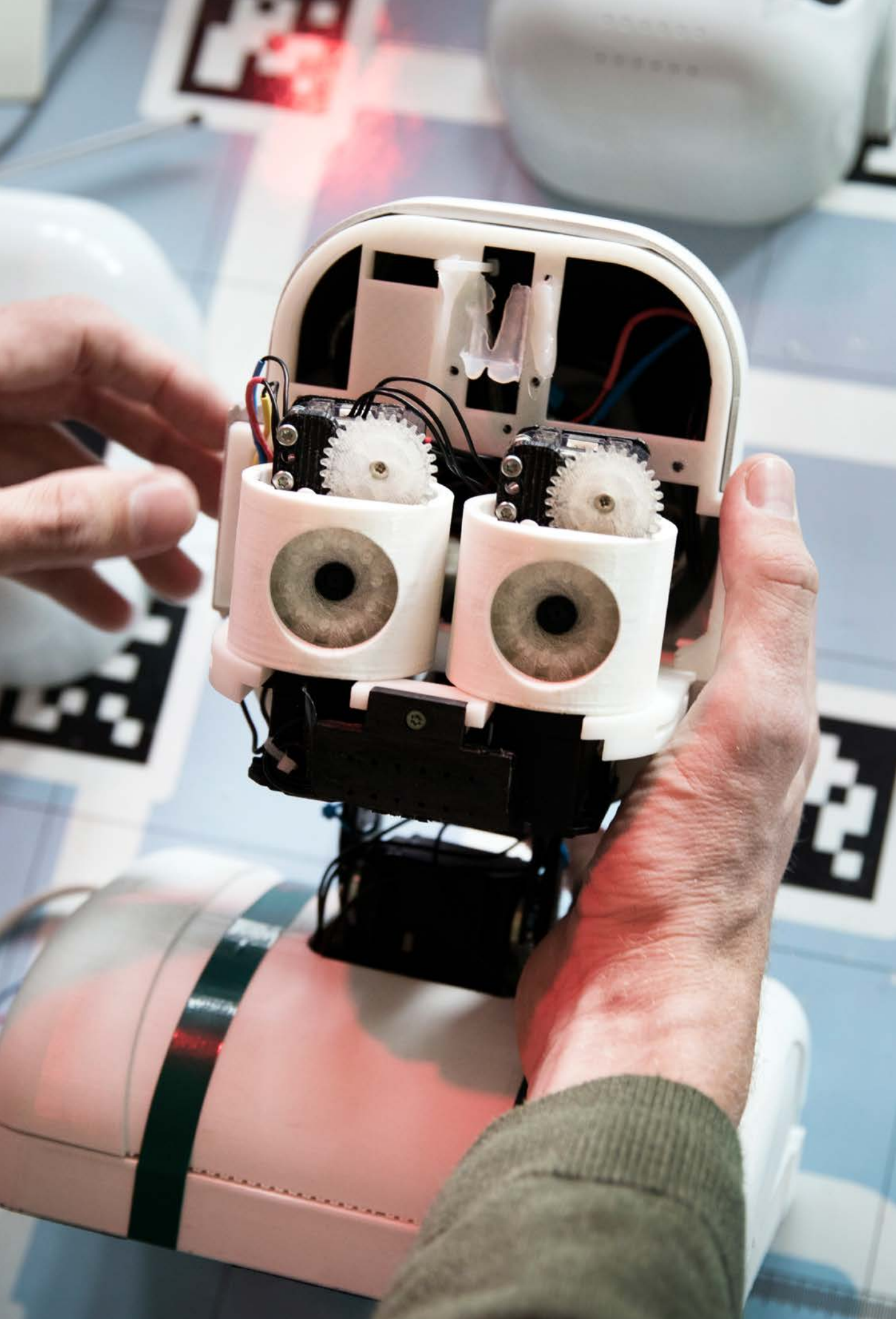

Npof.

2024

Årlig rapport

**En sammanställning av
oredlighet och avvikelser
från god forskningssed**

Årlig rapport

En sammanställning av oredlighet i forskning och avvikelser
från god forskningssed under år 2024

dnr 2.3-24/0064

© Nämnden för prövning av oredlighet i forskning

Utgiven: 2025

Innehåll

Förteckning över förkortningar och vissa begrepp	7
Förord	9
Sammanfattning	10
Om rapporten	13
Nämnden har en uppgift - att utreda oredlighet i forskning	17
Lagen och hur den tillämpats	21
Statistik och erfarenheter från nämndens prövningar	31
Korta referat av de ärenden nämnden prövat i sak	53
Redovisade uppgifter och synpunkter från lärosätena	71
Redovisade uppgifter och synpunkter från övriga forskningshuvudmän	81
Avslutande reflektioner	85

PT 1
10-20

Förteckning över förkortningar och vissa begrepp

I rapporten används vissa förkortningar och begrepp. För att underlätta läsningen har vi sammanfattat några av dem här.

ALLEA	All European Academies
EPM	Etikprövningsmyndigheten
Forskningshuvudman	En statlig myndighet eller en fysisk eller juridisk person i vars verksamhet forskning utförs
Förarbete	Regeringens proposition 2018/19:58 Ny ordning för att främja god sed och hantera oredlighet i forskning eller SOU 2017:10
Författning	Lag, förordning eller föreskrift
Lärosäte	Inrättning för högskoleutbildning (högskola eller universitet). I rapporten används begreppet lärosäte för att beteckna de högskolor och universitet som staten är huvudman för och som omfattas av högskoleförordningen
Npof	Nämnden för prövning av oredlighet i forskning
SUHF	Sveriges universitets- och högskoleförbund
ÖNEP	Överklagandenämnden för etikprövning
Övriga forskningshuvudmän	Statliga myndigheter, kommuner och regioner samt enskilda utbildningsanordnare

Förord

Året 2024 var Nämnden för prövning av oredlighet i forsknings femte verksamhetsår. Det innebar bland annat att några av nämndens ledamöter slutade och ersattes med nya personer. Det var erfarna forskare och kloka kollegor som lämnade oss men vi fick tillskott av lika erfarna personer som kunde bidra med nya erfarenheter och perspektiv. Inte minst innebar detta "vaktombyte" en viss förstärkning av nämndens kompetens inom de vetenskapliga områden från vilka de flesta ärenden kommer; medicin, biologi och kemi. Detta är så klart mycket välkommet, för även om nämnden ofta kan utnyttja sakkunniga för att komplettera underlaget för dess bedömningar har det visat sig att detta har sina problem.

Sverige är ett litet land vad gäller aktiva forskare på många vetenskapliga områden och tänkbara sakkunniga kan vara ovilliga att ta på sig ett sådant uppdrag. Det handlar så klart om att sakkunniga efterfrågas för många typer av uppdrag, såsom exempelvis tjänsteställningar och fördelning av forskningsmedel, uppdrag som är helt nödvändiga för att forskarvärlden ska fungera. Och till det kommer att uppdraget som sakkunnig är arbetskrävande men inte särskilt meriterande. Men det handlar också om att uppdraget innebär en risk för att hamna i konflikt med kollegor, något som i en liten vetenskaplig miljö kan bli besvärande om du inte är väl etablerad och har stark integritet. För nämndens del har svårigheterna med att hitta sakkunniga – vilka skälen därtill än är – medfört förlängda handläggningstider. Det har ibland helt enkelt inte gått att få någon i Sverige, eller i närliggande länder, med lämplig kompetens att ställa upp. För de enskilda forskare som är anmälda till nämnden har detta i sin tur medfört att deras ärenden – där den stora majoriteten av beslut ju är friande – tagit lång tid, med de påfrestningar både professionellt och privat som detta innebär. En sammansättning av nämnden (och av kansliet) där de flesta centrala vetenskapliga frågeställningar som ett ärende kan föranleda också kan hanteras internt är alltså av stor betydelse för möjligheterna att komma till beslut

inom en rimlig tid. I det avseendet har nämnden alltså gått in i 2024 starkare än tidigare.

Tillskottet av nya ledamöter i nämnden har också medfört en möjlighet att se över etablerade rutiner och arbetssätt samt att ifrågasätta intagna positioner. I viss mån är allt arbete i en institution en fråga om att förvalta och utveckla en tradition: "så här brukar vi göra". Även en ung myndighet som nämnden har efter några år utvecklat sådana interna rutiner och förhållningssätt och när nya ledamöter träder in i det sammanhanget uppkommer en värdefull möjlighet till omprövning eller förankring. Under 2024 har det visat sig att de allra flesta av nämndens mer eller mindre outtalade sätt att närma sig frågorna om oredlighet har stått sig, men också att de kunnat förklaras för andra och att de ibland behövt justeras eller förses med undantag. I en verksamhet som ständigt möter nya variationer på liknande teman – nämndens ärenden är både unika och lika – är detta inget att förvånas över och verksamheten under 2024 har visat att nämnden står på en stadig grund i sitt beslutsfattande.

Inte desto mindre är det viktigt att det framgent förs en kontinuerlig diskussion om utvecklingen av nämndens arbete; ska besluten motiveras ännu utförligare och hur ska det i så fall åstadkommas, kan arbetet med att nå ut till enskilda forskare och forskningshuvudmän bli effektivare och hur ska nämnden agera i de allt fler fall där besluten överklagas till domstol? Detta är bara några av de viktiga frågor som pockar på nämndens uppmärksamhet och som kan vara avgörande för att dess viktiga uppdrag även fortsättningsvis ska kunna fullgöras på ett tillfredsställande sätt. Om 2024 varit ett år då nämnden i viss mån kunnat skörda frukterna av tidigare års hårda arbete så är framtiden alltså fortsatt full av utmaningar!

Thomas Bull
Ordförande¹

¹ Thomas Bull var ordförande under nämndens första fem år och ersattes 2025 av Svante O. Johansson.

Sammanfattning

32 nya ärenden om misstänkt oredlighet

Under 2024 kom det in 32 ärenden om misstänkt oredlighet i forskning till nämnden. Tidigare år har antalet varit mellan 36 och 47 ärenden.

Tretton ärenden är överlämnade från forskningshuvudmän och 19 är anmälningar från enskilda. Överlämnandena kommer från tio lärosäten. Anmälningarna avser misstankar riktade mot forskning vid 15 lärosäten. Fem anmälningar rör myndigheter. Misstankarna avser förfalskning i tolv fall, fabricering i 15 fall och plagiering i 14.

Precis som tidigare år rör ungefär hälften av ärendena medicin och hälsovetenskap.

Elva fällande och 16 friande beslut

Under året fattades beslut i 42 ärenden. I elva ärenden konstaterade nämnden oredlighet i forskning. Tre av dem gällde plagiering, fyra förfalskning, två fabricering och två både förfalskning och fabricering.

I 16 av besluten friades däremot samtliga forskare. I fem av dem bedömde nämnden att det var fråga om allvarliga avvikelser från god forskningssed i form av fabricering, förfalskning eller plagiering, men att det inte skett med uppsåt eller av grov oaktsamhet. 15 ärenden avvisades för att misstankarna föll utanför lagens tillämpningsområde.

Totalt sett har 39 beslut överklagats under 2020 – 2024, varav åtta under 2024. Under åren har tolv överklaganden tagits upp till prövning i sak. Domstolarna har gjort samma bedömningar som nämnden i åtta mål och fällt de forskare som nämnden fällt. I övriga mål har domstolarna antingen friat de forskare nämnden fällt eller friat några men fällt andra.

Det är ungefär lika många anmälare som anmälda som överklagar nämndens beslut, 19 anmälare och 20 anmälda. Överklagandena från anmälare har genomgående avvisats av förvaltningsrätten för att anmälare inte anses kunna överklaga nämndens beslut. Hittills är det 20 överklaganden som avvisats under 2020 – 2024.

Tio andra avvikelser från god forskningssed

Tio andra avvikelser från god forskningssed har konstaterats av lärosätena. Lärosätena rapporterar att de under 2024 har fått in 65 anmälningar med misstankar om avvikelser från god forskningssed. Under året prövade de 50 ärenden och konstaterade avvikelser i tio av dem. Avvikelserna avsåg exempelvis självplagiering, datahanteringsfrågor eller att man förmått någon att avvika från god forskningssed.

Utbildning är den vanligaste åtgärden som beslutas

Utbildningsåtgärder och informationsinsatser är fortsatt den vanligaste åtgärden forskningshuvudmännen beslutar om med anledning av nämndens beslut. Andra vanliga åtgärder är att rutiner och styrdokument ses över eller att det görs justeringar kopplat till arbetsmiljön. Arbetsrättsliga åtgärder är inte vanliga, men de som förekommer avser främst tillrättavisande samtal. Andra åtgärder kan exempelvis vara att man ser över affilieringsavtal eller rutiner för datahantering.

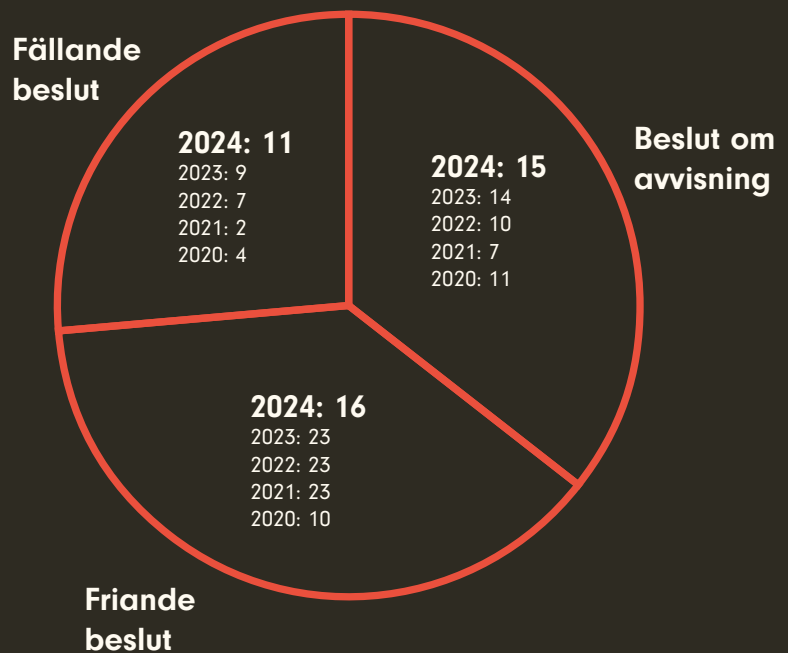
Vanliga fel att dra lärdom från

Ett grundläggande syfte med lagen om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning är att värna förtroendet för svensk forskning. En del av det arbetet är att dra lärdomar av tidigare ärenden och erfarenheter. I det avseendet bör det pekas på att det finns vissa typer av misstankar som återkommer i de ärenden som kommer till nämnden. Det finns också ett antal återkommande förklaringar till varför oredlighet skett. De återkommande misstankarna rör textplagiering men också att fel bilder används i vetenskapliga artiklar. De vanligaste förklaringarna är press att producera artiklar, en utsatt arbetsmiljö, osäkerhet kring vad som gäller vid samförfattande och brister i datahantering. Det är även vanligt att de anmälda forskarna anger att de lutat sig mot referentgranskningen och att den förväntas avgöra om forskningen brister eller inte. Ett återkommande argument är också att det inte spelar någon roll om det är rätt bilder som visas i en artikel, bara de visar det gruppen avsett att visa, eller att felet inte påverkar slutsatserna.

Forskningshuvudman

Forskningshuvudmännen har enligt lagen det övergripande ansvaret för att forskningen utförs i enlighet med god forskningssed. Förhoppningen är att dessa erfarenheter kan användas inom ramen för det arbete detta ansvar innebär. Förhoppningen är också att god forskningssed ses som en grundläggande kvalitetsfaktor för ny kunskap av god kvalitet genom forskning.

Utgång i beslutade ärenden 2020 – 2024.

Om rapporten

Syftet med den här rapporten är att bidra till kunskapsspridning, omvärldsorientering och enhetlighet i frågor kopplade till god forskningssed och oredlighet i forskning.

Rapportens syfte är kunskaps-spridning, omvärlds-orientering och enhetlighet

Rapporten har tagits fram på uppdrag av regeringen

Det här är Npof:s femte årliga rapport. I rapporten redovisar vi de ärenden som kommit in till myndigheten och de bedömningar av oredlighet i forskning vi gjort med fokus på år 2024. Vi beskriver även vilka åtgärder forsknings-huvudmännen vidtagit med anledning av våra beslut. Utöver det redovisar vi vilka misstankar om andra avvikelser forskningshuvudmännen prövat och hur de arbetar för att verka för god forskningssed och förebygger oredlighet i sina verksamheter. Rapporten avslutas med ett avsnitt med reflektioner.

Rapporten syftar till att sprida kunskap om frågor kopplade till god forskningssed och bidra till en omvärldsorientering bland annat kring hur olika forskningshuvudmän arbetar med dessa frågor. Förhoppningen är att rapporten kan användas som underlag för diskussioner om hur god forskningssed kan stärkas och hur oredlighet i forskning kan förebyggas, med det övergripande syftet att värna förtroendet för svensk forskning. Rapporten är därför skriven för att läsas av Npof:s uppdragsgivare, forskningshuvudmän, forskarsamhället och den intresserade allmänheten.

Det är regeringen som gett nämnden uppdraget att varje år ta fram rapporten. Enligt uppdraget ska rapporten innehålla:

- en sammanställning av de beslut nämnden fattat under föregående kalenderår
- information om vilka åtgärder forskningshuvudmännen genomfört eller planerar att genomföra med anledning av nämndens beslut – det gäller beslut både när nämnden fällt forskare för oredlighet eller friat dem för att man inte har konstaterat uppsåt eller grov oaktsamhet (se 13 § nedan)
- information om vilka andra avvikelser än oredlighet i forskning som lärosätena har prövat (se 18 § nedan).

13 §

Enligt 13 § lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning har forskningshuvudmännen en återrapporterings-skyldighet till nämnden. Skyldigheten gäller de fall då nämnden har fattat ett beslut om att det har förekommit oredlighet i forskning eller att det har förekommit en allvarlig avvikelse från god forskningssed i form av fabricering, förfalskning eller plagiering utan att uppsåt eller grov oaktsamhet har kunnat konstateras. Forskningshuvudmannen ska i dessa fall rapportera till nämnden vilka åtgärder huvudmannen har vidtagit eller avser att vidta med anledning av beslutet. Rapporteringen ska ske inom sex månader efter att beslutet har vunnit laga kraft.

18 §

Enligt 1 kap. 18 § högskoleförordningen (1993:100) ska en högskola till nämnden senast den 30 mars varje år i oidentifierad form redovisa uppgifter om avvikelser från god forskningssed som under föregående kalenderår har prövats inom högskolan.

Det finns en skillnad mellan de båda paragraferna när det gäller vilka som har en skyldighet att rapportera uppgifter till nämnden. Skyldighet enligt 13 § lagen avser forskningshuvudmän men högskoleförordningen avser endast högskolor. Med forskningshuvudman avses enligt lagen en statlig myndighet eller en fysisk eller juridisk person i vars verksamhet forskning utförs. Med högskola avses i högskoleförordningen högskolor och universitet. Alla högskolor enligt högskoleförordningen är forskningshuvudmän, men alla forskningshuvudmän är inte högskolor. Inrapporteringen enligt högskoleförordningen avser alltså bara högskolor och inte övriga forskningshuvudmän vilka är väsentligt fler.

Rapporten fokuserar på år 2024. Det är nämndens femte verksamhetsår och det femte året som lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning gällt (nedan kallad lagen). Liksom tidigare år konstaterar vi att det tar tid att införa en ny lag, etablera en ny myndighet och att etablera kontakter i redan befintliga verksamheter. I årets rapport kan vi i vissa fall visa en mer samlad statistik än tidigare år och vi kan dra vissa slutsatser. Vi inser att arbetet med frågor om god forskningssed och avvikelser från dessa bygger på långsiktighet och på löpande dialog med berörda parter.

Rapporten bygger i huvudsak på enkäter, ärendestatistik och återrapporteringar

Underlaget till rapporten bygger på:

- nämndens beslut och ärendehandläggning under 2020–2024
- en enkät till de 31 universitet och högskolor (lärosäten) som omfattas av högskoleförordningens krav på att lämna uppgifter till nämnden (svarsfrekvensen var 100 procent)
- en enkät till ett urval av andra forskningshuvudmän som omfattas av lagen. Denna enkät skickades till regioner, statliga myndigheter och enskilda utbildningsanordnare. Vi fick in svar från tolv regioner och från 30 statliga myndigheter från fem enskilda utbildningssamordnare. Dessa forskningshuvudmän omfattas inte av krav på att lämna uppgifter till nämnden. Enkäten syftade till att ge en mer heltäckande bild av forskningshuvudmännens syn på lagen, hur de arbetar med god forskningssed och avvikelser från den etcetera. Enkäten skickades i år inte till kommuner eftersom det visat sig från tidigare års enkäter att de inte utför forskning eller är forskningshuvudman för forskning som är kommunfinansierad. Den skickades heller inte till återstående forskningshuvudmän som omfattas av lagen så som staten i form av aktiebolag eller stiftelser (se punkt 3, 4 och 6 i 3 §) då det bedömdes vara för tidskrävande att identifiera dessa aktörer
- de återrapporteringar forskningshuvudmännen gjort inom sex månader efter nämndens beslut enligt 13 § lagen
- erfarenheter från de ärenden som hanterats.

I rapporten används begreppet "lärosäte" för att beteckna de högskolor och universitet som staten är huvudman för och som omfattas av högskoleförordningen. De forskningshuvudmän som omfattas av lagen, men inte av högskoleförordningen, benämner vi "övriga forskningshuvudmän". Här ingår exempelvis statliga myndigheter, kommuner och regioner samt enskilda utbildningsanordnare. När begreppet "forskingshuvudmän" används i rapporten, avser vi både lärosäten och övriga forskningshuvudmän. Vi har valt att inte löpande referera till förarbeten som källa i rapporten för att inte tynga läsningen. När förarbeten till lagen beskrivs avser vi proposition 2018/19:58 eller SOU 2017:10.

Nämnden har en uppgift - att utreda oredlighet i forskning

Nämndens uppgift är tydlig och avgränsad. Där nämndens uppgift tar slut tar andras ansvar vid.

Nämndens uppgift är att utreda oredlighet i forskning

Npof inrättades den 1 januari 2020 som en statlig myndighet under Utbildningsdepartementet.

Nämnden har i uppgift att pröva oredlighet i forskning. Det innebär att nämnden utreder och bedömer om en forskare gjort sig skyldig till oredlighet i forskning eller inte, vilket sammanfattas i ett beslut. Nämnden har endast den uppgiften. Att besluta om konsekvenser för de forskare som prövats är däremot inte nämndens uppgift, inte heller att ge enskilda forskare råd eller att utbilda kring god forskningssed. Detta är i stället forskningshuvudmännens ansvar. De har det övergripande ansvaret för att forskningen utförs i enlighet med god forskningssed enligt 5 § lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet (nedan kallad lagen). Den organisation, infrastruktur, utbildning, information etcetera som krävs för detta åligger därmed forskningshuvudmännen. Likaså att verka för att oredlighet förebyggs.

Efter att nämnden fattat sitt beslut är det forskningshuvudmännen som beslutar om konsekvenser för de inblandade och om åtgärder behöver vidtas på exempelvis den berörda institutionen eller i forskargruppen. Det kan handla om allt från mer formella åtgärder inom det arbetsrättsliga området till utbildning eller andra stödinsatser. Forskningshuvudmännen ska enligt 14 § även underrätta vetenskapliga tidskrifter, forskningsfinansiärer, myndigheter och andra berörda om nämndens beslut. Det gäller såväl om nämnden fällt någon av deras forskare som om någon friats men det skett en allvarlig avvikelser från god forskningssed. Se mer om detta i kapitlet Korta referat av de ärenden nämnden prövat i sak, samt i kapitlet Avslutande reflektioner.

Misstankar som inte gäller oredlighet utan andra typer av avvikelser från god forskningssed utreds av forskningshuvudmännen utan inblandning från Npof. För lärosäten framgår det av 1 kap. 17 § högskoleförordningen (1993:100) att så ska ske, men för övriga forskningshuvudmän finns ingen specifik reglering utan det får anses följa av allmänna krav på regelefterlevnad och intern styrning och kontroll. Om nämnden bedömer att ett ärende inte rör oredlighet i forskning men kan gälla andra avvikelser från god forskningssed, ska nämnden underrätta den berörda forskningshuvudmannen om det enligt 11 § lagen.

Många ärenden vid nämnden bottnar i konkurrens och konflikter samt brister i datahantering, lagring och dokumentation av data. I egenskap av arbetsgivare har forskningshuvudmännen ansvar för arbetsmiljön, bland annat att verka för en god arbetsmiljö och förebygga ohälsa. När det gäller att skapa förutsättningar för forskarna att följa god forskningssed bör även ansvaret för arkivbildning och arkivvård etcetera betonas liksom ansvaret att bedriva ett systematiskt och riskbaserat informationssäkerhetsarbete. Vi återkommer till detta i kapitlet Avslutande reflektioner.

Npof bildades som ett led i att främja god forskningssed

Innan 2020 prövades alla misstankar om oredlighet i forskning av forskningshuvudmännen själva och det saknades en gemensam definition av vad oredlighet i forskning var. Regeringen bedömde att det fanns brister i de prövningar som gjordes. Det handlade bland annat om att misstankar hanterades på olika sätt och att det fanns för stora olikheter i de utredningar som gjordes och de konsekvenser som beslutades. Trovärdigheten hos utredningarna ifrågasattes, eftersom det kunde finnas ett motsatsförhållande när forskningshuvudmännen skulle utreda misstankarna på ett opartiskt sätt och samtidigt värna sitt eget anseende. I förarbetena uttalades:

”Frågor om oredlighet i forskning måste hanteras på ett sätt som främjar allmänhetens förtroende för forskningen. Systemet måste vara tydligt och rättssäkert och ge skydd och stöd till alla inblandade, det vill säga både de personer som har väckt frågor om misstanke om oredlighet och de som misstankar riktas mot. En tydlig och rättssäker hantering av misstänkt oredlighet i forskning syftar också

till att oredlighet ska upptäckas och att felaktiga forskningsresultat ska dras tillbaka eller rättas, vilket i sin tur bidrar till ökad tillförlitlighet och kvalitet i forskningen. En tydlig och rättssäker hantering förebygger också uppkomsten av oredlighet.”¹

Genom en centraliserad prövning av misstänkt oredlighet vid en ny myndighet, är avsikten att skapa bättre förutsättningar för att hantera misstankarna på ett opartiskt och enhetligt sätt. Andra avvikelser från god forskningssed som inte faller under den lagstadgade definitionen av oredlighet hanterar dock forskningshuvudmännen själva även fortsättningsvis.

Nämndens sammansättning

Nämnden utses av regeringen för fyra år i taget. Ledamöterna är seniora forskare inom olika ämnesområden och med erfarenhet av arbete med forskningsetiska frågor. Nämndens ordförande ska vara eller ha varit domare eftersom nämndens avgöranden innebär en rättslig prövning och har domstolsliknande karaktär.²

Nämnden sammanträder cirka tio gånger om året och fattar då beslut i oredlighetsärendena. Eftersom nämnden är myndighetens ledning fattar de även beslut om styrdokument, intern styrning och kontroll etcetera liksom andra myndighetsledning gör.

Så initieras ett prövningsärende

Prövningsärenden vid Npof kan initieras på tre olika sätt:

- En forskningshuvudman lämnar över ett ärende till Npof.
- Enskilda personer eller andra gör en anmälan.
- Npof tar upp en fråga om oredlighet i forskning som Npof har fått kännedom om på något annat sätt.

Forskningshuvudmän har en skyldighet att överlämna ärenden till Npof om det kan misstänkas att oredlighet i forskning förekommit i forskningshuvudmannens verksamhet. ”Kan misstänkas” är en mycket låg misstankegrad och avsikten från lagstiftarens sida är att det ska tolkas generöst, så att alla ärenden som skulle kunna vara oredlighet kommer att utredas av Npof. Det framgår också att tröskeln ska vara låg. Det innebär att om det är oklart om det rör sig om ett fall av misstänkt oredlighet i forskning eller avvikelse från god forskningssed i övrigt, bör huvudmannen lämna över handlingarna i ärendet till Npof för prövning.³

Enskilda personer eller andra myndigheter kan också vända sig direkt till Npof med misstankar om oredlighet. Den möjligheten syftar till att öka förutsättningarna för att alla misstänkta fall av oredlighet utreds av Npof. Det underlättar också för den anmälare som inte vet vilken forskningshuvudman hen ska vända sig till med misstankar och ska också vara en sorts kontrollfunktion, så att ärenden inte stannar vid forskningshuvudmannens prövning.

Anmälare kan vara anonyma om anmälan kan utredas trots anonymiteten, till exempel att det går att förstå vad saken gäller eller att vi kan ställa frågor till anmälaren vid behov. Att helt neka anonyma att anmäla anser vi inte är möjligt eftersom Npof har viss serviceskyldighet och vägledningsplikt enligt förvaltningslagen samt att utredningsskyldigheten åvilar Npof, inte anmälaren.

Npof får även utreda misstankar om oredlighet på eget initiativ. Några exempel enligt förarbetena är om nämnden i ett ärende upptäcker att även andra forskare än de som ärendet avser kan ha gjort sig skyldiga till oredlighet i forskning eller om uppgifter om eventuell oredlighet förekommer i media.

Npof har inte initierat några egna ärenden under de första verksamhetsåren. Från år 2021 och framåt har vi dock utvidgat ärenden genom att pröva alla de forskare som angivits som författare på en artikel och inte bara de personer som pekas ut som misstänkta av en anmälare eller i ett överlämnande. Det har i ett fåtal fall även beslutats att fler misstankar ska prövas än de som anmäls eftersom misstankarna framgått tydligt av materialet.

1 Prop. 2018/19:58 s. 19.

2 Prop. 2018/19:58 s. 19, 5 § förordningen (2019:1152) med instruktion för Nämnden för prövning av oredlighet i forskning.

3 Prop. 2018/19:58 s. 53.

Lagen och hur den tillämpats

Lagen om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning tillkom för att värna förtroendet för svensk forskning. Den befäster det ansvar forskare haft sedan tidigare – att följa god forskningssed.

Definitionen av oredlighet i forskning

Enligt 4 § i lagen ansvarar forskaren för att följa god forskningssed i sin forskning. Det innebär enligt förarbetena bland annat att inte vara oredlig och att inte bryta mot lagar och erkända forskningsetiska normer.

I lagen har oredlighet i forskning definierats i lag för första gången. Oredlighet i forskning är:

en allvarlig avvikelse från god forskningssed i form av fabricering, förfalskning eller plagiering som begås med uppsåt eller av grov oaktsamhet vid planering, genomförande eller rapportering av forskning.

Även om det innebar en förändring att definitionen förts in i lag, bygger definitionen på internationell kodex som varit etablerad och erkänd inom forskarsamhället sedan lång tid tillbaka, exempelvis Den europeiska kodexen för forskningens integritet.¹

Bedömningen i ett ärende sker stegvis och följer strukturen i oredlighetsdefinitionen i lagen. Det betyder att om ett steg inte är uppfyllt stannar prövningen där och går inte vidare till nästa steg. Endast om samtliga steg är uppfyllda är det fråga om oredlighet i forskning. Stegen är, förenklat beskrivet:

1. Omfattas den anmälda av lagen?
2. Är det fråga om planering, genomförande eller rapportering av forskning?
3. Är det fråga om fabricering, förfalskning eller plagiering?
4. Är det en allvarlig avvikelse från god forskningssed?
5. Har det skett med uppsåt eller grov oaktsamhet?

Nedan beskriver vi de olika delarna av definitionen och ger exempel på nämndens bedömningar i respektive del. Exempelen är tagna från alla nämndens verksamhetsår, det vill säga från 2020 – 2024. Redovisningen är i stort samma som i Årlig rapport 2023, men påbyggd med exempel från 2024.

Besluten som exemplifieras har behandlat den fråga som berörs under respektive rubrik, men har inte inneburit att någon fälltis för oredlighet i samtliga fall. Eftersom varje ärende bedöms utifrån omständigheterna i det enskilda fallet och omständigheterna inte kan summeras i rapporten bör exemplen läsas som just exempel, men inte som generella principer. För att få en mer fördjupad bild kan besluten läsas på npof.se/beslut. För en heltäckande bild av omständigheterna i respektive ärende hänvisas dock till den kompletta akten i ärendet.

Planering, genomförande eller rapportering av forskning

Kravet på att den allvarliga avvikelsen ska ha skett under "planering, genomförande eller rapportering av forskning" innebär enligt förarbetena att avvikelser under hela forskningsprocessen ska omfattas.² Vad som avses med forskning är inte definierat i lagen. I förarbetena anges att nämnden med vägledning av de olika definitioner av forskning som finns och bedömningar i andra förarbeten får ta ställning till om ett ärende gäller forskning eller inte.³ I lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor

1 Den europeiska kodexen för forskningens integritet. Reviderad utgåva. Berlin: All European Academies (ALLEA), 2018. Finns även i en reviderad version från 2023.

2 Prop. 2018/19:58.

3 Prop. 2018/19:58.

(etikprövningslagen) finns en definition av forskning som bygger på den så kallade Frascatimanualen från OECD. Npof har valt att använda den definitionen. I 2 § etikprövningslagen anges att med forskning avses:

vetenskapligt experimentellt eller teoretiskt arbete eller vetenskapliga studier genom observation, om arbetet eller studierna görs för att hämta in ny kunskap, och utvecklingsarbete på vetenskaplig grund, dock inte sådant arbete eller sådana studier som utförs endast inom ramen för högskoleutbildning på grundnivå eller på avancerad nivå.

De flesta anmälningar som kommer in till nämnden avser forskning. I några fall har nämnden dock bedömt att det inte varit fråga om forskning. Det har gällt till exempel en lärobok, ett cv, tv-framträdande, och en publikationslista (se exempelvis dnr 3.2-20/0135, 3.2-21/0066, 3.2-21/0126, 3.2-21/0136 och 3.1-23/0179).

Vad som ingår i "planering av forskning" har bedömts i ett antal fall. Det har då ansetts att forskningsmedelsansökningar utgör planering av forskning, likaså en ansökan om etisk prövning (se exempelvis dnr 3.1-21/0085, 3.1-21/0173, 3.2-22/0151 och dnr 3.2-20/0118).

Vad som är "genomförande av forskning" har inte prövats mer än i ett fåtal fall. Bland annat har begreppet bedömts omfatta ett opublicerat avhandlingsmanus som fortfarande var under bearbetning (se exempelvis dnr 3.2-22/0094).

Flertalet ärenden har avsett "rapportering av forskning" och då i huvudsak publicerade vetenskapliga artiklar men även avhandlingar. När manuskript till artiklar skickats till tidskrifter har det i flera fall bedömts vara ett led i rapportering av forskning (se exempelvis 3.1-21/0026, 3.1-21/0056, 3.2-21/0153, 3.2-21/0156 och 3.1-22/0054). En poster respektive en Power-Point som presenterats vid vetenskapliga seminarium har i de fallen ansetts omfattas av begreppet (se exempelvis 3.1-20/0029 och 3.1-22/0093). Likaså har projektrapporter som publicerats på en forskningsfinansiärs hemsida och en prisansökan betraktats som rapportering av forskning (se exempelvis 3.2-20/0116, 3.2-21/0153 och 3.1-22 0133).

Frågan om något är forskning anknyter också till vilka det är som utfört ett arbete, är det forskare eller till exempel studenter på grundnivå. "Forskare" är ingen skyddad yrkestitel och begreppet definieras inte i lagen. Av förarbetena framgår dock att personer som genomgår eller har genomgått forskarutbildning och som deltar i forskning ska betraktas som forskare. Övriga personer som deltar i forskningsverksamhet, exempelvis studenter på grundnivå eller avancerad nivå samt teknisk och administrativ personal, bör däremot inte räknas som forskare.⁴ Nämnden har mot bakgrund av detta bedömt att mastersstudenter inte varit forskare i ett antal ärenden (se exempelvis 3.2-21/0040 och 3.2-21/0105). En laboratorieassistent, laboratorieingenjör, en projektledare och en forskningsingenjör ansågs inte vara forskare då de inte genomgick eller genomgått forskarutbildning (se exempelvis 3.1-21/0056, 3.2-22/0054 och 3.2-22/0110). En person som genomgått forskarutbildning, men var anställd som teknisk/administrativ personal, ansågs dock vara forskare när hen deltog i forskning (se exempelvis 3.1-20/0068).

Fabricering, förfalskning eller plagiering

De avvikelser från god forskningssed nämnden ska pröva är fabricering, förfalskning och plagiering. Lagstiftaren har inte definierat begreppen i lagen, men förarbetena hänvisar till hur begreppen beskrivs i forskningsetiska kodexar och riktlinjer, bland annat Den europeiska kodexen för forskningens integritet.⁵ Enligt propositionen beskrivs begreppen ofta på följande sätt⁶:

Fabricering	forskaren hittar på data och återger dem som riktiga.
Förfalskning	forskaren utan berättigande manipulerar forskningsmaterial, utrustning eller processer, eller ändrar eller utelämnar data eller resultat.
Plagiering	forskaren använder andra personers texter, arbete eller idéer utan att ge tillbörligt erkännande till ursprungskällan.

FÖRFALSKNING

Misstankar om förfalskning har till största del avsett bilder och figurer men i enstaka fall även text (se exempelvis 3.1-20/0068). En stor del av bilderna som rapporteras avser Western blot⁷. I vissa fall har det handlat om att det anges att bilder är från den aktuella studien men bilderna kommer från en annan studie. I andra fall har identiska bilder använts men det anges i artikeln att de ska visa olika saker. Det är även vanligt att bilderna duplicerats, justerats, förskjutits eller dylikt (se exempelvis 3.1-21/0109, 3.2-22/0064, 3.2-22/0182 och 3.2-23/0145).

Begreppet förfalskning har den specifika innebörd lagstiftaren angivit och inte en allmänspråklig innebörd. Det innebär bland annat att begreppet inte innehåller något krav på att det ska vara fråga om en medveten eller uppsåtlig handling (att någon ska ha avsett att förfalska). I det som i juridisk mening kallas den objektiva bedömningen ska endast bedömas om det utan att ha varit berättigat har skett en manipulering av forskningsmaterial, utrustning eller processer, eller om data eller resultat ändrats eller utelämnats. Frågan om detta gjordes medvetet, avsiktligt och med uppsåt eller genom grov oaktsamhet är en bedömning som sker i nästa steg, det sista steget av bedömningen av om något är oredlighet, den subjektiva delen. Se nedan.

Begreppet förfalskning innehåller inte heller något krav på att ett fel ska ha ändrat forskningsresultaten, slutsatser eller dylikt för att det ska vara förfalskning. Det krävs endast att manipulering, ändring eller utelämnande skett. Att resultaten påverkats är alltså inte en nödvändig förutsättning för att något ska bedömas vara förfalskning utan grunden i den objektiva bedömningen är som ovan noterats, att manipulering, ändring eller utelämnande skett på ett oberättigat sätt.

Förvaltningsrätten i Uppsala har gjort samma bedömning som nämnden gällande förfalskning i mål nr 7104-20, 7452-22, 4237-23, 4514-23, 4319-23, 4513-23 och 1615-24. Även Kammarrätten i Stockholm har gjort samma bedömning i mål nr 6503-21. Förvaltningsrätten i Uppsala gjorde samma

5 Den europeiska kodexen för forskningens integritet. Reviderad utgåva. Berlin: All European Academies (ALLEA), 2018. Finns även i en reviderad version från 2023. I den reviderade utgåvan har begreppen justerats något; Fabricering innebär att man hittar på data eller resultat och dokumenterar dem som om de vore riktiga. Förfalskning innebär att forskningsmaterial, utrustning, bilder eller processer manipuleras, eller att data eller resultat ändras, utelämnas eller undanhålls utan att det är motiverat. Plagiering innebär att andra personers arbete eller idéer används utan att den ursprungliga källan anges på korrekt sätt.

6 Prop. 2018/19:58.

7 Western blot är en molekylärbiologisk metod för att identifiera specifika proteiner och är en metod som används bland annat inom biomedicinsk forskning.

bedömning som nämnden i mål nr 4237-23. Domen överklagades till Kamrarrätten i Stockholm som gjorde en annan bedömning än nämnden och förvaltningsrätten, mål nr 741-25.

FABRICERING

Misstankar om fabricering har avsett allt från rådata till bearbetad data och slutsatser. När det gäller slutsatser har det handlat om att anmälaren anser att vissa slutsatser inte kan dras utifrån det underlag som finns (se exempelvis 3.2-20/0108 och 3.1-21/0177). Andra ärenden har avsett misstankar om att intervjuer och enkäter hittats på, att påstådda analyser med unika metoder ägt rum eller att prototyper inte finns (se exempelvis 3.1-20/0128, 3.2-22/0187 och 3.1-21/0164/0170). Det finns även fall av misstänkt fabricering av bilder och figurer ((se exempelvis 3.2-21/0079 och 3.2-21/0090). Flera av de fallen har gränsat till förfalskning, det vill säga att det är fel bild eller figur som visas men frågan har gällt om den är helt påhittad eller ändrad.

På motsvarande sätt som gällande förfalskning finns ingenting i begreppet fabricering som innebär att forskningsresultaten eller dylikt ska ha påverkats. I det avseendet har Förvaltningsrätten i Uppsala gjort samma bedömning som nämnden i det mål om fabricering de prövat, mål nr 7452-22. Förvaltningsrättens dom överklagades till Kamrarrätten i Stockholm som gjorde en annan bedömning än nämnden och förvaltningsrätten, mål nr 179-24. Dock har förvaltningsrätten i två mål där dom fallit efter Kamrarrättens domar fortsatt sin tidigare hållning och gjort samma bedömning som nämnden i denna fråga.

PLAGIERING

De flesta ärenden om misstänkt plagiering har avsett plagiering av text (se exempelvis 3.1-21/0055, 3.1-21/0167). Oftast är det vetenskapliga artiklar som plagierats men de har även förekommit ett antal fall av plagiering av studentarbeten (se exempelvis 3.1-21/0035, 3.1-22/0040, 3.1-23/0161 och 3.1-24/0061). Några ärenden har rört plagiering av idé och då främst idéer från forskningsmedelsansökningar, eller att forskare först samarbetat kring en idé och att en av dem sedan tagit den vidare på egen hand (se exempelvis 3.1-20/0146, 3.120/0066, 3.1-21/0022, 3.1-21/0173, 3.2-22/0151 och 3.1-23/0029, 3.1-23/0167).

Kraven på hur citat och referenser anges kan till viss del skilja sig åt beroende på vad det är för typ av arbete eller publikation det är fråga om. Nämnden har exempelvis bedömt om plagiering förekommit i manuskript, utkast till avhandlingar, underlag till seminarium, en poster och en Power-Point-presentation (se exempelvis 3.1-21/0026, 3.2-22/0094, 3.2-21/0156, 3.121/0085, 3.1-22/0093, 3.1-20/0029).

Att plagiera helt egna texter har inte betraktats som plagiering eftersom andra personers texter inte använts (3.1-21/0167). Däremot kan det vara självplagiering men är då inget som faller inom nämndens prövning. Om ursprungskällan däremot även hade andra författare kan situationen bedömas på ett annat sätt än i "ren självplagiering" (se exempelvis 3.2-21/0156 och 3.1-22/0191).

Mängden som plagieras påverkar inte om det är plagiering eller inte utan har i stället betydelse för bedömningen av om det är en allvarlig avvikelse från god forskningssed, det vill säga nästa led i prövningen. Förvaltningsrätten i Uppsala har bedömt plagiering i sex stycken mål. I de målen gjorde förvaltningsrätten samma bedömningar som nämnden, 913-22, 4087-22, 4101-23, 3368-23, 3368-23 och 2655-24.

Allvarlig avvikelse från god forskningssed

Det är bara allvarliga avvikelser från god forskningssed som kan vara oredlighet i forskning och som nämnden prövar. Andra avvikelser prövar i stället forskningshuvudmännen själva. För lärosätenas del regleras det i 1 kap. 17 § högskoleförordningen (1993:100).

I förarbetena till lagen anges att fabricering och förfalskning som huvudregel är allvarliga avvikelser från god forskningssed. Plagiering bör i vissa fall inte anses utgöra en allvarlig avvikelse från god forskningssed, till exempel Årlig rapport 2023 Npof om det är fråga om en mindre förseelse vid ett enstaka tillfälle. Frågan om fabricering, förfalskning eller plagiering är en allvarlig avvikelse från god forskningssed måste dock bedömas i varje enskilt fall utifrån omständigheterna i det specifika ärendet.⁸

I ett antal fall har nämnden bedömt att plagiering inte nått upp till kravet på allvarlig avvikelse från god forskningssed (se exempelvis 3.1-20/0029, 3.1-21/0085, 3.1-22/0191, 3.1-21/0167). När det gäller fabricering och förfalskning har nämnden endast frångått huvudregeln om att det är allvarliga avvikelser i ett fall under åren 2020 - 2024. Det gällde att det på ett ställe i en artikel angavs fel namn på det djurserum som använts (3.2-22/0107).

Uppsåt och grov oaktsamhet

För att det ska vara fråga om oredlighet i forskning krävs enligt definitionen även att den allvarliga avvikelsen från god forskningssed ska ha begåtts med uppsåt eller av grov oaktsamhet. Uppsåt innebär enligt förarbetena att forskaren ska ha förstått vad han eller hon har gjort, medan oaktsamhet innebär att forskaren i vart fall borde ha förstått detta. Grov oaktsamhet kräver att agerandet framstår som särskilt allvarligt eller klandervärt. Förbiseenden, slarv eller missförstånd bör som regel inte betraktas som grov oaktsamhet enligt förarbetena⁹ (se exempelvis 3.1-21/0056, 3.1-21/0079, 3.2-21/0153, delar av 3.2-22/0182, 3.2-22/0184 och 3.1-22/0029).

Nämndens bedömning utgår från kodex¹⁰ kring forskarens ansvar för forskningens integritet och författarens ansvar. När det gäller vetenskapliga artiklar är utgångspunkten därmed att alla författare är ansvariga om inte annat anges. Så kan till exempel ske i "contributions". Begränsningar av ansvaret som gjorts, personernas utbildningsnivå, erfarenhet och expertis kan påverka bedömningen, men det går inte att säga generellt eftersom bedömningen tar sin utgångspunkt i omständigheterna och respektive individs ansvar och skuld i det enskilda fallet.

Förvaltningsrätten i Uppsala har gjort samma bedömning som nämnden i de mål de tagit upp till prövning (7452-22, 4237-23, 4514-23, 4319-23, 913-22, 4087-22, 3368-23 och 1615-24). Förvaltningsrätten gjorde delvis samma bedömning som nämnden i andra mål (130-21, 4514-23, 4319-23 och 4513-23) och gjorde en annan bedömning än nämnden i tre mål (7104-20, 6639-23 och 8249-23). I mål nr 6503-21 gjorde Kammarrätten i Stockholm samma bedömning som förvaltningsrätten och det var en annan bedömning än nämnden gjort.

8 Prop. 2018/190:58 s. 100.

9 Prop. 2018/190:58 s. 100.

10 Bland annat Den europeiska kodexen för forskningens integritet, de s.k. Vancouverreglerna (ICMJE 2024).

Endast forskning utförd av vissa utförare omfattas

I 3 § lagen anges att lagen endast är tillämplig på forskning utförd av ett antal verksamheter. Det är:

1. universitet och högskolor som har staten som huvudman och som omfattas av högskolelagen (1992:1434),
2. andra statliga myndigheter,
3. staten i form av aktiebolag, om bolagets verksamhet är reglerad i lag eller någon annan författning eller om staten som ägare eller genom tillskott av statliga anslagsmedel eller genom avtal eller på något annat sätt har ett bestämmande inflytande över verksamheten,
4. staten i form av stiftelse, om stiftelsens verksamhet är reglerad i lag eller någon annan författning eller om stiftelsen är bildad av eller tillsammans med staten eller förvaltas av en statlig myndighet,
5. kommuner och regioner,
6. aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar och stiftelser där kommuner eller regioner utövar ett rättsligt bestämmande inflytande, och
7. enskilda utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

Detta innebär att forskning utförd av forskningshuvudman i utlandet inte omfattas av lagen. Inte heller omfattas forskning vid exempelvis helt privata företag.

I en del ärenden har forskare angivit flera forskningshuvudmän som tillhörighet i de vetenskapliga artiklar som prövats. Det kan röra forskningshuvudmän i olika länder som anges eller företag. För att avgöra om en forskare ska omfattas av nämndens prövning krävs en klarhet i om de utfört forskningen vid en svensk forskningshuvudman eller ej. Forskarsamhället är rörligt och många forskare flyttar mellan olika lärosäten eller företag, och växlar mellan olika uppdrag och samarbeten, kan det ibland vara otydligt vid vilken forskningshuvudman som forskningen utförts. Den tillhörighet som angetts på artikeln stämmer inte alltid med anställningsförhållandena och många gånger saknas formella affilieringsavtal eller annan anknytning. Nämnden har hanterat ett flertal ärenden där forskningshuvudmannens uppgifter inte överensstämmer med vad forskare angivit. Denna fråga diskuteras vidare i avsnittet Avslutande reflektioner.

Preskription sker efter 10 år

Enligt 8 § i lagen får prövning av oredlighet i forskning inte grundas på omständigheter som är äldre än tio år när ärendet inleds, om det inte finns särskilda skäl för en prövning. Med särskilda skäl avses exempelvis sådana fall där den påstådda oredligheten har haft eller riskerar att få stora eller allvarliga följd effekter för forskningen eller samhället i övrigt, till exempel för människors hälsa eller för hur processer, metoder eller produkter utformas. Ett annat särskilt skäl kan vara att nämnden önskar granska tidigare forskning av forskare som har gjort sig skyldiga till oredlighet.

Uppenbart obefogade anmälningar kan avisas

Anmälningar som inte faller inom lagens tillämpningsområde avisas. Det gäller till exempel om det som anmäls inte avser forskning eller helt utförts vid utländska forskningshuvudmän. Om nämnden bedömer att en anmälan är uppenbart obefogad kan nämnden också avvisa anmälan. Den prövas då inte i sak. Det kan vara fråga om en anmälan som helt uppenbart inte rör forskning eller rör personer som inte är forskare. Lagen anger endast att anmälningar kan avisas, inte överlämnanden. Det har dock förekommit att det kommit in överlämnanden som rör forskning som faller utanför lagen, vilket innebär att nämnden är förhindrad att pröva misstankarna även om de överlämnats av forskningshuvudmannen. Nämndens beslut om avisering publiceras inte på nämndens webbplats.

Anmälare är inte part enligt förvaltningsrättens bedömning

Den som anmäler ett ärende betraktas inte som part i ärendet, och därför kommuniceras ärendet inte med anmälaren enligt förvaltningslagen (2017:900). Anmälaren har inte heller talerätt och kan därmed inte överklaga nämndens beslut. Detta har Förvaltningsrätten i Uppsala klargjort i 17 ärenden som överklagats dit av anmälare och som domstolen avvisat. Tre av dessa avisningsbeslut har överklagats till Kammarrätten i Stockholm. Kammarrätten meddelade inte prövningstillstånd. Ett av de besluten överklagades till Högsta förvaltningsdomstolen som inte heller meddelade prövningstillstånd.

I två fall har friade forskare överklagat nämndens beslut eftersom de varit missnöjda med skrivningarna i beslutet. Förvaltningsrätten har inte tagit upp överklagandena till prövning eftersom besluten inte ansetts gå emot klaganden.

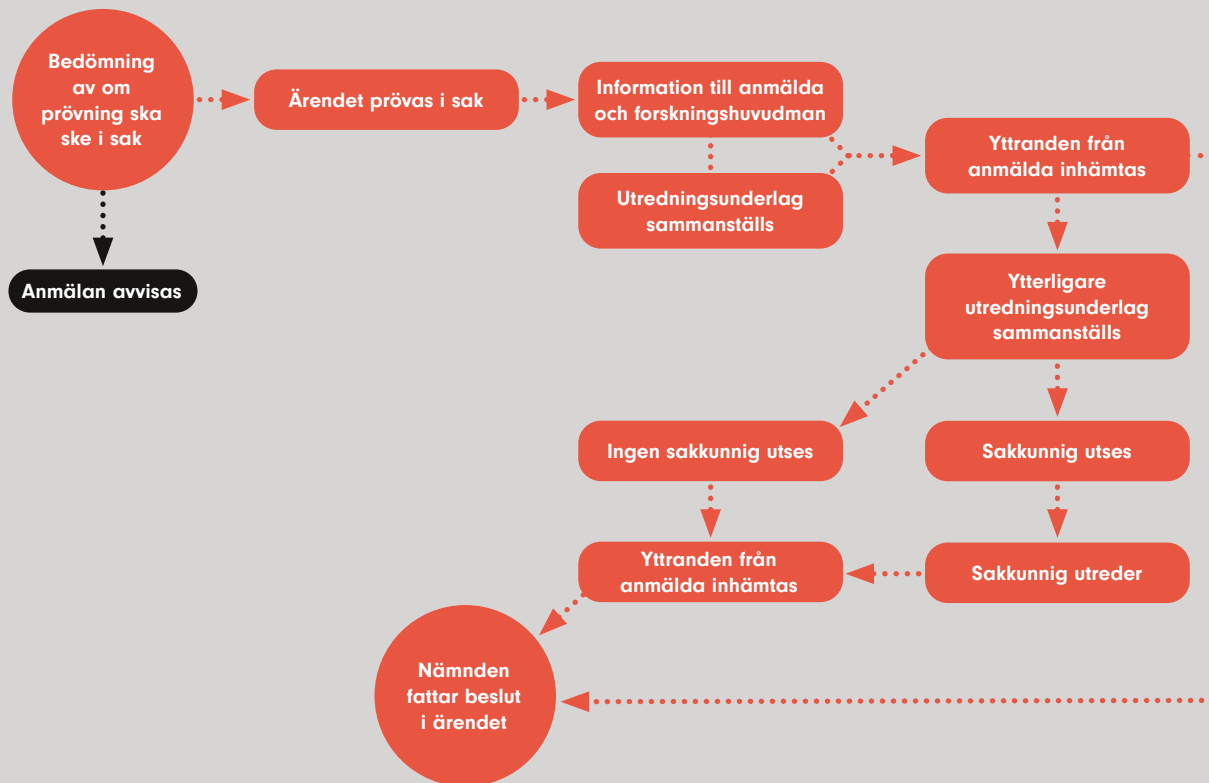
Så ser processen ut

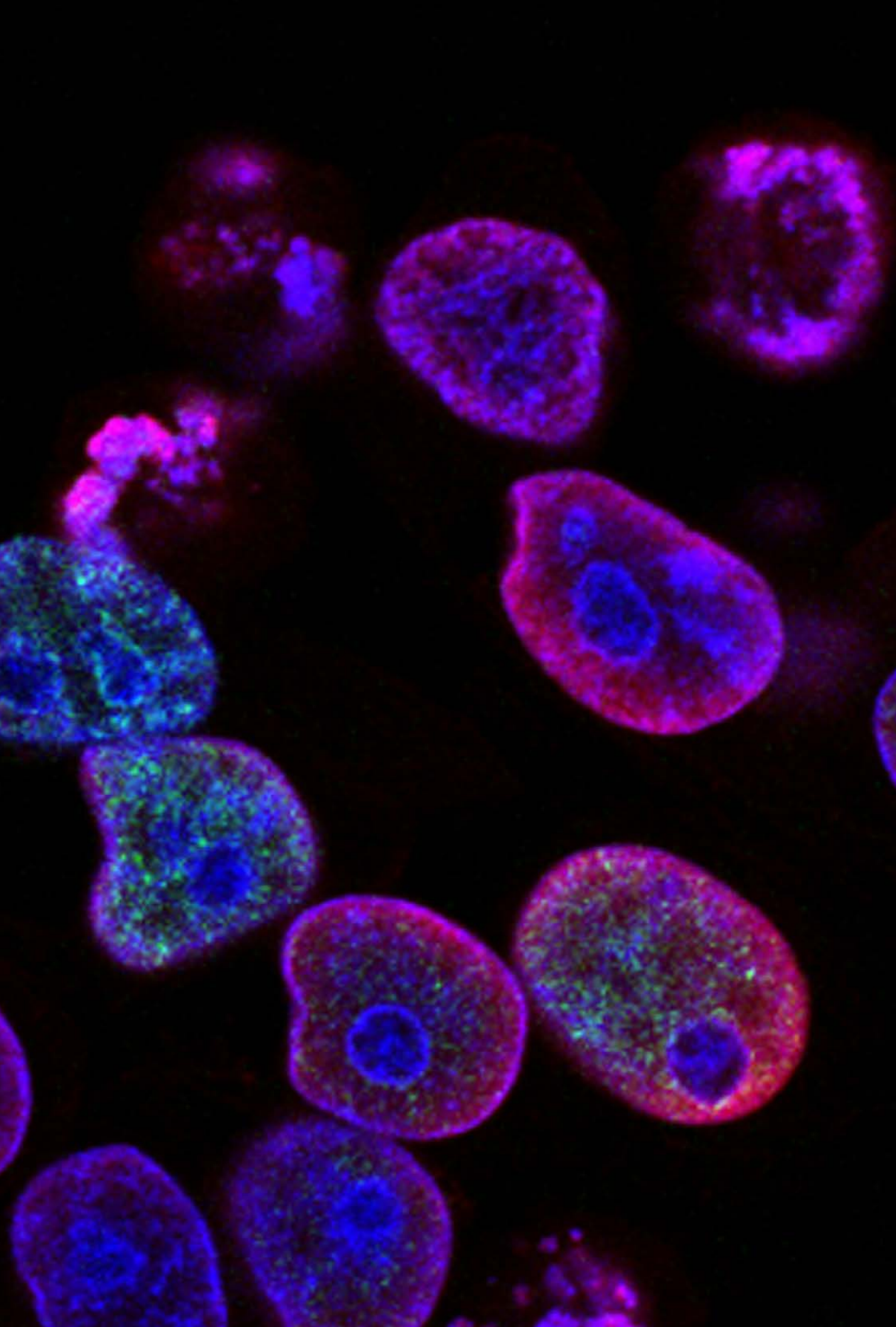
Bedömningarna i prövningsärendena sker stegvis och följer, som ovan nämnts, strukturen i oredlighetsdefinitionen i lagen.

Ärendenas gång skiljer sig åt bland annat beroende på sakfrågans komplexitet, hur tydligt formulerade anklagelserna om oredlighet är i anmälan eller överlämnandet, om kompletteringar behövs och om sakkunnig ska anlitas. Handläggningen följer som regel den här gången:

När ett ärende kommer in till nämnden gör kansliet en första bedömning av om ärendet ska prövas i sak eller faller utanför lagens tillämpningsområde eller är uppenbart obefogat och ska avisas. De anmälda informeras om ärendet avisas eller om det kommer att prövas i sak. När handläggaren satt sig in i ärendet hämtar handläggaren eventuellt in ytterligare material i ärendet. Den anmälda får sedan möjlighet att yttra sig över samtliga handlingar i ärendet. Kansliet bedömer därefter om en sakkunnig ska utses eller inte. Om en sakkunnig inte ska utses, kan ärendet oftast avgöras vid nästkommande nämndmöte. Om en sakkunnig däremot ska anlitas, tar ärendet längre tid. När den sakkunniga lämnat sitt utlåtande kommuniceras det och eventuellt nya underlag i ärendet med den anmälda, som får möjlighet att yttra sig om utlåtandet och ärendet i övrigt. Om det är flera anmälda får de yttra sig över varandras yttranden. Därefter går ärendet till nämnden för beslut. Nämndens beslut kan överklagas till Förvaltningsrätten i Uppsala, därefter till Kammarrätten i Stockholm och Högsta förvaltningsdomstolen.

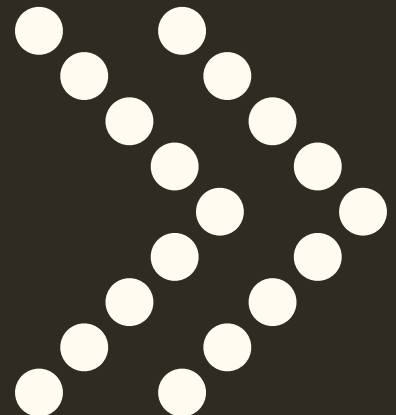
Figur 1. Prövningsärendets gång.

Statistik och erfarenheter från nämndens prövningar

Nämnden har när denna text skrivs varit verksam i fem år. Under dessa år har vi tagit emot 201 ärenden och avgjort 185. Det har varit en relativt jämn fördelning av misstankar gällande de tre typer av oredlighet som nämnden utreder, det vill säga misstankar om förfalskning, fabricering och plagiering. Nära hälften av ärendena gäller ämnesområdet medicin och hälsovetenskap. I drygt hälften av nämndens beslut har samtliga forskare friats, cirka en tredjedel av ärendena har avvisats och i en femtedel av besluten har forskare fällts för oredlighet i forskning. En stor del av de fällande besluten överklagas. Det är heller inte ovanligt att avvisade ärenden eller friande beslut överklagas, då främst av den som anmälde ärendet.

Nämnden har fått in i snitt 40 ärenden per år

År 2024 fick nämnden in 32 ärenden¹. Det är en viss minskning jämfört med tidigare år. Under nämndens första år tog vi emot 46 ärenden. Men eftersom 11 av dessa var ärenden som hade inletts vid lärosätena innan nämnden bildades innebär det att det var 35 nya ärenden det året. Därmed kan vi se ärendemängden som relativt stabil under nämndens fem år med en topp under 2022. Totalt sett har nämnden tagit emot 201 ärenden. Av figur 2 framgår antalet anmälda respektive överlämnade ärenden per år.

I det här kapitlet beskriver vi de ärenden som kommit in, vilka typer av misstankar de gäller samt vilka ämnesområden och forskningshuvudmän de omfattar. Vi redogör för de beslut som fattats under året, både de som prövats i sak och de som avvisats. De ärenden som har prövats i sak beskrivs därefter i korta referat. Kapitlet avslutas med reflektioner och erfarenheter från våra fem verksamhetsår.

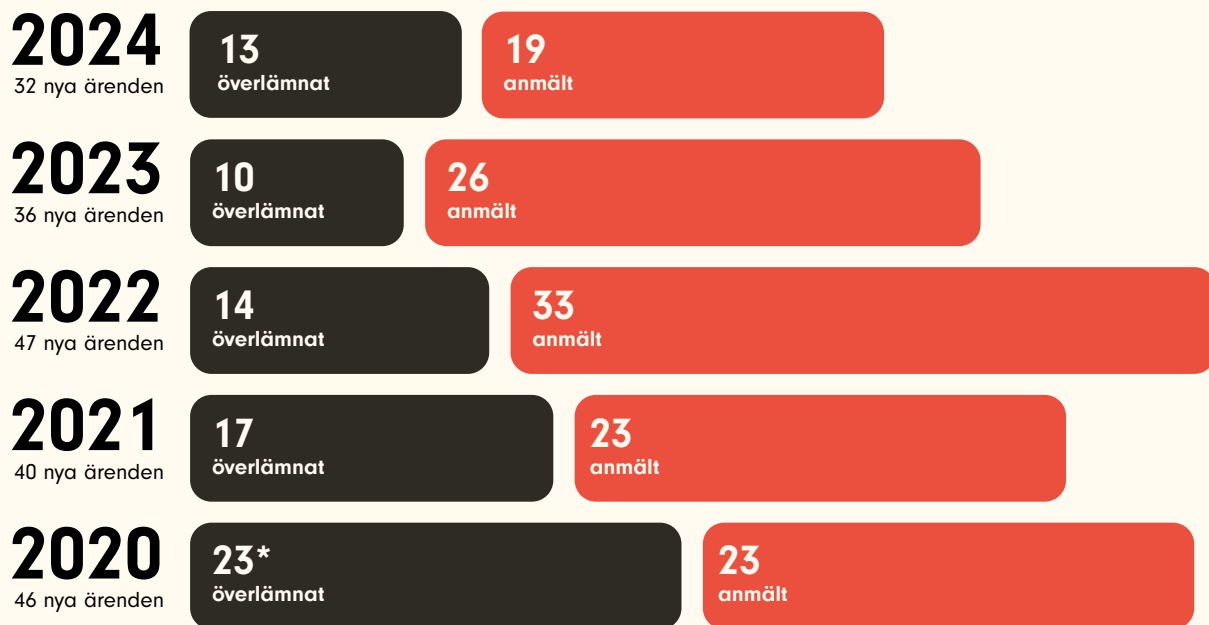
Fler omfattande ärenden

Under åren har vi sett en viss ökning av ärendenas omfattning på så vis att det har blivit något vanligare förekommande med ärenden som omfattar flera arbeten och flera forskare. Det mest omfattande ärendet hittills beslutades 2024 och omfattade 48 artiklar och fler än 100 misstankar. Att vi under 2023 och 2024 har fått in något färre ärenden än tidigare år har därför inte påverkat omfattningen av prövningen.

Av figur 3 framgår hur många arbeten och forskare som har prövats respektive år. Notera att figuren därmed inte visar vad som har anmälts respektive år, utan vad som prövades i de beslut med fällande eller friande utgång som fattades respektive år. Exempelvis framgår att nämnden år 2024 bedömde 100 artiklar, en stor del av dessa utgjordes då av det ärende som anmälades 2023 och som inkluderade 48 artiklar. År 2022 var året med flest inkomna ärenden vilket kan tänkas återspegla det stora antalet forskare som prövades under åren 2022 och 2023. En hel del ärenden rörde medicin och hälsovetenskap och omfattade artiklar med många författare, men detta är inget vi har analyserat närmare. En majoritet av de arbeten som prövats, drygt 80 procent, utgörs av artiklar eller manuskript. Övriga arbeten utgörs av bland annat konferenspresentationer, projektplaner, avhandlingar och forskningsmedelsansökningar.

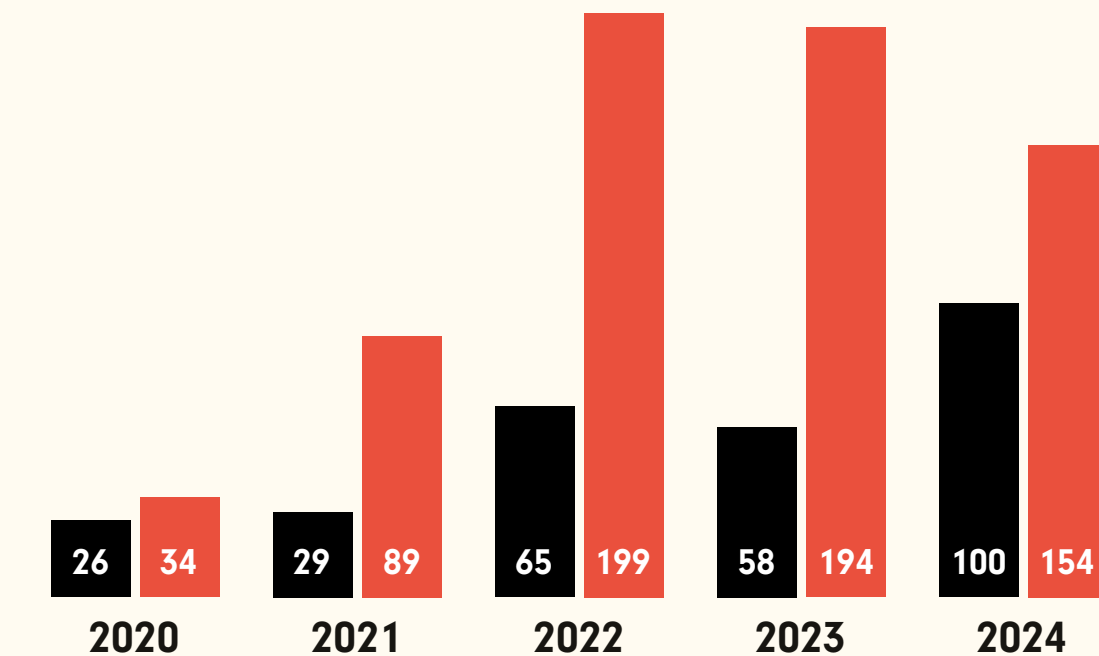
¹ Varje år får vi in ett antal ärenden som gäller samma misstankar, artiklar eller forskargrupp. Dessa handläggs då samlat i ett ärende. Om ärendet redovisas som överlämnat eller anmält i statistiken avgörs om överlämnandet eller anmälan kom in först. Under 2024 fick vi in sex dubbelrapporterade ärenden. Av de dubbelrapporterade ärendena är det tre som redovisas som anmälda men där det även kommit in överlämnanden från forskningshuvudmän. Ett ärende som redovisas som överlämnat har även anmälts av en enskild och två ärenden som redovisas som överlämnade har även överlämnats av annan forskningshuvudman.

Figur 2. Antal ärenden år 2020 – 2024.

* Vararv elva överlämnades när nämnden inrättades och hade påbörjats vid lärosätena innan lagen trädde i kraft.

Figur 3. Antal arbeten och forskare som ingått i de ärenden som prövats i sak.

■ Antal artiklar/produkter som prövats: 287.

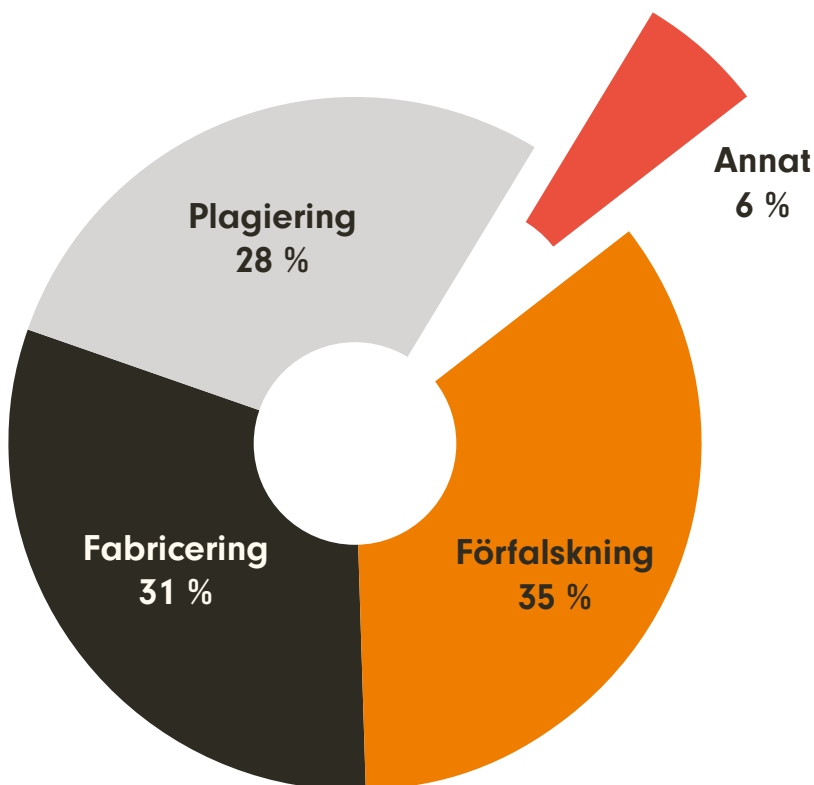
■ Antal personer som prövats: 670.

Jämn fördelning mellan olika typer av misstankar

De ärenden som kom in 2024 omfattade misstankar om förfalskning i tolv fall, fabricering i 15 fall och plagiering i 14. I ett fall har misstankarna varit diffusa och det har inte gått att avgöra vad misstankarna gäller. I flera fall omfattar ett och samma ärende flera typer av misstankar. Totalt omfattade de 32 ärenden som kom in, 42 misstankar. Figur 4a visar vilka typer av misstankar som har anmälts. Figur 4b visar typ av anmäld/överlämnad misstanke per år och figur 4c visar typ av anmäld/överlämnad misstanke år 2024.

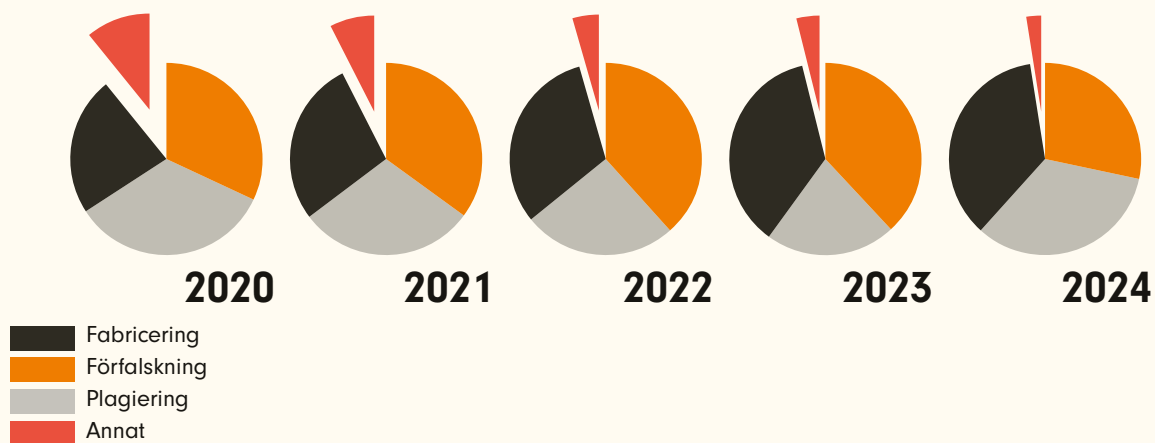
Sett över nämndens fem år har flest misstankar gällt förfalskning, men det har inte rört sig om stora skillnader. Fördelningen mellan misstankar om fabricering, förfalskning och plagiat har varit relativt jämn. Antalet misstankar som inte har gått att klassificera har minskat genom åren. Vi hoppas att detta kan ha att göra med att vi aktivt har arbetat med vår webbplats för att informera anmälare om vilken information vi behöver.

Figur 4a. Typ av misstanke 2020 – 2024 i procent.*

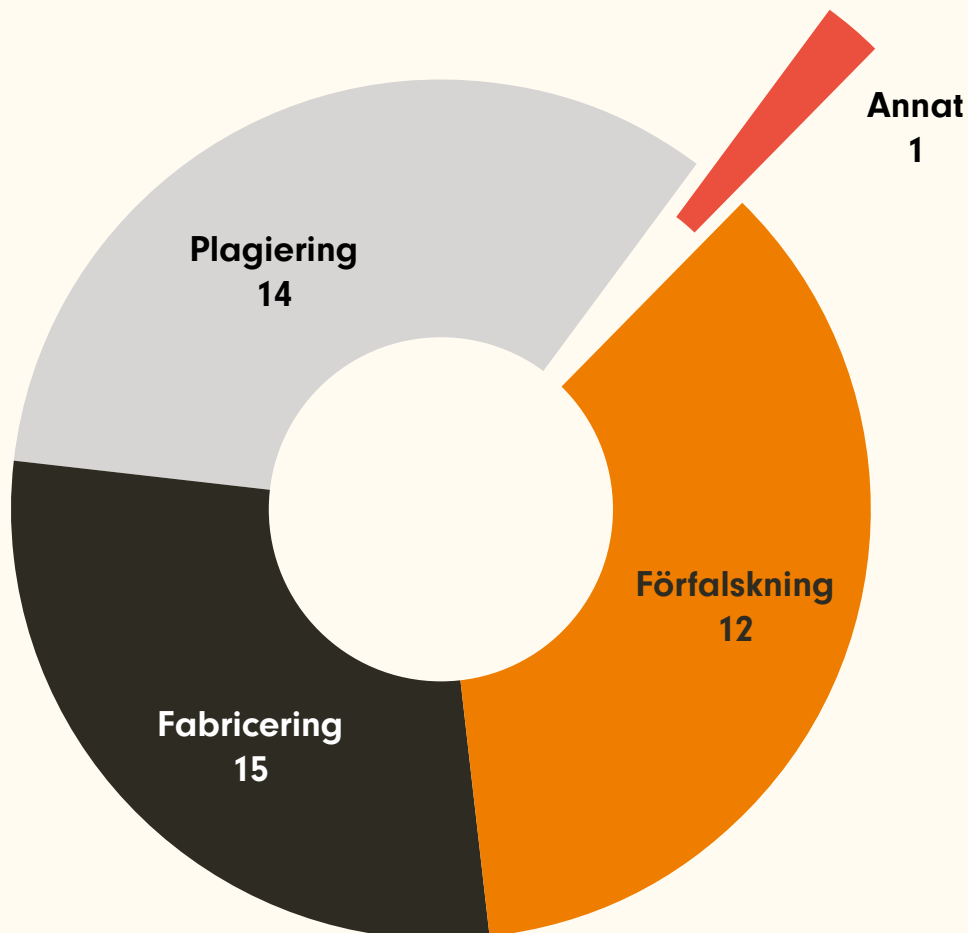

* Statistiken avser de misstankar som registrerats vid årsskiftet när statistiken sammanställdes. I enstaka fall kan misstankar läggas till eller ändras i pågående ärenden om nya uppgifter i ärendet tillkommer.

Figur 4b. Typ av anmäld/överlämnad misstanke per år.*

Figur 4c. Antal, typ av anmäld/överlämnad misstanke år 2024.*

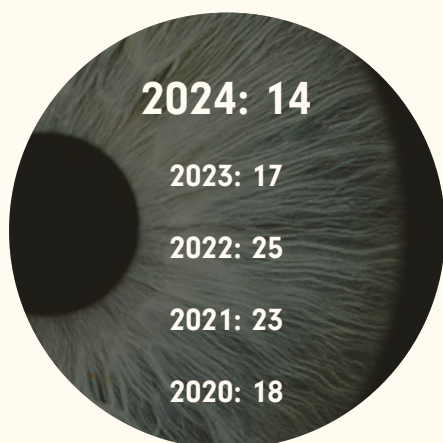

Fortsatt flest ärenden inom medicin och hälsovetenskap

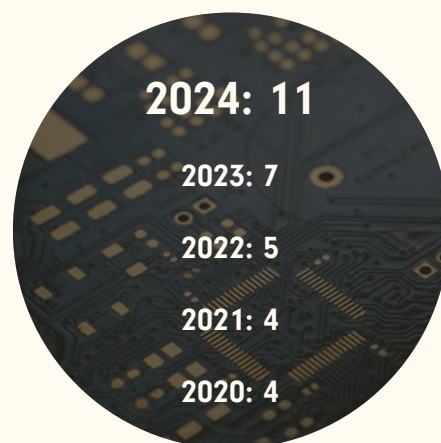
Nära hälften av de ärenden som kom in 2024 avsåg forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap, vilket är samma andel som tidigare år. Det är ännu inget ärende som har kommit från ämnesområdet lantbruksvetenskap och veterinärmedicin.

Andelen ärenden från forskningsämnesområdet teknik ökade 2024 jämfört med tidigare år, medan andelen ärenden från ämnesområdet naturvetenskap minskade. Figur 5 visar antalet ärenden per forskningsämnesområde.

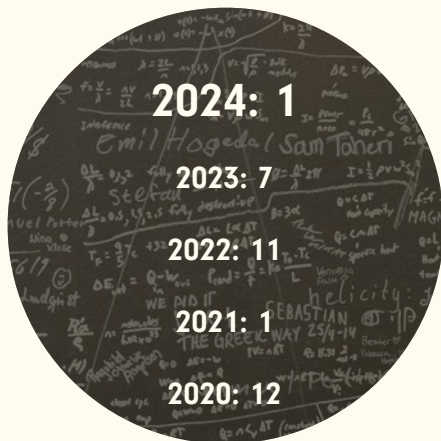
Figur 5. Antal ärenden per forskningsämnesområde enligt Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2011, på högsta nivån.

Medicin och hälsovetenskap

Teknik

Naturvetenskap

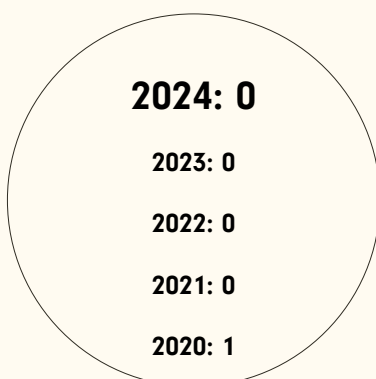
Samhällsvetenskap

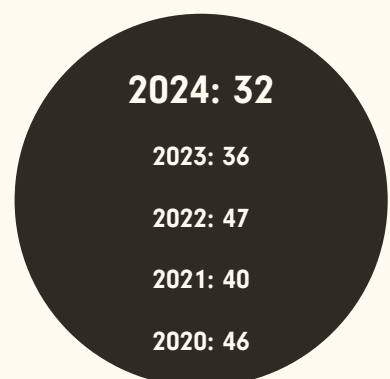
Humaniora och konst*

Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin

Oklassificerat

Totalt: 201

* Konstrnärlig forskning omfattas inte av lagen. Enligt prop. 2018/19:58, s. 40.

**Endast lärosäten har
överlämnat ärenden**

Det är tio lärosäten och en enskild utbildningsanordnare som har överlämnat ärenden till nämnden 2024. Även tidigare år har överlämnandena nästan uteslutande kommit från lärosäten, men år 2022 var det även två regioner som överlämnade ärenden.

Genom åren är det Karolinska Institutet, Lunds universitet och Uppsala universitet som överlämnat flest ärenden. Dessa lärosäten är också de största vad gäller intäkter till forskning samt antal forskande och undervisande personal och doktorander. Antalet överlämnade ärenden per forskningshuvudman framgår av tabell 1.

Tabell 1. Antal överlämnade ärenden per forskningshuvudman.*

Organisation	2024	2023	2022	2021	2020	Totalt
Universitet och högskolor som har staten som huvudman och som omfattas av högskolelagen (1982:1434)						
Blekinge Tekniska högskola			1			1
Enskilda Högskolan Stockholm			1			1
Försvvarshögskolan				1		1
Göteborgs universitet	2	1	1	1	2	7
Högskolan Dalarna				1		1
Högskolan i Halmstad	1	1				2
Högskolan i Gävle				1		1
Högskolan Kristianstad			1		1	2
Karlstads universitet	1					1
Karolinska Institutet	1	3	2	3	3	12
Kungliga Tekniska högskolan		1	1	1		3
Linköpings universitet	3			2	2	7
Luleå tekniska universitet	2		1			3
Lunds universitet	5	4	2	2	8	21
Malmö universitet		1	1		1	3
Stockholms universitet		1	3			4
Södertörns högskola	1					1
Umeå universitet		1		1	4	6
Uppsala universitet	1	3		2	2	8
Örebro universitet	1			2	1	4
Enskilda utbildningssamordnare/Aktiebolag och stiftelser enligt punkt 3, 4 och 7						
Chalmers tekniska högskola			1			1
Stiftelsen Enskilda Högskolan Stockholm			1			1
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	1		1			1
Regioner						
Region Skåne				1		1
Region Örebro län				1		1

* Denna statistik redovisar de ärenden som forskningshuvudmän överlämnat till nämnden. Observera att ett överlämnat ärende kan inbegripa fler lärosäten än det som överlämnat ärendet, men att det bara det överlämnande lärosätet som redovisas i tabellen.

Anmälningarna avser forskning vid ett fåtal lärosäten men även forskningshuvudmän som inte omfattas av lagen

De anmälda ärendena, det vill säga anmälningar från enskilda, avser under 2024 misstänkt oredlighet vid 14 olika lärosäten och vid en enskild utbildningsanordnare. Utöver det är det forskning vid fem myndigheter som anmäls. Antalet anmälda ärenden per forskningshuvudman framgår av tabell 2. I en del ärenden finns det fler än en forskningshuvudman för forskningen. Av den anledningen är antalet anmälda ärenden per forskningshuvudman större än antalet anmälda ärenden.

I många fall är det relativt oproblematiskt att utreda vem som varit forskningshuvudman. Den tillhörighet forskarna anger i artiklarna stämmer i de flesta fall väl med var forskningen har utförts. Men det finns även en hel del fall då det är svårt att utreda var forskningen har utförts. Vi skriver mer om detta i avsnittet Lagen och hur den tillämpas, Redovisade uppgifter och synpunkter från Lärosätena samt Avslutande reflektioner. Kategorin forskningshuvudmän som inte omfattas av lagen, i tabellen, gäller de ärenden där ingen svensk forskningshuvudman har kunnat identifierats.

Tabell 2. Antal organisationer som de anmälda ärendena omfattar.

Organisation	2024	2023	2022	2021	2020	2020-2024
Universitet och högskolor som har staten som huvudman och som omfattas av högskolelagen (1982:1434)						
Försvarshögskolan				1		1
Göteborgs universitet	2	1	3	1		7
Högskolan i Borås					1	1
Karolinska Institutet	1	8	11	4	4	28
Kungliga Tekniska högskolan	1	2	1	2		6
Linnéuniversitetet	1		1			2
Linköpings universitet	1			1		2
Luleå tekniska universitet	1	1		2	1	5
Lunds universitet	2	8	9	3	5	27
Malmö universitet	1		3			4
Mittuniversitetet	1			1		2
Mälardalens universitet	1					1
Stockholms universitet	2	3	2		1	8
Södertörns högskola	1				1	2
Umeå universitet		1	1	3	1	6
Uppsala universitet	1	4	1	3	2	11
Örebro universitet	1					1
Enskilda utbildningsordnare/Aktiebolag och stiftelser enligt punkt 3, 4 och 7						
Chalmers tekniska högskola				1		1
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	1					1
Regioner						
Region Skåne				1		1
Region Västerbotten			1			1
Skånes universitetssjukhus			1			1
Stockholms läns sjukvårdsområde				1		1
Myndigheter						
Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin	1					
IVL Svenska Miljöinstitutet					1	1
Länsstyrelsen i Skåne					1	1
Folkhälsomyndigheten	1			1		2
Naturhistoriska			1			1
RISE	1					1
SBU, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	1					1
SMHI			1			1
Socialstyrelsen	1					
Övriga						
Forskningshuvudman som ej omfattas av lagen		5*	4**	3***	2	14
Inte fastställt		1	1	1	2	5

* Tre privata företag och två lärosäten i utlandet.

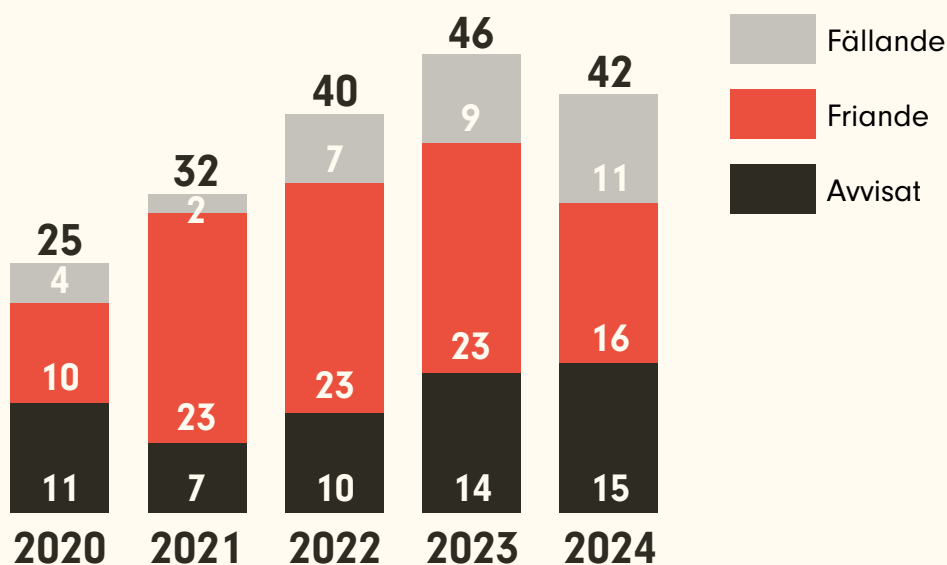
** Två lärosäten i utlandet och två privata företag.

*** (tre ärenden som omfattar 5 olika privata företag).

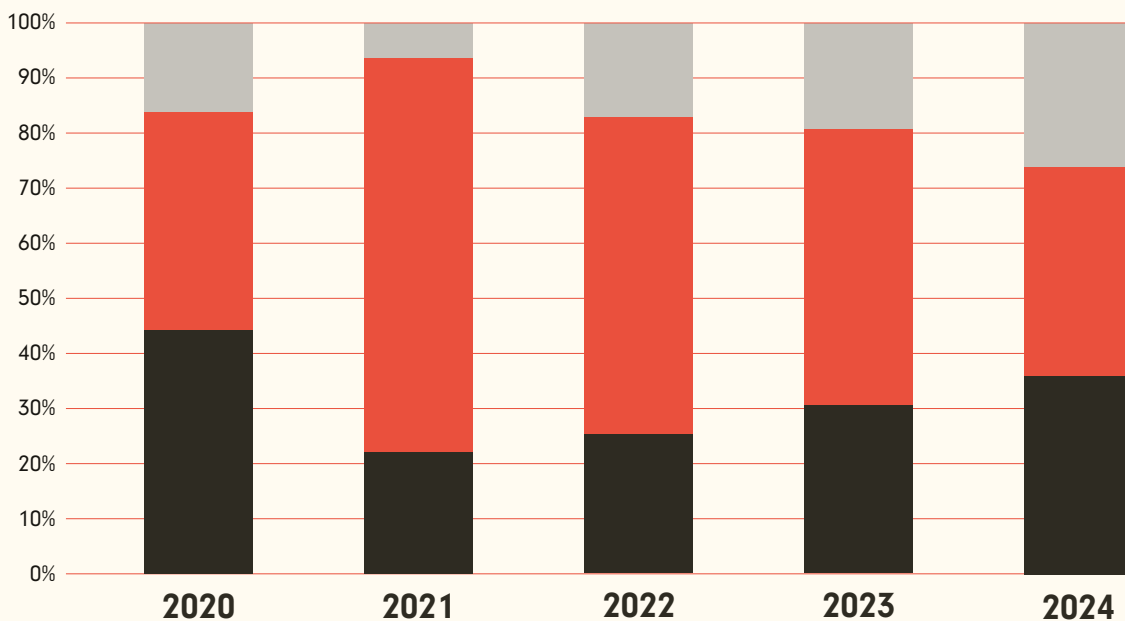
Nämnden fattade beslut i 42 ärenden

Nämnden fattade beslut i 42 ärenden under 2024. I elva ärenden konstaterade nämnden oredlighet i forskning. I 15 ärenden friades forskarna från misstankar och det fattades 15 beslut om avvisning. I det här avsnittet beskriver vi dessa tre kategorier av beslut närmare. Figur 6a, och c visar utgången i beslutade ärenden 2020 – 2024. Figur 7 visar utgången i beslutade ärenden fördelat på om de var överlämnade eller anmälda direkt till nämnden.

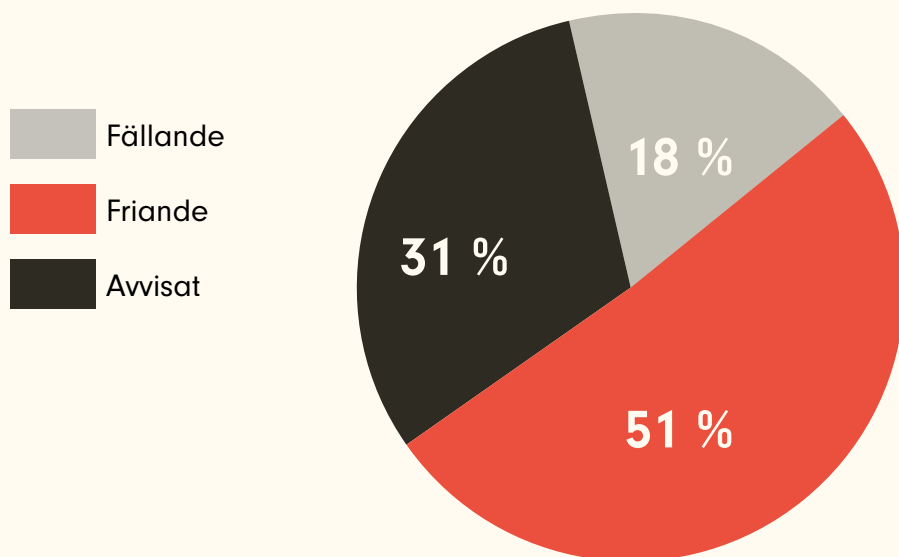
Figur 6a. Utgång i beslutade ärenden 2020 – 2024.

Figur 6b. Utgång i beslutade ärenden 2020 – 2024 i procent.

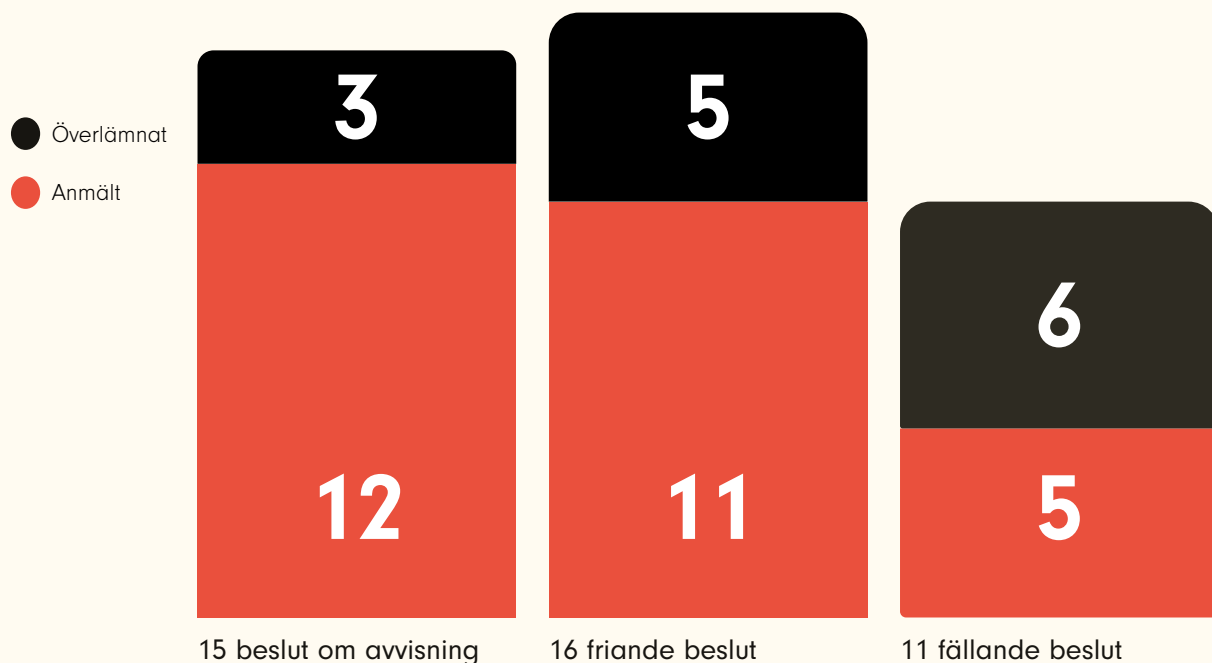

Figur 6c. Utgång i beslutade ärenden 2020 – 2024 i procent.

Figur 7. Beslutade ärenden år 2024 fördelat på utgång samt om ärendena var anmälda direkt till nämnden eller överlämnade.

2024

Fällande utgång i 18 procent av nämndens beslut under 2020 – 2024

År 2024 fattades elva fällande beslut, vilket motsvarar 26 procent av alla beslut. Det är det högsta antalet fällande beslut jämfört med tidigare år både till antal och andel. Sett över nämndens fem verksamhetsår har det varit en fällande utgång i 18 procent av besluten. Sett endast till de ärenden som prövats i sak, det vill säga beslut med friande eller fällande utgång, så har det varit fällande utgång i 26 procent av ärendena.

I tre av de fällande besluten 2024 konstaterades plagiering, i fyra konstaterades förfalskning, i två fabricering och i ett både förfalskning och fabricering. Totalt sett prövades 59 forskares ansvar i de fällande besluten. Av dem var det 21 forskare som fälldes och 38 som friades. Besluten återges i nästa kapitel i korta referat.

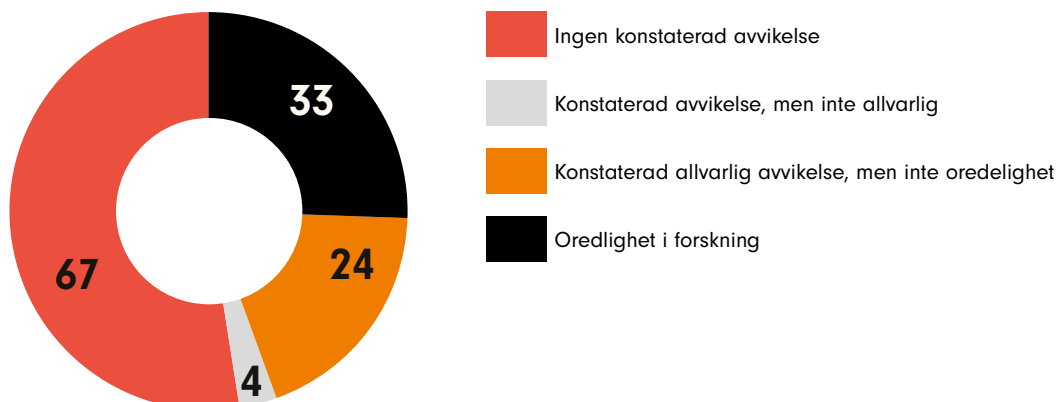
16 friande beslut 2024

Under 2024 fattades 16 friande beslut. I sju av dessa bedömde nämnden att en allvarlig avvikelse från god forskningssed i form av förfalskning, fabricering eller plagiering hade skett, men att den inte skett med uppsåt eller av grov oaktsamhet. Därmed friades forskarna från misstanke om oredlighet i forskning. I resterande nio beslut bedömde nämnden att förfalskning, fabricering eller plagiering inte hade skett.

Tabell 3 visar en översikt över de ärenden som prövats i sak. Den visar också utgången i de olika bedömningsstegen, det vill säga 1) är det förfalskning, fabricering eller plagiering; 2) är det en allvarlig avvikelse och; 3) har det i så fall skett med uppsåt eller av grov oaktsamhet? Se mer om stegen i kapitlet Om lagen och hur den tillämpats. Tabellen visar även antalet forskare som friades respektive fälldes i de fällande besluten.

I drygt hälften av besluten 2020 – 2024 konstaterades ingen avvikelse. Under 2024 bedömdes dock förfalskning, fabricering eller plagiering ha skett i 67 procent av de ärenden som prövades i sak. År 2023 var det i 63 procent av ärendena som en avvikelse konstaterades. Medan det åren 2020 – 2022 endast var i knappt hälften av ärendena där en avvikelse konstaterades. Vi kan således se en viss ökning i andelen beslut där en avvikelse konstateras. Vi vet inte orsakerna till denna ökning. En möjlig förklaring kan vara att vi har ökat vår information på vår webbplats kring vad vi prövar och vilken information vi behöver få in och att vi därmed får in en större andel relevanta anmälningar. Figur 8a visar antalet beslut och figur 8b visar andelen beslut utifrån bedömningsstegen för de ärenden som prövats i sak.

Figur 8a. Antalet beslut utifrån bedömningsstegen för de ärenden som prövats i sak under 2020 – 2024.

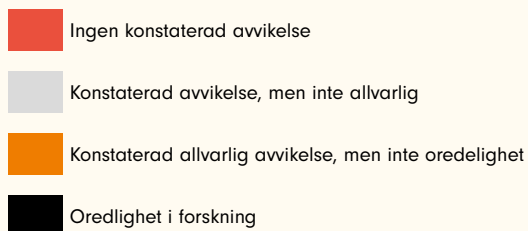
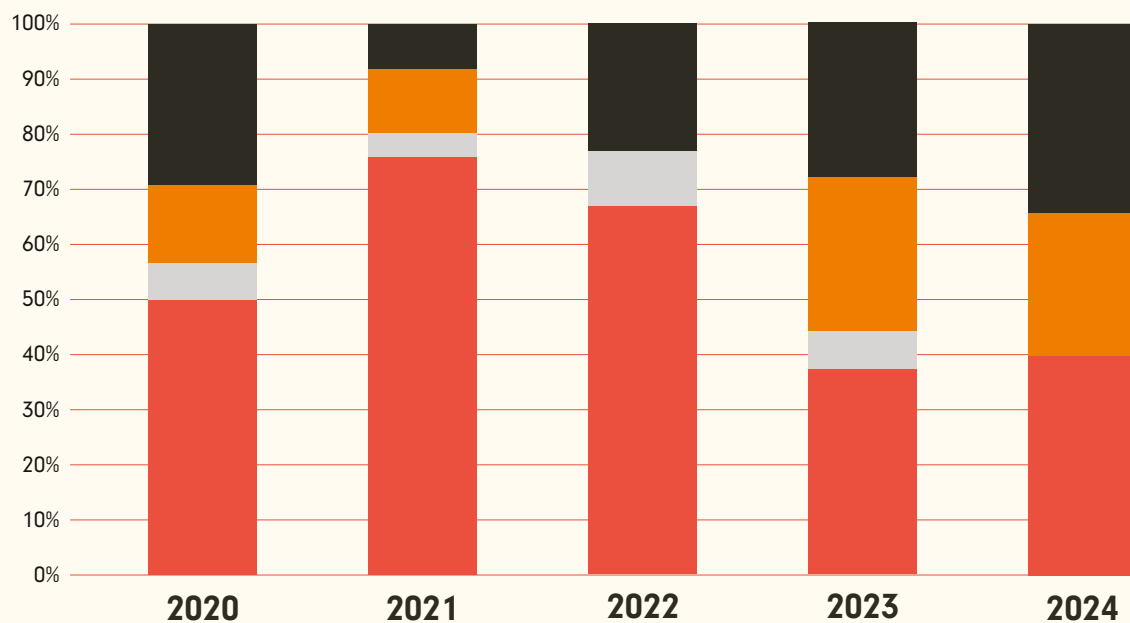

Tabell 3. Översikt över de ärenden som prövats i sak 2024.

Ärende	Anmäld misstanke	Konstaterad avvikelse	Allvarlig avvikelse	Oredlighet i forskning	Kommentar
Uppsåt eller grov oaktsamhet					
3.1-22/0054*	Fabricering/ förfalskning	Ja	Ja	Ja	Grovt oaktsamt 4 författare, ej oredlighet 16 författare
3.1-23/0122* och 3.1-23/0128	Förfalskning	Ja, förfalskning	Ja	Ja	Grovt oaktsamt 1 författare, ej oredlighet 10 författare
3.1-23/0161*	Plagiering	Ja, plagiering	Ja	Ja	Uppsåt 1 författare
3.1-23/0181*	Fabricering/ förfalskning	Ja, fabricering	Ja	Ja	Grovt oaktsamt 2 författare, ej oredlighet 3 författare
3.1-24/0048* och 3.2-24/0082	Fabricering	Ja, förfalskning	Ja	Ja	Uppsåt 1 författare
3.1-24/0061*	Plagiering	Ja, plagiering	Ja	Ja	Grovt oaktsamt 1 författare
3.2-22/0068	Fabricering/ förfalskning	Ja, förfalskning	Ja	Ja	Grovt oaktsamt 1 författare, ej oredlighet 7 författare
3.2-22/0181*	Fabricering eventuellt plagiering	Ja, fabricering	Ja	Ja	Uppsåt 1 författare, ej oredlighet 1 författare
3.2-22/0195 och 3.1-23/0083	Fabricering eller förfalskning	Ja, fabricering och förfalskning	Ja	Ja	Grovt oaktsamt 2 författare, ej oredlighet 1 författare
3.2-23/0145*	Fabricering, förfalskning och plagiering	Ja, förfalskning	Ja	Ja	Uppsåt 2 författare, grovt oaktsamt 4 författare
3.2-23/0189*	Plagiering	Ja, plagiering	Ja	Ja	Uppsåt 1 författare
Konstaterad allvarlig avvikelse					
3.1-23/0094	Fabricering och/eller förfalskning	Ja, förfalskning	Ja	Nej	
3.1-23/0095	Fabricering och/eller förfalskning	Ja, förfalskning	Ja	Nej	
3.1-24/0086	Plagiering	Ja, plagiering	Ja	Nej	
3.2-22/0187	Fabricering och förfalskning	Ja, fabricering	Ja	Nej	
3.2-23/0111	Fabricering/ förfalskning	Ja, förfalskning	Ja	Nej	
3.2-24/0058	Förfalskning	Ja, förfalskning	Ja	Nej	
3.2-24/0081	Förfalskning	Ja, förfalskning	Ja	Nej	
Ingen konstaterad avvikelse i form av förfalskning, fabricering eller plagiat					
3.1-23/0029 och 3.2-23/0006	Plagiering	Nej			
3.1-23/0167	Plagiering	Nej			
3.2-22/0193	Fabricering eller förfalskning	Nej			
3.2-23/0105	Förfalskning och/ eller fabricering	Nej, inte förfalskning			
3.2-24/0007	Plagiering	Nej			
3.2-24/0015	Förfalskning	Nej			
3.2-24/0035	Plagiering, fabricering	Nej, inte plagiering			
3.2-24/0050 och 3.1-23/0071	Plagiering, förfalskning	Nej, inte plagiering			
3.2-24/0096* och 3.1-24/0116	Plagiering	Nej			

* beslutet har överklagats, samtliga fällande beslut har överklagats av anmälda, det frände beslutet har överklagats av anmälaren.

Figur 8b. Andelen beslut utifrån bedömningsstegen för de ärenden som prövats i sak under 2020 – 2024.

15 ärenden avvisades

Under 2024 fattades 15 beslut om avvisning. Beslut om avvisning fattas om misstankarna faller utanför lagens tillämpningsområde. Det kan även ske med stöd av 10 § lagen om misstankarna är uppenbart obefogade.

Av de ärenden som avvisats 2024 har det som anmälts i sju fall inte bedömts utgöra forskning. I tre fall har misstankarna inte i någon del gällt forskning vid en svensk forskningshuvudman som omfattas av lagen och i vardera ett fall har misstankarna redan prövats, varit preskriberade och i ett fall var anmälan så ospecifik att det inte gick att avgöra vad misstankarna gällde.

Även om ett avvisningsbeslut betyder att det inte sker en prövning i sakfrågan behöver vissa bedömningar göras innan ett avvisningsbeslut fattas. Dessa bedömningar kräver ibland arbete och efterforskningar. Det handlar exempelvis om att avgöra om det alls är fråga om forskning, om det är forskning utförd vid en svensk forskningshuvudman och i så fall om den forskningshuvudmannen omfattas av lagens tillämpningsområde.

8 beslut har överklagats

Åtta av nämndens beslut överklagades 2024, vilket är en minskning jämfört med året innan då tolv beslut överklagades. Totalt sett är det 39 beslut som överklagats under åren 2020 – 2024. Av dem har 19 överklagats av anmälare och 20 av anmälda forskare. Det är således nästan lika många beslut som har överklagats av anmälare som av de forskare som har prövats.

Av de beslut som överklagats av anmälda, är det forskare som fällts för oredlighet som överklagat med undantag för två fall då det var friade forskare som hade synpunkter på beslutsmotiveringen. I de fall det är anmälare som har överklagat nämndens beslut har det i samtliga fall rört sig om beslut där de anmälda forskarna friades eller där ärendet inte prövades utan avvisades. I tabell 4 redovisas hur många av nämndens beslut som överklagats och om det skett av anmäld eller anmälare.

Tabell 4. Antal beslut som överklagats, om det skett av anmälda eller anmälare samt vilken typ av beslut som överklagats, fördelat per år som beslutet överklagades till förvaltningsrätten.

Klagande samt beslutsutfall	2024	2023	2022	2021	2020	Totalt
Anmäld	7	8	3	1	1	20
Friande beslut	0	1*	0	0	0	1
Fällande beslut	7	7*	3	1	1	19
Anmälare	1	4	6	8	0	19
Avvisade beslut	0	2	5	2	0	9
Friande beslut	1	2	1	6	0	10
Totalt	8	12	9	9	1	39

* Avser ett överklagande från en friad forskare som hade synpunkter på beslutsmotiveringen. Övriga överklaganden av fällande beslut har gjorts av fällda forskare.

Av de beslut som överklagats är det tolv överklaganden som tagits upp till prövning i sak under 2020 – 2024 och 20 som avvisats av förvaltningsrätten. Övriga sju överklaganden har inte avgjorts fram till och med 2024.

Förvaltningsrätten har avvisat 20 överklaganden

Av de 20 beslut som avvisats av förvaltningsrätten under 2020 – 2024 har 17 avsett överklaganden från anmälare. Förvaltningsrätten har i dessa fall gjort samma bedömning som nämnden och funnit att en anmälare inte är part i ett oredlighetsärende och inte har talerätt, varför de inte kan överklaga nämndens beslut. Sju av dessa avgöranden har överklagats av anmälare till Kammarrätten i Stockholm. Kammarrätten har inte meddelat prövningstillstånd i något av dessa fall. Sex av dessa avgöranden har överklagats till Högsta förvaltningsdomstolen, som i sin tur inte heller meddelat prövningstillstånd. Ytterligare ett beslut som överklagades av en anmälare avlogs av förvaltningsrätten då det kom in för sent.

Förvaltningsrätten har även avvisat de två överklaganden där friade forskare klagade på beslutsmotiveringen. Besluten ansågs inte ha gått dem emot och de bedömdes därför inte kunna överklaga besluten. I båda fallen överklagade forskarna besluten till kammarrätten som inte meddelade prövningstillstånd.

Förvaltningsrätten har gjort samma bedömning som nämnden i åtta av de 12 överklaganden de tagit upp till prövning

I de tolv mål som prövats i sak fram till 2024 har Förvaltningsrätten i Uppsala gjort samma bedömning som nämnden i åtta mål och fällt de forskare som nämnden fällt. I två mål har förvaltningsrätten delvis gjort en annan bedömning och fällt vissa av forskarna som överklagat nämndens beslut men friat andra. I två av målen har förvaltningsrätten gjort en annan bedömning och friat de forskare som överklagat nämndens fällande beslut. Nedan beskrivs dessa tolv avgöranden. Det anges även om de överklagats vidare till Kammarrätten i Stockholm och Högsta förvaltningsdomstolen samt utgång i ärendet hos dessa instanser fram till när rapporten skrivs.

- I en dom som meddelades av Förvaltningsrätten i Uppsala år 2021 fann förvaltningsrätten liksom nämnden, att förfalskning ägt rum och att det var fråga om en allvarlig avvikelse från god forskningssed. Förvaltningsrätten gjorde dock en annan bedömning än nämnden i skuldfrågan och friade forskaren. Domen överklagades av nämnden till Kammarrätten i Stockholm som meddelade dom med samma utgång som i förvaltningsrätten. Nämnden överklagade domen till Högsta förvaltningsdomstolen. År 2023 meddelade Högsta förvaltningsdomstolen att prövningstillstånd inte beviljades. Kammarrättens dom står därmed fast. (Dnr 3.1-20/0022).
- I en dom meddelad 2022 fällde även Förvaltningsrätten i Uppsala de forskare nämnden fällt för oredlighet genom fabricering, med undantag för två forskare som friades. De två forskarna hade inkommit med ny bevisning i målet rörande sin involvering i forskningen och friades baserat på den bevisningen. Domen överklagades av övriga klagande. Kammarrätten i Stockholm meddelade dock inte prövningstillstånd varför förvaltningsrättens dom står fast. (Dnr 3.1-20/0025).
- I en dom som meddelades 2023 bedömde Förvaltningsrätten i Uppsala, liksom nämnden, att en forskare gjort sig skyldig till oredlighet i forskning genom att hen plagierat i sin avhandling. Förvaltningsrätten gjorde samma bedömning som nämnden. Forskaren överklagade domen till Kammarrätten i Stockholm, men fick inte prövningstillstånd. Forskaren fick inte heller prövningstillstånd i Högsta förvaltningsdomen. Förvaltningsrättens dom står därmed fast. (Dnr 3.1-21/0055).

- I en dom från 2023 bedömde Förvaltningsrätten i Uppsala, liksom nämnden, att en forskare gjort sig skyldig till oredlighet i forskning genom att hen plagierat i olika texter. Domen överklagades i slutet av 2023 men forskaren fick inte prövningstillstånd i kammarrätten. (Dnr 3.1-21/0085).
- I en dom meddelad 2023 fälldes två forskare som överklagat nämndens beslut även av Förvaltningsrätten i Uppsala. Målet rörde förfalskning och fabricering. Domen överklagades av forskarna i början av 2024. I december meddelade kammarrätten dom i målet som innebar en friande utgång för forskarna. Domen överklagades av nämnden. Högsta förvaltningsdomstolen meddelade inte prövningstillstånd. (Dnr 3.1-20/0143).
- Nämnden hade i ett beslut 2023 fällt flera forskare för oredlighet genom förfalskning, en av dem för ett uppsåtligt agerande och tre för ett grovt oaktsamt agerande. Två av de som ansetts vara grovt oaktsamma överklagade nämndens beslut. Förvaltningsrätten i Uppsala delade upp ärendet i två mål. Viss ny bevisning framkom i målet. Förvaltningsrätten gjorde samma bedömning som nämnden i fråga om att det skett en förfalskning och en allvarlig avvikelse från god forskningssed men ansåg inte, bland annat mot bakgrund av den nya bevisningen, att forskarna agerat grovt oaktsamt. Forskarna friades därför. Domen har inte överklagats. (Dnr 3.2-22/0078).
- Nämnden hade i ett beslut 2023 fällt tre forskare för oredlighet i form av förfalskning. Förvaltningsrätten i Uppsala delade upp deras överklaganden i tre mål vid sin prövning. Viss ny bevisning framkom i målet. Två av forskarna fälldes år 2024 av Förvaltningsrätten i Uppsala och en friades. De två som fälldes överklagade domen till Kammarrätten i Stockholm som meddelade prövningstillstånd. I januari 2025 meddelade kammarrätten dom i målet som innebar en friande utgång för forskarna. (Dnr 3.2-22/0182).
- Under 2024 fälldes en forskare för plagiering i en artikel även av Förvaltningsrätten i Uppsala. Forskaren överklagade domen men fick inte prövningstillstånd i kammarrätten. Förvaltningsrättens dom står därmed fast. (Dnr 3.1-22/0102).
- En forskare fälldes för förfalskning i en ansökan. Förvaltningsrätten gjorde samma bedömning som nämnden i dom som meddelades under 2024. Forskaren överklagade domen till Kammarrätten i Stockholm som meddelade prövningstillstånd i målet. I januari 2025 meddelade kammarrätten dom i målet som innebar en friande utgång för forskaren. (Dnr 3.1-22/0133).
- I en dom från 2024 gjorde Förvaltningsrätten i Uppsala samma bedömning som nämnden i fråga om att två forskare gjort sig skyldiga till oredlighet i forskning genom plagiering. Domen överklagades inte och har därmed fått laga kraft. (Dnr 3.1-22/0191).
- En forskare fälldes för oredlighet genom förfalskning i ett beslut fattat 2024. Förvaltningsrätten gjorde samma bedömning som nämnden i sin dom 2024. Domen överklagades inte och har därmed fått laga kraft. (Dnr 3.1-23/0122).

- I en dom meddelad 2024 fälldes en forskare även av Förvaltningsrätten i Uppsala för oredlighet genom plagiering. Domen överklagades av forskaren. Under 2025 meddelade Kammarrätten i Stockholm att de ej meddelar prövningstillstånd. Beslutet har överklagats till Högsta förvaltningsdomstolen. (Dnr 3.1-23/0161).

Förvaltningsrätten har avgjort ytterligare 3 ärenden

Under 2025, medan rapporten skrivs, har ytterligare 3 överklaganden prövats i sak av Förvaltningsrätten i Uppsala. Det ena fallet rörde ett beslut taget 2024 med fällande utgång där Förvaltningsrätten delade upp målet i två och gjorde samma bedömning som nämnden. Det andra fallet rörde ett beslut taget 2024 med fällande utgång där den fällde forskaren drog tillbaka sitt överklagande. Förvaltningsrätten har även avisat ett överklagande som gjordes av en anmälare och som gällde ett friande beslut.

Npof anlitate sakkunniga i drygt hälften av ärendena

Under 2024 anlitas sakkunniga i 13 av de 27 ärenden nämnden prövade i sak och fattade beslutade i. I två av de överlämnade ärendena anlitas samma sakkunnig och i ett av de anmälda ärendena anlitas fyra sakkunniga. Antalet anlitate sakkunniga presenteras i tabell 5.

De sakkunniga som anlitas får alltid ett specifikt uppdrag att bistå nämnden med en bedömning i en särskild del, i regel om det som misstänks utgör förfalskning, fabricering eller plagiering. Det är sedan nämnden som gör bedömningen i samtliga led och fattar beslut om oredlighet i forskning ägt rum eller inte. Den bedömningen baseras inte bara på sakkunnigutlåtandet utan på samtlig information i ärendet.

Om sakkunniga anlitas eller inte beror på de behov som finns i det enskilda ärendet och påverkas bland annat av ärendets karaktär, mängden material etcetera. Vi letar i första hand efter sakkunniga i Sverige, men det förekommer även att sakkunniga utomlands anlitas. I enstaka fall har nämnden ansett att olika kompetenser behövs för att bedöma ett ärende och då anlitat två sakkunniga i samma ärende.

Tabell 5. Antal sakkunniga i de ärenden som beslutats under år 2020 – 2024.

Typ av ärende	2024	2023	2022	2021	2020	Totalt
Överlämnat	4	6	7	10	6	33
Anmält	9	10	7	9	0	35
Summa	13	16	14	19	6	68

Handläggningstider

Handläggningstiden för de ärenden som beslutades under 2024 var i genomsnitt 8,3 månader. För överlämnade ärenden var spridningen 1 – 24 månader och hälften av ärendena avgjordes inom 4 – 14 månader. För anmälda ärenden var spridningen 1 – 20 månader och hälften av de ärendena avgjordes inom 2 – 13 månader (spridningen avser 25e och 75e percentilen). Handläggningstiden presenteras i tabell 6.

Medelhandläggningstiden har stabiliserats något de två senaste åren. Handläggningstiden varierar mellan ärendena och påverkas av hur komplicerat eller omfattande ett ärende är, hur många arbeten som ska bedömas, om mer underlag behöver samlas in eller tillkommer under pågående utredning,

antalet anmälda samt om en sakkunnig behöver anlitas samt hur lätt eller svårt det är att hitta en sakkunnig. Komplicerade ärenden kan behöva diskuteras mer än en gång i nämnden vilket också påverkar tidsåtgången.

Tabell 6. Medelhandläggningstid i månader för avslutade ärenden.

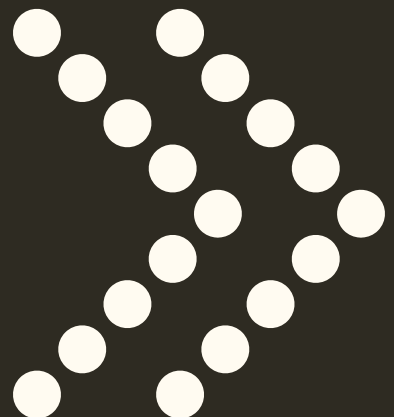
Typ av ärende	2024	2023	2022	2021	2020
Överlämnat	9,0	9,0	7,1	7,6	5,6
Anmält	7,6	7,5	7,1	5,6	1,9

Medelhandläggningstiden anges i hela månader. Om ett ärende avslutats på mindre än en månad räknas det som 0 månader osv.

Korta referat av de ärenden nämnden prövat i sak

Under året fattades beslut i 27 ärenden som prövades i sak. Besluten sammanfattas i detta kapitel i korta referat. För besluten med fällande utgång redovisas även om beslutet har överklagats. I de fall forskningshuvudmän återrapporterat vilka åtgärder de beslutat om med anledning av nämndens beslut återges de i anslutning till det refererade beslutet. Efter årets beslut redovisas även beslut från tidigare år där forskningshuvudmännens återrapporteringar kommit in under 2024. Sist i avsnittet görs en sammanställning av de åtgärder forskningshuvudmännen återrapporterat med anledning av nämndens beslut.

Korta referat

■ Ingen oredlighet

■ Oredlighet

Ärenden som avsåg fabricering

Nedan återges kort de ärenden som har prövats i sak under 2024. De är sorterade efter den typ av misstanke som var anmäld. I de fall beslutet varit fällande eller där allvarlig avvikelse har konstaterats men ingen forskare fällts ska forskningshuvudmannen rapportera vilka åtgärder de vidtagit med anledning av nämndens beslut. I de fall vi fått in en återrapportering återges det i anslutning till referat. Sist i kapitlet sammanfattas alla återrapporteringar.

■ 3.1-24/0048 OCH 3.2-24/0082 (FÄLLANDE)

En forskare inom ämnesområdet samhällsvetenskap fälldes för oredlighet i forskning. Misstankarna gällde fabricering av data genom att så kallad imputation utförts i två artiklar, det vill säga att förväntade värden hade använts när värden saknats. Forskaren hade inte redovisat att imputation utförts i artiklarna vilket gjorde att det kunde misstänkas att data var fabricerad.

Nämnden konstaterade att det hade utförts imputation i de två artiklarna, men att det inte var fråga om fabricering eftersom imputation var den metod som använts. Nämnden ansåg att det istället var fråga om förfalskning i lagens mening då information utelämnats utan att det var motiverat. Förfalskningen bedömdes av nämnden vara en allvarlig avvikelse från god forskningssed och forskaren ansågs ha agerat med uppsåt.

Beslutet har överklagats till Förvaltningsrätten i Uppsala men dom har ännu inte meddelats.

■ 3.1-22/0054 (FÄLLANDE)

Fyra forskare fälldes och 16 forskare friades från misstankar om oredlighet i forskning inom forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap. Misstankarna gällde förfalskning/fabricering i tre artiklar.

En av artiklarna hade tidigare prövats och friats av nämnden i ärende 3.1-20/0059 varför den inte prövades igen. Nämnden konstaterade att övriga två artiklar innehöll förfalskade figurer där fel western blot-paneler presenterades, western blot-paneler presenterades felvända eller på ett sätt som inte överensstämde med hur experimenten hade utförts enligt artikeln. De förfalskade figurerna ansågs utgöra allvarliga avvikelser från god forskningssed.

En figur i en artikel bedömde nämnden att försteförfattaren hade bytt ut med uppsåt. De tre övriga forskare som hade arbetat tillsammans med försteförfattaren när experimenten utfördes och haft kontinuerlig tillgång till och möjlighet att kontrollera rådata, ansågs ha agerat grovt oaksamt när de inte upptäckte att det inte var rätt blottar som visades i figuren. Gällande övriga förfalskade figurer i artiklarna fann nämnden att samma fyra forskare hade agerat grovt oaksamt när felaktiga western blot-paneler inkluderats i artiklarna och att de därmed gjort sig skyldiga till oredlighet i forskning under arbetet med artiklarna.

Övriga 16 medförfattare hade haft ansvar för andra delar i forskningen och bedömdes ha agerat oaksamt, men inte grovt oaksamt, när det gällde en figur i vardera artikeln. I båda fallen gällde det figurer där de bilder som visades inte kunde vara resultat från experiment som utförts i enlighet med texten i artikeln. För övriga åtta förfalskade figurer ansåg nämnden att det

Ärenden som avsåg fabricering/förfalskning

krävdes tillgång till rådata för att upptäcka felen och fann därför att det inte var oäktsamt av författarna att inte upptäcka felen. De 16 friades därför från oredlighet i forskning.

Beslutet har överklagats till Förvaltningsrätten i Uppsala men dom har ännu inte meddelats.

■ 3.1-23/0094 (ALLVARLIG AVVIKELSE)

■ 3.1-23/0095 (ALLVARLIG AVVIKELSE)

Detta är två ärenden där ett beslut har skrivits. De refereras därför endast en gång här nedan.

En forskare friades från misstankar om oredlighet i forskning inom forskningsområdet naturvetenskap. Ärendet gällde en misstanke om ett felaktigt duplikat av en bild i en artikel och en misstanke om att materialbeskrivningen för samma bild var felaktig. Misstanken gällde förfälskning.

Nämnden konstaterade att det var fel bild som publicerats och att materialbeskrivningen för bilden var felaktig. Det bedömdes vara förfälskning i lagens mening och en allvarlig avvikelse från god forskningssed.

Forskaren friades från misstanken om oredlighet i forskning eftersom hen inte haft insyn i materialet och gjort urvalet av bilderna inför publicering. Forskaren ansågs inte agerat med uppsåt eller grov oäktsamhet.

Forskningshuvudmannen skriver i sin återrapportering till nämnden att följande åtgärder planeras eller genomförts med anledning av nämndens beslut:

- Den anmälda friades från ansvar och att det av beslutet framkom att den aktuella forskningen inte var utförd i Sverige. Därmed saknades skäl att vidta några åtgärder avseende forskningsmiljön med anledning av den aktuella händelsen.

■ 3.1-23/0181 (FÄLLANDE)

Två forskare fällades och tre forskare friades från misstankar om oredlighet i forskning inom ämnesområdet medicin och hälsovetenskap. Misstankarna gällde fabricering/förfälskning av bilder från Western-blot i en figur i ett manuskript som, utan framgång, skickats för publicering till två olika tidskrifter. Nämnden bedömde att bilderna inte kunde ha framställts så som det beskrevs i manuskriptet utan var fabricerade. Det ansågs vara fråga om en allvarlig avvikelse från god forskningssed. Första författaren var den som ansvarade för att ta fram bilderna till den misstänkta figuren och nämnden bedömde att hen hade fabricerat bilderna med uppsåt. Sista författaren, tillika gruppledare och korresponderande författare, ansågs ha agerat grovt oäktsamt när hen skickade manuskriptet för publicering utan att närmare sätta sig in i hur experimenten utförts eller i resultaten. Två av de övriga författarna kände inte till att manuskriptet skickades för publicering och kunde därför inte godkänna det som presenterades. En av de övriga författarna saknade inflytande över hur experimenten genomfördes. Dessa tre ansågs inte ha agerat grovt oäktsamt utan friades från misstankar.

Nämndens beslut överklagades av de fällda forskarna till Förvaltningsrätten i Uppsala. I april 2025 meddelade förvaltningsrätten domar i det som delats upp i två mål. Förvaltningsrätten bedömde att de två forskarna gjort sig skyldiga till oredlighet i forskning.

■ 3.2-22/0068 (FÄLLANDE)

En forskare fälldes för oredlighet i forskning inom ämnesområdet medicin och hälsovetenskap. Sju forskare friades från misstanken om oredlighet i forskning.

Misstankarna avsåg förfalskning av två figurer i en vetenskaplig publikation. Figurerna misstänktes innehålla duplicerade och manipulerade bilder. Av sakkunnigutlåtandena i ärendet framkom att det fanns bildduplikat i figurerna och att några av bilderna dessutom var manipulerade. En av de korresponderande författarna hade tillfört de förfalskade bilderna i slutversionen av manuskriptet utan att övriga medförfattare medverkat.

Nämnden konstaterade att det fanns bildduplikat och manipulerade bilder i den ena figuren och bildduplikat i den andra figuren. Figurerna visade därmed inte vad de påstods visa. Nämnden menade att det utgjorde förfalskning och en allvarlig avvikelse från god forskningssed. Den forskare som tillfört de förfalskade bilderna ansågs ha agerat grovt oaktamt och därmed gjort sig skyldig till oredlighet i forskning.

Forskningshuvudmannen skriver i sin återrapportering till nämnden att följande åtgärder planeras eller genomförts med anledning av nämndens beslut:

- Den forskare som bedömdes ansvarig var inte längre anställd vid forskningshuvudmannen när beslutet fattades.
- Forskningshuvudmannen uppger att de under 2022 vidtagit en rad åtgärder till följd av liknande beslut från Npof. Det har rört sig om en ledarkurs för chefer, forskargrupsledare och lärare där man löpande tar upp och diskuterar frågor om forskningsetik. Information rörande bildmanipulation har skickats till gruppleddare och teamledare och det har startats mötesserier med forskargrupsledare där frågor rörande forskningsetik samt förebyggande av oredlighet i forskning tas upp. Vidare har information om gällande regelverk tagits upp på institutionsrådets möten för att öka medvetenheten om konsekvenserna av oavsiktliga misstag.

■ 3.2-22/0187 (ALLVARLIG AVVIKELSE)

Sju forskare som författat en artikel inom forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap friades från misstankar om oredlighet i forskning. En utredning vid University of Liverpool i Storbritannien hade visat att en brittisk forskare fabricerat och förfalskat data i flera olika projekt. Detta ledde till misstankar om fabricering av fyra bilder och fyra grafer i en publicerad artikel.

Nämnden bedömde att bilderna och graferna innehöll fabricering och att det var fråga om allvarliga avvikelser från god forskningssed. Det framkom att de sju författarna vars forskning utförts av svensk forskningshuvudman inte varit delaktiga i fabriceringen av figurerna. Nämnden bedömde att det var oaktamt att forskarna i samband med publiceringen inte upptäckt att en graf i en av delfigurerna fabricerats. Detta eftersom grafen innehöll fabricerad data som inte stämde med de svenska forskarnas experimentellt erhållna data. Den fabricerade datan i de sju andra delfigurerna innehöll inga tydliga avvikelser jämfört med den data forskarna erhållit i egna experiment. Nämnden bedömde att det inte rörde sig om grov oaktamhet eller uppsåt, och därför friades forskarna helt från oredlighet i forskning.

Forskningshuvudmännen skriver i sina återrapporteringar till nämnden att följande åtgärder planeras eller genomförts med anledning av nämndens beslut:

- Forskningshuvudmannen har återrapporterat samma åtgärder för ett flertal beslut. Återrapporteringen återges i avsnittet nedan, återrapporteringar från beslut tagna tidigare är avseende ärende med dnr 3.2-22/0092.

■ 3.2-22/0193 (INGEN AVVIKELSE)

24 forskare friades från misstankar om oredlighet i forskning. De anmälda misstankarna avsåg fabricering eller manipulering av data i två artiklar kopplat till det statistiska spridningsmättet för medelvärden, SEM, som använts i forskningen.

Nämnden ansåg att det i artiklarna tydligt framgick antal biologiska replikat (individer, vävnadsprover, observationer) och tekniska replikat (upprepade mätningar på samma prov) och hur dessa hanterats. Det hade inte framkommit något i övrigt som antydde att information kring de statistiska analyserna eller hanteringen av mätvärden undanhållits eller var felaktig i artiklarna. Nämnden bedömde därför att artiklarna inte innehöll någon förfalskning eller fabricering i det avseende anmälaren påstått.

■ 3.2-22/0195 OCH 3.1-23/0083 (FÄLLANDE)

Två forskare fälldes för oredlighet i forskning och en forskare friades från misstanke om oredlighet i forskning inom forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap. Misstankarna gällde förfalskning av bilder i fyra artiklar varav en artikel också misstänktes innehålla en fabricerad tabell. I en femte artikel misstänktes fabricering av kurvor.

Nämnden konstaterade att fyra artiklar innehöll bilder som var manipulerade eller felaktiga duplikat. Nämnden bedömde att bilderna var förfalskade. I en av artiklarna bedömde nämnden att det även fanns en tabell med fabricerade resultat och i en femte artikel fann nämnden fabricerade kurvor. Nämnden ansåg att felaktigheterna var allvarliga avvikelser från god forskningssed.

Två av forskarna bedömdes av nämnden agerat grovt oaktsamt. En forskare, som var medförfattare på en artikel, friades från misstanke eftersom hen ansågs ha haft en avgränsad roll i den forskning som redovisades i artikeln.

Forskningshuvudmännen skriver i sina återrapporteringar till nämnden att följande åtgärder planeras eller genomförts med anledning av nämndens beslut:

- Den ena forskningshuvudmannen bedömde att den forskning om omfattades av beslutet inte hade utförts vid forskningshuvudmannen i egentlig mening och den berörda forskaren hade inte varit anställd i en roll som innefattade forskning. När beslutet fattades hade den berörda forskaren inte längre någon anknytning till forskningshuvudmannen. Det fanns därför inte något i beslutet som gav skäl att misstänka brister vid någon forskningsmiljö vid forskningshuvudmannen. Därmed saknades skäl att vidta några vidare åtgärder med anledning av beslutet. Forskningshuvudmannen informerade dock berörda forskningsfinansierare, myndigheter, vetenskapliga tidskrifter och andra berörda om nämndens beslut.

- Den andra forskningshuvudmannen bedömde att det inte framkommit något i utredningen som gjorde gällande att oredligheten skulle vara ett resultat av brister i den forskningsmiljö som den fällde forskaren arbetat inom och att det därmed inte fanns anledning att vidta några åtgärder i ärendet. Forskningshuvudmannen invände mot att den berörda forskaren skulle ha utfört forskningen hos dem. Då forskaren inte längre var anställd vid forskningshuvudmannen bedömde de att åtgärder riktade mot hen inte var aktuella.

■ 3.2-23/0105 (INGEN AVVIKELSE)

Fyra forskare friades från misstankar om oredlighet i forskning. Misstankarna gällde förfalskning av data i en figur i en publicerad artikel inom forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap. Anmälaren påstod att forskarna utelämnat data utan att det var berättigat. Nämnden bedömde att det inte framkommit något i ärendet som tydde på att data i figuren utelämnats eller undanhållits utan att det varit berättigat på det sätt som anmälaren påstått. Det ansågs därför inte vara fråga om förfalskning.

■ 3.2-23/0111 (ALLVARLIG AVVIKELSE)

22 forskare till en artikel inom forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap friades från misstankar om oredlighet i forskning. Artikeln misstänktes innehålla förfalskningar i en figur.

Nämnden bedömde att felen utgjorde förfalskningar i lagens mening och en allvarlig avvikelse från god forskningssed. Av utredningen framgick att det var tidskriften som skapade felen i figuren under det redaktionella arbetet med att färdigställa figuren för publicering. Nämnden bedömde att de tre förstaförfattarna samt den korresponderande författaren, som även var sistaförfattare, hade ansvar att läsa och godkänna det provtryck tidskriften skickat till författarna innan publikation. Nämnden bedömde att dessa fyra författare agerat oaktsamt, men inte grovt oaktsamt, då de inte uppmärksammade felen i figuren i provtrycket. Forskarna friades därför från misstankarna om oredlighet i forskning.

Forskningshuvudmännen skriver i sina återrapporteringar till nämnden att följande åtgärder planeras eller genomförts med anledning av nämndens beslut:

- Den ena forskningshuvudmannen har återrapporterat samma åtgärder för ett flertal beslut. Återrapporteringen återges i avsnittet nedan, återrapporteringar från beslut tagna tidigare är avseende ärende med dnr 3.2-22/0092.
- Den andra forskningshuvudmannen har valt att inte återrapportera då de anser att det inte har funnits några åtgärder att vidta.

■ 3.1-23/0122 OCH 3.1-23/0128 (FÄLLANDE)

En forskare fälldes för oredlighet i forskning och tio friades från misstankar om oredlighet i forskning inom ämnesområdet medicin och hälsovetenskap. Misstankarna gällde förfalskning i form av duplicerade bilder, totalt fem bilder i tre figurer i en artikel. Bilderna visade hjärn- och levervävnad hos de försöksdjur som ingick i studien utifrån olika experimentgrupper. Nämnden bedömde att bilderna var förfalskade då de inte visade det de påstods visa,

Ärenden som avsåg förfalskning

samt att det var fråga om allvarliga avvikelser från god forskningssed. Enligt författarnas utsagor hade korrekta bilder delats med dem under arbetets gång, men felaktiga bilder hade av misstag laddats upp till tidskriften. En forskare bedömdes av nämnden ha agerat grovt oaktsamt under granskningsprocessen då hen inte upptäckte felen. Hen var såväl sisteförfattare som korresponderande författare och den som slutligt godkände manuset inför publicering vilket innebar att hen haft ett särskilt ansvar för det som presenterades i artikeln. Nämnden bedömde att hen utifrån sin kompetens fick anses tillräckligt förtrogen med vad figurerna visade och därmed haft möjlighet att upptäcka dupliceringarna. Övriga tio medförfattare friades från misstankar eftersom de bedömdes ha läst och godkänt en version av manuskriptet som inte innehöll dupliceringar.

Nämndens beslut har överklagats av forskaren till Förvaltningsrätten i Uppsala. Förvaltningsrätten gjorde samma bedömning som nämnden i sin dom 2024. Domen överklagades inte och har därmed fått laga kraft.

Forskningshuvudmännen skriver i sina återrapporteringar till nämnden att följande åtgärder planeras eller genomförts med anledning av nämndens beslut:

- Den ena forskningshuvudmannen anger att rektor har beslutat att lämna ärendet utan arbetsrättsliga åtgärder. Forskningshuvudmannen anger att de ser mycket allvarligt på att en lärare vid lärosätet gjort sig skyldig till oredlighet i forskning. De anger vidare att de med hänsyn till de omständigheter som framkommit i nämndens beslut samt förvaltningsrättens dom, samt med beaktande av de konsekvenser för arbetsmiljö och arbetssituation som ett avskedande i aktuellt ärende skulle få för forskare vid lärosätet, bedömt att ärendet istället ska hanteras som ett personalärende.
 - o Ärendet har hanterats som ett personalärende, där arbetsmiljöfrågor särskilt ska uppmärksammas.
 - o En erinran har givits forskaren. I den tas flera punkter upp som tillsammans ska ge en lugnare miljö och större möjlighet att följa upp de artiklar och andra åtaganden som lektorn har på ett bättre sätt.
 - o Uppföljning av närmaste chef och en förbättring har märkts av enligt chefen.
 - o Intressenter har meddelats om nämndens beslut.
- Den andra forskningshuvudmannen har efter kontakt med en av de fria forskarna som omfattades av nämndens beslut meddelat att forskaren som medförfattare godkände en korrekt version av manuskriptet inför publicering.

■ 3.2-24/0015 (INGEN AVVIKELSE)

Fem forskare som författat en artikel inom forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap friades från misstankar om oredlighet i forskning.

Anmälaren misstänkte att författarna av artikeln använt en felaktig statistisk metod för att dölja vad deras forskning egentligen visade. Nämnden bedömde i stället att forskarna tydligt redovisat sina metoder och resultat, att ingenting i det avseendet ändrats, utelämnats eller undanhållits utan att det var berättigat, på det sätt som anmälaren påstod. Forskarna friades därför från misstankarna om oredlighet i forskning.

■ 3.2-24/0058 (ALLVARLIG AVVIKELSE)

Nio forskare som författat en artikel i forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap friades från misstankar om oredlighet i forskning. Misstankar om oredlighet anmäldes till nämnden efter att anmälaren sett att två bilder som enligt artikeln skulle visa två olika celltyper visade samma celltyp. Nämnden konstaterade att en bild duplicerats och bedömde att detta utgjorde en allvarlig form av förfalskning. Vidare bedömde nämnden att ingen av de forskare som prövades i ärendet bar ansvaret för att ha skapat den felaktiga figuren, men att den forskare som var artikelns korresponderande författare agerade oaktsamt när hen inte upptäckte dupliceringen. Även en forskare som deltagit i de aktuella experimenten och i skapandet av en tidig och korrekt version av den förfalskade figuren ansågs ha agerat oaktsamt vid granskningen av manuskriptet. Ingen av de andra sju forskarna kunde enligt nämndens bedömning förväntats ha sett dupliceringen då de granskade manuskriptet och de bedöms inte ha agerat grovt oaktsamt. De nio forskarna friades därför från oredlighet i forskning.

Forskningshuvudmännen skriver i sina återrapporteringar till nämnden att följande åtgärder planeras eller genomförts med anledning av nämndens beslut:

- Den ena forskningshuvudmannen anger:
 - o Prefekten vid den berörda institutionen har haft ett formellt och korrigerande samtal med den person som ansågs ha varit oaktsam. Några andra arbetsrättsliga åtgärder har inte vidtagits.
 - o De brister angående datahantering som framkommit vid granskningen har diskuterats och kvalitetssäkringsåtgärder har vidtagits för att förhindra återupprepning.
 - o Tidskriften har informerats om felaktigheten. Ett erratum med korrekt figur har skickats in.
- Den andra forskningshuvudmannen anger att de inte vidtagit några åtgärder med anledning av beslutet. Artikeln i fråga var inte en del av den berörda forskarens individuella studieplan eller doktorandarbete.

■ 3.2-24/0081 (ALLVARLIG AVVIKELSE)

Fem forskare som författat en artikel inom forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap friades från misstankar om oredlighet i forskning. Två Western blot-bilder som enligt artikeln skulle visa två olika proteiner misstänktes av anmälaren vara samma bild och resultatet av en duplicering. De anmälda forskarna angav att en bild duplicerats av misstag. Nämnden konstaterade att en bild duplicerats och att dupliceringen utgjorde en allvarlig form av förfalskning. Vidare bedömde nämnden att dupliceringen var ett resultat av slarv. Den forskare som skapade den felaktiga figuren och även var artikelns sisteförfattare och korresponderande författare bedömdes av nämnden ha agerat oaktsamt då hen inte under arbetet med figuren och manuskriptet uppmärksammade att bilderna var identiska. Tre forskare som granskade manuskriptet innan publiceringen bedömdes ha agerat oaktsamt när de inte upptäckte dupliceringen vid granskning. En forskare hade enligt texten i artikeln inte varit delaktig i att skriva och granska manuskriptet och nämnden bedömde att hen därför inte agerat grovt oaktsamt. De fem forskarna friades därför från oredlighet i forskning.

Ärenden som avsåg fabricering, förfalskning och plagiering

■ 3.2-23/0145 (FÄLLANDE)

Sex forskare fälldes för oredlighet i forskning. 56 publikationer inom forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap anmäldes till Npof med misstankar om att forskningen var del av en så kallad paper mill. En paper mill kan till exempel utgöras av en eller fler forskare som massproducerar felaktiga publikationer i snabb takt. Motiven är ofta ekonomiska, men kan också handla om att förbättra forskarens vetenskapliga meriter eller öka den egna forskningen status. Misstankarna rörde stora mängder förfalskning, fabricering och plagiering i figurer och tabeller i dessa 56 publikationer.

8 publikationer var äldre än 10 år varför misstankarna var preskriberade. Nämnden prövade därför misstankarna i 48 av de 56 publikationerna. Nämnden bedömde att 125 av de 140 misstankarna som prövades utgjorde förfalskning. Den största delen av den förfalskade forskningen gällde bilder där fotografier av samma vävnadsprov angavs visa olika vävnadsprover. Även diagram och tabeller bedömdes vara förfalskade då de visade resultat som inte går att erhålla i biologisk forskning som utförs på det sätt forskningen beskrevs i de aktuella publikationerna.

En forskare som deltagit i alla de 48 publikationerna och som tog på sig ansvaret för att ha gjort alla figurer och tabeller i 47 av publikationerna bedömdes tillsammans med en annan forskare ha agerat med uppsåt och ansågs skyldiga till oredlighet i forskning. Dessa två forskare förnekade att publikationerna innehöll fel och att någonting förfalskats. 4 forskare som varit medförfattare till mellan 1 och 23 av publikationerna bedömdes var och en ha agerat grovt oaktsamt och ansågs därför skyldiga till oredlighet i forskning. Dessa fyra förnekade att de agerade på ett sådant sätt att det utgjorde oredlighet i forskning.

Beslutet har överklagats till Förvaltningsrätten i Uppsala men dom har ännu inte meddelats.

Ärenden som avsåg fabricering och plagiering

■ 3.2-22/0181 (FÄLLANDE)

En forskare fälldes och en forskare friades från oredlighet i forskning inom forskningsämnesområdet naturvetenskap.

Misstankarna gällde förfalskning/fabricering av data som presenterades i en figur i en artikel. I figuren visades hur mycket energi som går åt i ett specifikt tekniskt system när man kodar och överför videosignaler med olika egenskaper. I figuren visades att energiförbrukningen varierar på exakt samma sätt, med något annorlunda normalisering, som i mätningar som presenterats i en tidigare artikel med samma försteförfattare. Nämnden bedömde att det var osannolikt att mätningar på två olika system gett resultat som varierade på så exakt lika sätt och att data i den misstänkta figuren inte var resultat från de mätningar som påstods. I stället var slutsatsen att data tagits från den tidigare artikeln, skalats ned och presenterats som om de vore riktiga. Data hade därmed hittats på och var fabricerade, vilket ansågs vara en allvarlig avvikelse från god forskningssed. Nämnden ansåg att fabriceringen inte rimligen kunde ha skett på grund av slarv eller misstag. Eftersom försteförfattaren tagit experimentresultat från en tidigare artikel och skalat om resultaten för att de skulle se ut som att de kom från nya mätningar ansågs hen ha agerat

med uppsåt. Därmed fälldes hen för oredlighet i forskning. Den andre forskaren som prövades av nämnden, uppgav att hen inte hade arbetat med data och bedömdes inte ha agerat oaktsamt för att hen inte upptäckt en mycket liknande figur i en av försteförfattarens tidigare publikationer.

Beslutet har överklagats till Förvaltningsrätten i Uppsala men dom har ännu inte meddelats.

■ 3.2-24/0035 (INGEN AVVIKELSE)

En forskare inom ämnesområdet humaniora friades från misstankar om oredlighet i forskning. Misstankarna gällde misstänkt plagiering genom att forskaren i ett antal texter ansågs ha refererat och hänvisat till andra texter utan att det framgick att det var citat. Misstankarna rörde även frågan om fabricering av ett referat som inte ansågs överensstämma med den ursprungskälla som angetts.

Nämnden konstaterade rörande den misstänkta plagieringen att forskaren angett referenser till ursprungskällan i de textavsnitt som anmälts. Det fanns mindre textavsnitt som även återfanns i ursprungskällan och som i några fall angetts utan citattecken. Nämndens bedömning var att det inte i något fall framstälts som att forskaren angett att det som refererats skulle vara forskarens egna resultat eller slutsatser. Forskaren hade gett tillbörligt erkännande till ursprungskällorna och friades därför från misstankarna om plagiering.

Nämnden konstaterade rörande den misstänkta fabriceringen att forskarens textavsnitt var en sammanfattande slutsats och en tolkning av ursprungskällan. Tolkningen hade redovisats med en formulering som inte ordagrant återfanns hos ursprungskällan. Nämnden ansåg inte att forskaren utfört fabricering och friade därför från misstankarna.

Ärenden som avsåg förfalskning och plagiering

■ 3.2-24/0050 OCH 3.1-24/0071 (INGEN AVVIKELSE)

Två forskare friades från misstanke om oredlighet i forskning inom forskningsämnesområdet humaniora och konst. Misstankarna gällde plagiering i fem texter samt två misstankar om förfalskning.

Nämnden konstaterade att det i texterna inte var fråga om plagiering i lagens mening. Vad gällde misstankarna om förfalskning ansåg nämnden att den ena misstanken inte rörde frågan om forskning och att den andra misstanken inte utgjorde förfalskning. Forskarna friades därför från misstankarna om oredlighet i forskning.

Ärenden som avsåg plagiering

■ 3.1-23/0161 (FÄLLANDE)

En forskare inom ämnesområdet samhällsvetenskap fälldes för oredlighet i forskning genom plagiering av en studentrapport. Forskaren hade i ett manuskript som skickats in till en tidskrift och som publicerats som en preprint inte angett ursprungskällan på ett tillbörligt sätt. Forskaren stod som ensam författare till manuskriptet.

Nämnden konstaterade att plagieringen i manuskriptet var mycket omfattande i och med att större delen av texten var den samma som i studentrapporten. Även struktur, tabeller och figurer överensstämde till stor del. Nämnden ansåg därför att det var fråga om en allvarlig avvikelse från god forskningssed. Nämnden bedömde att forskaren agerat med uppsåt.

Beslutet överklagades av forskaren till Förvaltningsrätten som gjorde samma bedömning som nämnden. Forskaren överklagade domen till Kammarrätten i Stockholm. Under 2025 meddelade kammarrätten att de ej meddelar prövningstillstånd. Beslutet har överklagats till Högsta förvaltningsdomstolen.

■ 3.1-23/0029 OCH 3.2-23/0006 (INGEN AVVIKELSE)

En forskare som författat och skickat in ett manuskript i forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap friades från misstankar om oredlighet i forskning. Misstankarna gällde plagiat av andras idéer och arbete och riktades mot den anmälda forskaren eftersom hen angett sig själv som ensam författare på manuskriptet. Anmälaren menade dels att den ursprungliga forskningssidén inte var den anmälda forskarens, dels att fler personer bidragit till projektet och att deras arbete plagierats när de inte listades som författare.

Nämnden ansåg att det inte gick att bedöma vem som kommit på vilka idéer, samt vem som gjort vad i projektet, och att det därför inte var visat att någon plagiering skett.

■ 3.1-23/0167 (INGEN AVVIKELSE)

Tre forskare friades från misstankar om oredlighet i forskning. Misstankarna gällde plagiat av projektidéer i ett inskickat manuskript i forskningsämnesområdet naturvetenskap. Anmälaren påstod att en av forskarna använt idéer tagna ur en forskningsmedelsansökan anmälaren skrivit och delat med forskaren för ett antal år sedan.

Nämnden konstaterade bland annat att de projektidéer som beskrevs i forskningsmedelsansökan och i manuskriptet inte var identiska, att liknande idéer tidigare publicerats av andra grupper samt att de anmälda forskarna tidigare publicerat liknande idéer. Nämnden bedömde att forskarna inte plagierat idéer på det sätt anmälaren påstod.

■ 3.1-24/0061 (FÄLLANDE)

En forskare inom ämnesområdet medicin och hälsovetenskap fälldes för oredlighet i forskning. Misstankarna gällde plagiering i en artikel där stora delar misstänktes vara hämtade från ett studentarbete. Forskaren var en av två författare till studentarbetet.

Nämnden konstaterade att artikeln till stora delar överensstämde med studentarbetet. Någon hänvisning till studentarbetet fanns inte i artikeln. Ursprungskällan hade således inte getts tillbörligt erkännande. Nämndens bedömning var att forskaren plagierat medförfattaren till studentarbetet. Plagieringen ansågs vara omfattande och vara en allvarlig avvikelse från god forskningssed. Forskaren bedömdes ha agerat grovt oaktsamt. Frågan om forskaren gjort sig skyldig till självplagiering överlämnades till forskningshuvudmannen att bedöma.

Beslutet överklagades av forskaren till Förvaltningsrätten. Forskaren tog sedan tillbaka överklagandet och målet är avskrivet.

■ 3.1-24/0086 (ALLVARLIG AVVIKELSE)

En forskare friades från misstankar om oredlighet i forskning i forskningsämnesområdet teknik. Misstankarna rörde plagiering av koncept, vissa meningar, datapunkter och en figur i en artikel. Artikeln hade fem medförfattare

varav en hade utfört sin del av forskningen vid en svensk forskningshuvudman och därmed var den ende som omfattades av nämndens prövning.

Nämnden konstaterade att det rörde sig om plagiering av en masteruppsats. Nämnden bedömde att forskaren inte haft kännedom om masteruppsatsen och inte haft insyn i materialet eller bidragit till att ta fram de resultat som publicerades i artikeln. Hans bidrag hade varit på en mer övergripande nivå och hen hade kommit in i ett sent skede i arbetet. Nämnden ansåg att forskaren därför inte kunde hållas ansvarig för plagieringen och hen friades därmed från misstanken om oredlighet i forskning.

Forskningshuvudmannen skriver i sin återrapportering till nämnden att följande åtgärder planeras eller genomförts med anledning av nämndens beslut.

- Forskningshuvudmannen har bedömt att forskaren inte gjort sig skyldig till någon annan avvikelse från god forskningssed.
- Då den aktuella artikeln var tillbakadragen vidtogs inga åtgärder gällande artikeln och då forskaren inte längre var anställd vid forskningshuvudmannen vidtogs inte heller någon åtgärd avseende hen.

■ 3.2-23/0189 (FÄLLANDE)

En forskare fälldes för oredlighet i forskning inom ämnesområdet samhällsvetenskap. Misstankarna gällde plagiering i en bilaga till en publicerad artikel. I bilagan redovisades valideringen av en skattningsskala för att mäta depression och ångest.

Nämnden bedömde att bilagan innehöll plagiering då samma bilaga förekommit i ett inskickat manuskript och det inte framgick i artikeln eller i bilagan att någon annan än författarna till artikeln skulle ha tagit fram bilagan. Det inskickade manuskriptet där bilagan hade ingått, var skrivet av den anmälda forskaren tillsammans med en kollega och det var främst kollegan och andra medarbetare som hade tagit fram innehållet i bilagan. Nämnden bedömde vidare att plagieringen utgjorde en allvarlig avvikelse från god forskningssed. Forskaren bedömdes ha agerat med uppsåt.

Beslutet har överklagats till Förvaltningsrätten i Uppsala men dom har ännu inte meddelats.

■ 3.2-24/0007 (INGEN AVVIKELSE)

En forskare friades från misstankar om oredlighet i forskning inom ämnesområdet naturvetenskap. Nämnden konstaterade att det fanns likheter mellan forskarens preprint och anmälares presentation. Likheterna var förväntade eftersom forskaren fått handledning av anmälares. Handledningsrelationen redovisades i forskarens preprint och där fanns referenser till anmälares publikationer.

Nämnden ansåg att anmälares getts ett tillbörligt erkännande. Forskaren friades därför från misstanken om oredlighet i forskning.

■ 3.2-24/0096 OCH 3.1-24/0116 (INGEN AVVIKELSE)

Sju forskare friades från misstankar om oredlighet i forskning inom ämnesområdet medicin och hälsovetenskap. Anmälares menade att hens idéer kring tolkning och beskrivning av data, viss datainsamling, analyser, design av

Återrapporteringar från beslut tagna tidigare år

experiment och utkast till en artikels inledning hade plagierats samt att hen inte hade blivit inkluderad som författare eller givits tillbörligt erkännande. Nämnden bedömde att misstankarna inte utgjorde plagiering i lagens mening. Forskarna friades därför från misstankarna om oredlighet i forskning.

Beslutet har överklagats till Förvaltningsrätten i Uppsala

■ 3.1-22/0092 (FÄLLANDE)

Tre forskare fälldes för oredlighet i forskning inom forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap. Misstankarna gällde förfalskning och/eller fabricering i en artikel om uppföljningen under fem år av en transplantation av en donerad strupe. Anmälan avsåg att information utelämnats om att en stent placerats i luftstrupen inom fyra månader efter transplantationen och att tre figurer var förfalskade.

Nämnden inhämtade ett sakkunnigutlåtande i ärendet och information om journaluppgifter från kliniken där operationen utfördes. Den sakkunnige bedömde att artikeln innehöll förfalskning på flera ställen i texten och att de tre figurerna var förfalskade. Utifrån de journaluppgifter som inhämtats ansåg nämnden att artikeln innehöll uppgifter som hittats på, det vill säga fabricerats. Dessutom ansåg nämnden att viktiga uppgifter utelämnats utan att det var motiverat, det vill säga förfalskning. Nämnden bedömde också att de tre figurerna var förfalskade.

Nämndens utgångspunkt är att fabricering och förfalskning alltid utgör en allvarlig avvikelse från god forskningssed och ansåg att det gjorde det även i det här fallet. Nämnden bedömde att den forskare som var projektledare, korresponderande författare och ansvarig kirurg för den aktuella operationen kände till att artikeln innehöll felaktiga beskrivningar gällande operationen. Forskaren var dessutom korresponderande författare till de två artiklar där originalen till de förfalskade figurerna återfanns och borde därmed ha känt till deras ursprung.

Nämnden bedömde därför att forskaren agerat med uppsåt. Det framgick inte av artikeln att övriga två forskare som omfattades av nämndens prövning hade begränsad kompetens eller ansvar. De var dessutom medförfattare till en av de artiklar där originalfigurerna återfanns. Nämnden bedömde därvid att båda agerat, om inte uppsåtligt, så åtminstone grovt oaktsamt när de inte uppmärksammat de felaktiga uppgifterna, att viktig information utelämnats och att flera figurer inte visade det de påstods visa.

Forskningshuvudmannen skriver i sin återrapportering till nämnden att följande åtgärder planeras eller genomförts med anledning av nämndens beslut. Denna återrapportering gäller även besluten med dnr 3.2-22/0187 och 3.2-23/0111 ovan. Återrapporteringen gäller även beslut 3.2-22/0184 som refererats i 2023 års rapport och där den andra forskningshuvudmannens återrapportering redovisades):

- De forskare som bedömdes ansvariga för oredlighet i forskning är sedan flera år inte längre anställda vid forskningshuvudmannen.
- Flera åtgärder har genomförts till följd av de brister som framkommit i samband med tidigare utredningar:

- o Stärkt etikinriktning – en särskild funktion som vetenskapligt ombud har inrättats med syfte att ge forskare vägledning och rådgivning i etiska frågor. Det vetenskapliga ombudet ska även bland annat initiera seminarier samt bereda riktlinjer. Utbildningen kring etikfrågor och vetenskapligt förhållningssätt ses regelbundet över inom forskningshuvudmannens sammanhållna kvalitetssystem. Det är obligatoriskt för doktorander som forskar på människor och hanterar känsliga personuppgifter att gå en kurs i kvalitetssäkring av klinisk forskning. Doktoranders individuella studieplaner har gjorts digitala för lättare uppföljning och handledare behöver få grönt ljus för att initiera nya doktorandprojekt. Information om etik har samlats på en websida.
- o Ökat stöd till ledare – utbildningsinsatser till ledare på alla nivåer i organisationen har utvecklats rörande frågor som etik, samarbeten, transparens och jävssituationer. Ett ledarskapsprogram för prefekter, administrativa chefer och verksamhetschefer har tagits fram och ges i modulform. Forskargrupsledare får gå en kurs som ger kunskap om ansvar och roller, juridiska aspekter och andra verktyg som gynnar skapande av en god arbetsmiljö. Det finns en kurs om laboratoriesäkerhet. Gästforskare och nyanställda får ett introduktions- och informationspaket som bland annat tar upp krav för statligt anställda.
- o Förebyggande av oredlighet – det finns rutiner och ett råd som utreder om misstankar ska överlämnas till Npof och som utreder andra avvikelser från god forskningssed.
- o Vid antagning och rekrytering av ny personal finns rutiner för att granska lektorer och professorers CV samt för referenstagning. Det finns särskilda riktlinjer för förenade anställningar/klinisk kombinationstjänst.
- o Olika typer av stödsystem har tagits fram – det rör exempelvis incidentrapportering där anonymitetsskyddet har stärkts. Forskningsdokumentation sker elektroniskt och elektroniska loggböcker höjer informations säkerheten och gör forskningsdata spårbar.
- o Rutiner och riktlinjer finns gällande forskningshuvudmannens samarbeten med andra forskningshuvudmän, så som exempelvis vägledning om huvudmannaskap utifrån gällande lagstiftning. Vidare finns överenskommelser som tydliggör vem som har ansvar för vad inom olika arbetsmiljöområden med andra samarbetspartners.

■ 3.1-22/0191 (FÄLLANDE)

Två forskare fälldes för oredlighet i forskning. Ärendet gällde två artiklar där forskning inom elkraftteknik inom forskningsämnesområdet teknik presenterades. Misstankarna gällde plagiering av text från tre angivna artiklar i de två artiklarna. Nämnden fann att text plagierats både i introduktionen och där metoden beskrivits i de båda artiklarna.

Nämnden bedömde att plagieringen i introduktionen var omfattande och utgjorde en allvarlig avvikelse från god forskningssed. Metoden var en väl etablerad statistisk metod och plagieringen var mindre omfattande än i introduktionen. Nämnden ansåg att möjligheterna att variera texten om den aktuella metoden var begränsade. Nämnden fann därför att plagieringen i de avsnitten inte var en allvarlig avvikelse från god forskningssed. Enligt internationella riktlinjer är det alla författares ansvar att se till att deras forskning följer god forskningssed. Nämnden uttalade att oavsett vem som hade skrivit

den plagierade texten i artiklarna var det båda forskarnas ansvar att se till att plagiering inte förekom. Nämnden bedömde att ingen av forskarna hade uppfyllt sitt ansvar i de två artiklarna och att de båda agerat grovt oäktsamt.

Beslutet överklagades till Förvaltningsrätten i Uppsala av båda de fällda forskarna. Förvaltningsrätten meddelade dom med samma utgång som nämndens beslut.

Forskningshuvudmannen skriver i sin återrapportering till nämnden att följande åtgärder planeras eller genomförts med anledning av nämndens beslut:

- Riktad utbildningsinsats i forskningsetik till berört forskningsämne

■ 3.2-22/0161 (ALLVARLIG AVVIKELSE)

Tolv forskare friades från misstankar om oredlighet i forskning i två vetenskapliga publikationer inom forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap. Misstankarna avsåg förfalskning av figurer med misstänkt diskontinuitet mellan Western Blot-paneler, synliga klipp i paneler, samt misstänka duplikat. Forskarna angav att det som kritiserats publicerats medvetet och de visade originalbilder som stöd. I en av artiklarna hade fel bild publicerats vilket forskarna menade hade gjorts av misstag. Felaktigheten var korrigerad.

Nämnden bedömde att misstankarna främst handlade om presentationspedagogiska och publiceringstekniska problem som inte utgjorde förfalskning. Att Western Blot-paneler klippts bedömde nämnden inte utgjorde förfalskning. Att fel Western Blot-panel publicerats i en av artiklarna menade nämnden var förfalskning och en allvarlig avvikelse från god forskningssed. Nämnden bedömde att den felaktiga publiceringen skett av misstag och att det handlade om förbiseenden eller slarv, samt ett enstaka fel i en artikel. Forskarna hade därmed inte agerat grovt oäktsamt och friades därför från misstanken.

■ 3.2-22/0183 (ALLVARLIG AVVIKELSE)

Tio forskare friades från misstanke om oredlighet i forskning inom forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap. De anmälda misstankarna avsåg misstänkt förfalskning eller fabricering i två artiklar där en figur i den ena artikeln visade samma bild två gånger och där en figur i den andra artikeln visade en Western Blot-panel på ett felaktigt sätt. Forskarna medgav i bägge fallen att figurerna innehöll felaktigheter men att de uppkommit genom misstag. Nämnden bedömde att det rörde sig om två enstaka felaktigheter, där det av omständigheterna framgick att slarv eller oavsiktliga misstag förekommit och att det inte i något av fallen var fråga om grov oäktsamhet.

Forskningshuvudmannen skriver i sin återrapportering till nämnden att följande åtgärder planeras eller genomförts med anledning av nämndens beslut (gäller både ärende 3.2-22/0183 samt ärende 3.2-22/0061 ovan):

- Forskningshuvudmannen anger att de har uppmärksammat de inblandade forskarna på vikten av att vara uppmärksam på inskickade slutversioner av artiklar där de är medförfattare.
- I övrigt uppger forskningshuvudmannen att de genomfört ett flertal åtgärder som i andra liknande ärenden. De har arrangerat ledarkurser för chefer, forskargrupsledare och lärare där forskningsetik diskuteras. Information rörande bildmanipulation har skickats till gruppledare och

teamedare och en mötesserie där frågor rörande förebyggande av oredlighet har startats. Information om gällande regelverk har också tagits upp på institutionsrådets möten för att öka medvetenheten om oavsiktliga misstag.

Åtgärder med anledning av nämndens beslut

Återrapportering ska ske i det fall en forskare har funnits skyldig till oredlighet i forskning samt i de fall en allvarlig avvikelse i form av förfalskning, fabricering eller plagiat skett men utan att uppsåt eller grov oaktsamhet har konstaterats.¹ Återrapporteringarna ska innehålla beslut om åtgärder som forskningshuvudmannen har vidtagit eller avser vidta med anledning av nämndens beslut.² Det kan handla om konsekvenser för de inblandade forskarna men också om åtgärder kring brister i forskningsmiljön. Forskningshuvudmannen ska även informera berörda forskningsfinansierare, myndigheter, vetenskapliga tidskrifter och andra berörda om beslutet. Informationen ska lämnas snarast efter att beslutet har fattats. Forskningshuvudmannen ska även upplysa om att beslutet kan komma att överklagas och att det inte blir slutgiltigt förrän de fått laga kraft. I figur 9 summeras de åtgärder som forskningshuvudmännen har beskrivit att de vidtagit eller avser att vidta med anledning av nämndens beslut 2020 – 2024.

Nämnden har fått in tolv återrapporteringar från forskningshuvudmän under 2024. Åtta återrapporteringar har gällt beslut tagna år 2024 och fyra har gällt beslut från tidigare år. Sammanställningen nedan baseras på dessa tolv beslut.³ Där ingår fem fällande beslut, tre som har beslutats 2024 och två från tidigare år. Vidare ingår sju beslut där allvarlig avvikelse har konstaterats, men inte oredlighet, varav fem som beslutats 2024 och två från tidigare år. Det har ännu inte kommit in återrapporteringar för nio beslut som tagits under 2024 och som ska återrapporteras för att de ännu inte vunnit laga kraft.

- I åtta fall har forskningshuvudmannen återrapporterat olika typer av utbildningsåtgärder. I en återrapportering som gällde fyra beslut ges exempel på att utbildningar och introduktioner till både seniora forskare så som doktorander och gästforskare ges gällande god sed, datahantering och ledarskap etcetera. I andra återrapporteringar ges exempel på mötesserier gällande forskningsetik, fel i bilder och figurer och konsekvenser av oavsiktliga misstag samt riktade utbildningsinsatser till berörda forskarämnen.
- I sex fall har inga åtgärder vidtagits. Forskningshuvudmännen har då bland annat angett att de bedömt att forskningen inte var utförd hos dem och att det därför saknas skäl att vidta åtgärder mot forskningsmiljön, eller att artikeln redan blivit tillbakadragen och forskaren slutat och att det därför inte finns anledning att vidta åtgärder mot forskaren eller artikeln. I ett fall som rörde en friad forskare i ett fällande beslut angav forskningshuvudmannen att det av omständigheterna i ärendet framkom att aktuella forskaren inte hade gjort något fel.
- I fem fall redovisar forskningshuvudmännen åtgärder gällande da-

1 Återrapporteringskyldigheten anges i 13 lagen (2019:504).

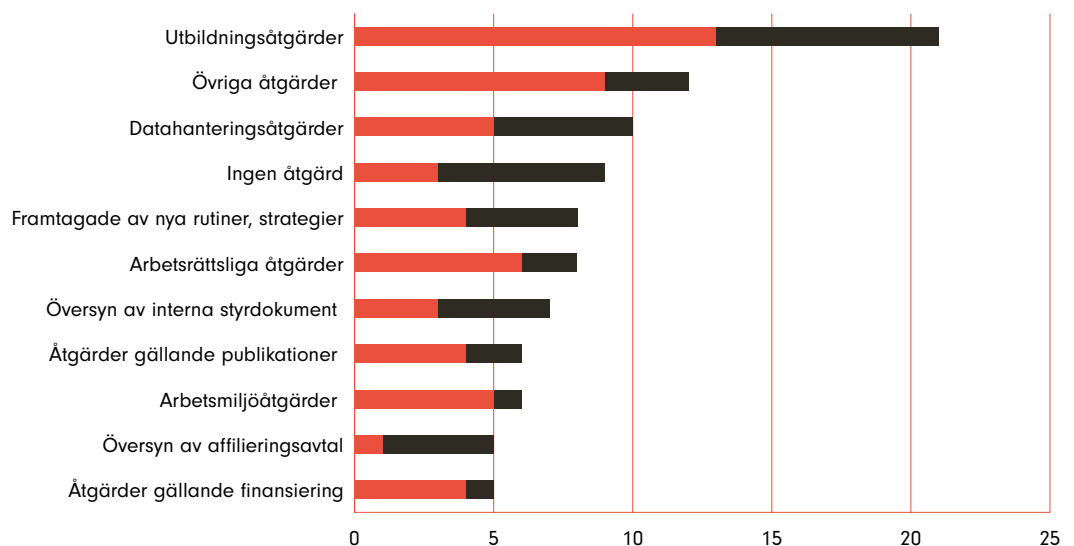
2 Prop. 2018/19:58, s 105 - 106.

3 Notera att det i ett flertal fall inkommit återrapporteringar från fler än en forskningshuvudman gällande ett och samma beslut. När vi har kategoriserat de åtgärder som forskningshuvudmännen har redovisat så har vi i det fall exempelvis två lärosäten redovisat samma typ av åtgärd gällande ett och samma beslut, räknat denna åtgärd 2 gånger. Tidigare år har det varit vanligast att endast ett lärosäte återrapporterat till nämnden.

tahantering. Fyra av dessa fall rör en återrapportering som gällde 4 beslut, och där en åtgärd har varit att införa elektroniska loggböcker. I ett fall där brister i datahantering framkom har forskningshuvudmannen rapporterat att detta har diskuterats och att kvalitetssäkringsåtgärder har vidtagits för att förhindra återupprepning.

- I tre fall har övriga åtgärder rapporterats. I ett fall angav forskningshuvudmannen att de uppmärksammat de inblandade forskarna på vikten av att vara uppmärksam på inskickade slutversioner av artiklar där de är medförfattare. I ett fall anger forskningshuvudmannen att intressenter har meddelats nämndens beslut, men det framgår inte vilka intressenter. I ytterligare ett fall anger lärosätet att de prövat andra avvikelser från god forskningssed med anledning av nämndens beslut.
- I en återrapportering som gällde fyra beslut redovisas det att en översyn av olika rutiner, affilieringsavtal och styrdokument har gjorts.
- I två fall ges exempel på arbetsrättsliga åtgärder. Dessa har gällt ett formellt och korrigerande samtal med berörd forskare och i ett annat fall har forskaren och arbetsmiljön följts upp av närmaste chef.
- I två fall redovisar forskningshuvudmannen att de har informerat vetenskapliga tidskrifter, i ett av fallen som gällde ett friande beslut men där allvarlig avvikelse konstaterades, var forskningshuvudmannen mer specifik och angav att tidskriften har informerats om felaktigheter och att ett erratum har skickats in.
- I ett fall redovisar forskningshuvudmannen att de informerat berörda forskningsfinansiärer med anledning av nämndens beslut.
- I en återrapportering angavs att arbetsmiljöfrågor särskilt uppmärksammas och följs upp av närmsta chef med anledning av ett fällande beslut.

Figur 9. Typ av rapporterade åtgärder med anledning av nämndens beslut 2020 – 2024. Röd stapel gäller 2020 – 2023 och svart gäller återrapporteringar inkomna 2024.

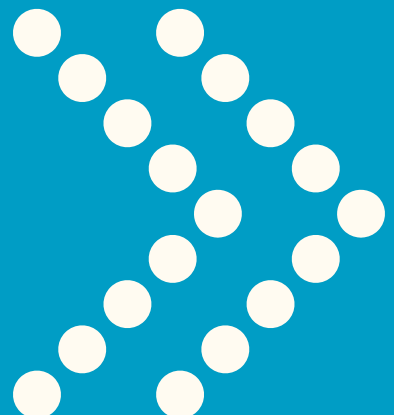

Redovisade uppgifter och synpunkter från lärosätena

Under år 2024 har 50 ärenden om andra avvikelser från god forskningssed än oredlighet prövats vid 14 lärosäten. Lärosätena fällde forskare i tio av dessa ärenden.

Lärosätena efterfrågar utbildningsinsatser, tydligare beslut, förtydliganden när det gäller överlämningar och ökad information när det gäller beslut som överklagats.

Antalet anmälningar och prövade ärenden hos lärosätena har ökat

Enligt 1 kap. 18 § högskoleförordningen (1993:100) ska Sveriges lärosäten varje år förse Npof med uppgifter om avvikelser från god forskningssed. Lärosätenas uppgifter är viktiga bidrag till förståelsen för hur avvikelser från god forskningssed hanteras, och ger ett värdefullt underlag för fortsatt utvecklingsarbete.

Alla 31 lärosäten har svarat på den enkät som ligger till grund för redovisningen i det här kapitlet. Förutom information om de ärenden om avvikelser från god forskningssed som lärosätena själva hanterat har Npof även ställt frågor till lärosätena om utbildning i god forskningssed. Lärosätena har också ombetts redovisa hur de stärker den egna organisationen i frågor om god forskningssed, vilka för- och nackdelar de ser med lagen, samt vilka gränsdragningsfrågor de har identifierat i samband med bedömningen av om ett ärende ska överlämnas till Npof.

Av de lärosäten som besvarat årets enkät uppger 17 att de tillsammans tagit emot 65 anmälningar under år 2024 (Figur 10). Det är fler än under år 2023 då 45 anmälningar gjordes till 15 lärosäten och år 2022 då 35 anmälningar gjordes till sammanlagt åtta lärosäten (Figur 11).

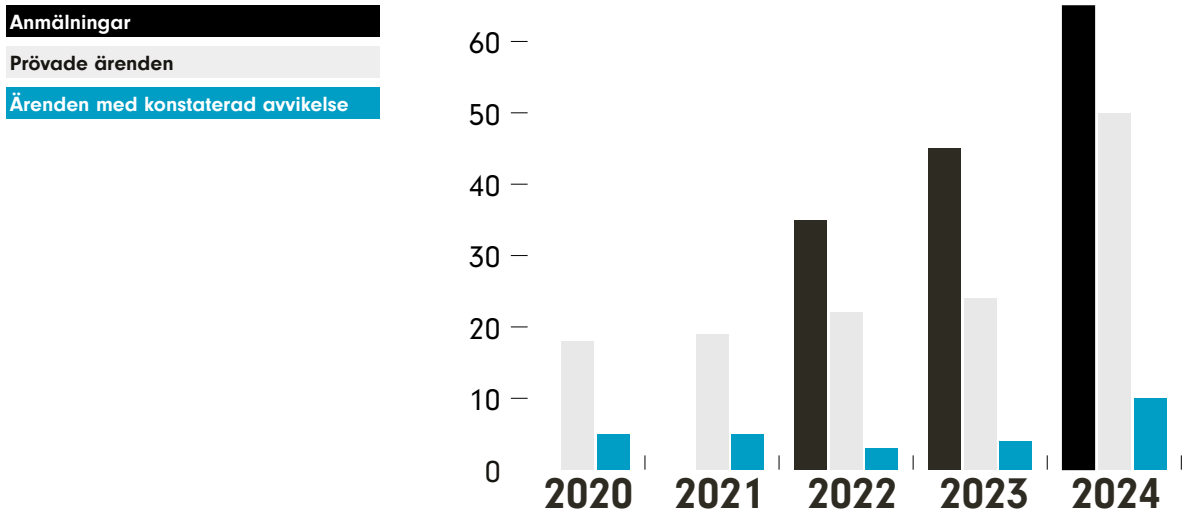
14 lärosäten uppger att de under år 2024 prövat totalt 50 ärenden om misstänkt avvikelse från god forskningssed (Figur 12). Åren 2020–2023 prövades 18, 19, 22 respektive 24 ärenden. Årets resultat innebär att lärosätena för femte året i rad rapporterar en ökning av antalet prövade ärenden och att ökningen år 2024 är kraftig jämfört med tidigare år (Figur 11).

Figur 10. Under år 2024 var det 17 lärosäten som tog emot totalt 65 anmälningar om andra avvikelser från god forskningssed.

Figur 11. Antalet anmälningar om avvikelser från god forskningssed, antalet prövade ärenden och antalet ärenden där forskare fälls ökar på landets lärosäten. Lärosätena har rapporterat 65 anmälningar och 50 prövade ärenden, varav 10 lett till fällande beslut, år 2024.

Uppgifter om antalet anmälningar till lärosätena finns inte för åren 2020 och 2021 eftersom nämnden inte frågade om det i enkäterna för de två åren.

Figur 12. Under 2024 prövade 14 lärosäten 50 ärenden med misstankar om avvikelse från god forskningssed.

Lärosätena prövade 50 ärenden som rörde följande misstankar:

• Medförfattarskapsfrågor	9
• Bristande publiceringsetik	6
• Kvalitet på artikel	6
• Plagiering/självplagiering	6
• Hantering av forskningsdata/patientdata	4
• Ej inhämtat samtycke	3
• Forskningen saknar erforderliga tillstånd/etikillstånd	3
• Inomvetenskaplig kritik	3
• Stöld av resultat/använda annans resultat i företag/till patent	3
• Uttalande i media	3
• Arbetsmiljöfrågor	2
• Felaktigt deklarerad intressekonflikt	2
• Felaktig referens- och citathantering	2
• Misskreditera forskare/vedergällning	2
• Obehörigt använda information	2
• Felaktiga uppgifter i forskningsmedelsansökan	2
• Använda metod felaktigt	1
• Felaktig behandling av forskningsansökningar	1
• Bristande forskningsetik	1
• Försöka förmå någon att avvika från god forskningssed	1
• Använda forskningsmaterial i strid med ingångna avtal	1
• Skada forskares pågående arbete	1
• Felaktigt användande av forskningsmedel	1
• Försöksdjurshantering	1
• Undanhållande av information till fakultetsledning rörande misstankar om oredlighet i forskning	1
• Bryta överenskommelse	1

Lärosätena konstaterade avvikelser från god forskningssed i 10 av de 50 prövade ärendena. Dessa återges med korta referat nedan. Att ett ärende innehåller fler misstankar är vanligt. Totalt omfattade de tio fällande ärendena 18 misstänkta avvikelser från god forskningssed. Tio fällande beslut är en ökning från föregående år då avvikelser konstaterades i mellan fem och tre ärenden per år (Figur 11).

Av de anmälningar som kom in avvisade lärosätena 11 olika misstankar under 2024¹. Misstankarna som avvisades avsåg:

• Oklara misstankar	3
• Plagiering/självplagiering	2
• Förfalskning	1
• Genomförande av undervisning	1
• Illvillig anklagelse om oredlighet	1
• Kommunikation mellan forskare	1
• Stöd till rovtidskrifter	1
• Utelämnande av information i manuskript	1

1 Misstankar som överlämnats till Npof, fortfarande utreds på lärosätet eller avvisades först 2025 ingår ej här.

Lärosätena har redogjort för följande anledningar till att de avvisade en anmälan eller lämnade misstankarna utan åtgärd:

- Lärosätet var inte forskningshuvudman för den anmälda forskningen 5
- Lärosätet bedömde att det inte förelåg några misstankar om avvikelser från god forskningssed 3
- Oklart för lärosätet vad som anmälades 2
- Omständigheterna som anmälades var mer än 30 år gamla 1

Korta referat av de avvikelser från god forskningssed i lärosäten konstaterat och deras åtgärder

SPRIDNING AV FELAKTIGA RAPPORTER

Misstankarna gällde att en ej forskarutbildad person vid lärosätet sammanställde rapporter med data hopsamlade från internet. Genom olika typer av nätverk fick rapporterna, genom förflyttning i flera led, ökad vetenskaplig tyngd. I sista instans, utanför lärosätet, angavs att lärosätet var vetenskapligt ansvarig för dessa rapporter.

Lärosätet bedömde att det inte var frågan om forskning eftersom bland annat forskningsfråga och metodbeskrivning saknades, och att referens- och citathantering inte var tillfredställande. Lärosätet såg det som allvarligt att den anmälda beskrev materialet som forskning, även om det också beskrevs som arbetsmaterial. Rapporten spreds i en vid krets vilket lärosätet ansåg kunde skada forskning samt lärosätets rykte.

Lärosätet beskriver att konsekvenserna för den person som fälldes var korrigerande samtal, organisatorisk förändring, samt uppdrag om tydligare arbetsledning.

Gällande forskningsmiljön beskriver lärosätet tydligare regler om rapporter som lämnar högskolan, samt organisatorisk förändringar för att tydliggöra ansvar och befogenheter.

ARTIKELN SOM KOPIERADE ETT EXAMENSARBETE

Misstankarna gällde att en artikel till stor del var en direkt kopia av ett tidigare examensarbete vid lärosätet. Detta examensarbete hade författats av anmälaren och en annan person som numera var doktorand. Doktoranden hade tillsammans med en forskare publicerat uppsatsen som en artikel utan att anmälaren angivits som medförfattare och utan dennes vetskap och samtycke till publiceringen.

Lärosätet bedömde att det förelåg misstanke om oredlighet i forskning i form av plagiat, samt misstanke om andra avvikelser från god forskningssed, preliminärt rörande manipulerat författarskap eller förringande av andra forskares roll eller bidrag till publikationer, samt självplagiat.

Misstanken rörande oredlighet i forskning överlämnades till Npof. Misstanken rörande andra avvikelser från god forskningssed utreddes av lärosätet som konstaterade att artikelförfattarna obehörigt utslutit anmälaren som medförfattare, att doktoranden gjort sig skyldig till självplagiat, och att en handledare brustit i sitt forskarutbildningshandledarskap i frågan om vägledning kring författarskap och referenshantering.

Lärosätet beslutade att den berörda institutionens prefekt skulle vidta åtgärder för att upplysa personal om betydelse och vikten av god forskningssed, och då särskilt avseende författarskap och referenshantering, samt att säkerställa att institutionens doktorander, doktorandhandledare och forskande personal erhöll erforderliga kunskaper gällande god forskningssed, och då särskilt avseende författarskap och referenshantering.

Doktoranden avslutade sin forskarutbildning och den andra forskaren som var medförfattare på artikeln är pensionerad. Inga arbetsrättsliga åtgärder vidtogs.

FELAKTIG HANTERING AV FORSKNINGSDATA

Misstanken gällde felaktig hantering av forskningsdata. Arbetsrättsliga åtgärder vidtogs inte med anledning av beslutet då de ansvariga inte längre var verksamma vid institutionen. Stöd och utbildning om forskningsdatahantering har utvecklats vid lärosätet sedan år 2016 då den aktuella artikeln publicerades.

PUBLICERING UTAN MEDGIVANDE FRÅN LÄROSÄTET

Misstanken gällde publicering av data utan medgivande från lärosätet där forskningen utförts. Lärosätet beslutade om samtal med prefekt, forskargrupsledare och berörd forskare.

FLERA AVVIKELSER FRÅN GOD FORSKNINGSSSED

Misstankarna gällde att en forskare vid lärosätet hade avvikit från god forskningssed i samband med genomförandet av intervjuer i ett forskningsprojekt. Specifikt gällde det att förmå eller söka förmå någon till handlingar som faller under avvikelse mot god forskningssed, att använda forskningsmaterial i strid med ingångna avtal eller överenskommelser, samt att obehörigt använda information given i förtroende.

Lärosätet beslutade att den anmälda genom sitt agerande ansågs ha avvikit från god forskningssed men att avvikelserna var ringa. Inga åtgärder vidtogs.

UNDANHÅLLA FÖRFATTARSKAP

Misstanken gällde att undanhålla andra forskare möjligheten till författarskap. Beslutet ledde inte till några åtgärder för den anmälda eftersom denne inte längre var anställd vid lärosätet. Lärosätet informerade tidskriften och forskarens nuvarande arbetsgivare.

FFP OCH TILLSTÅNDSPLIKTIG FORSKNING

Misstankarna gällde dels FFP, dels att forskningen saknade erforderliga tillstånd. Misstankar om FFP överlämnades till Npof, och ÖNEP hanterade frågan om tillståndspliktig forskning. Lärosätet bedömde att forskningen utförts utan erforderliga tillstånd.

Den anmälda forskaren är inte längre verksam vid lärosätet. Lärosätet rapporterar att det vid den aktuella fakulteten vid lärosätet infört regler om att: opponent och betygsnämnsledamöter vid doktorsdisputation ska ha docentkompetens om det inte finns särskilda skäl; handledarens framställan om disputation ska vara undertecknad även av prefekt; handledarens framställan om disputation ska innehålla en försäkran om att jävsfrågan är utredd. Den aktuella fakulteten har även inlett en reform av systemet för individuella studieplaner som ska göra det lättare att upptäcka och följa upp olika typer av problem som uppkommer under en forskarutbildning, inklusive behov av etikprövning.

AVSAKNAD AV ETIKTILLSTÅND

Misstanken gällde avsaknad av etikttillstånd. ÖNEP konstaterade att forskningen varit tillståndspliktig.

Lärosätet bestämde att information om beslutet skulle skickas till berörda i forskarsamhället. Avvikelsen skedde för en tid sedan och inställningen till etikprövning har förändrats anger lärosätet.

Lärosätet vidtog inga åtgärder.

INLOGGNINGSUPPGIFTER OCH KÄNSLIG DATA

Misstanken gällde initialt att en doktorand obehörigt delade sina inloggningsuppgifter med en mastersstudent så att denne fick tillgång till patientdata. Under utredningen uppstod även misstankar att handledare och doktorand skulle ha tillskansat sig direktåtkomst till patientdata som de enligt lag inte var behöriga att ha.

Rektor för lärosätet höll enskilda uppföljande samtal med berörd doktorand och handledare.

En nämnd vid lärosätet gavs i uppdrag att säkerställa att de utbildningar inom forskningsetik som ges för doktorander och handledare omfattar de problemkomplex som ärendet innefattade. De fick även i uppdrag att genomföra riktade insatser såsom seminarier och föreläsningar till forskare aktiva inom det aktuella forskningsområdet.

SELEKTIV CITERING

Misstankarna gällde självplagiat, rapportering av felaktiga uppgifter i publiceringsdatabasen DiVA, brott mot överenskommelser om publicering av data och forskningsresultat, selektiv citering samt referering till "works in progress" som sedan aldrig publicerades.

Lärosätet bedömde att det rörde sig om ringa avvikelser vad gäller inrapportering av felaktiga uppgifter i publiceringsdatabasen och när det gällde att referera till "works in progress" som aldrig kommit att publiceras. Övriga misstankar avskrevs av lärosätet.

Utredningen i sig ansågs av lärosätet som en tillräcklig åtgärd för att forskaren i framtiden ska rapportera forskningen korrekt.

Inga åtgärder vad gäller forskningsmiljön vidtogs.

Lärosätena arbetar aktivt med att utveckla sina råd- och stödfunktioner

Precis som tidigare år meddelar många lärosäten att arbetet med att främja god forskningssed fortsätter. Stödstrukturer förstärks och i många fall sammanfaller arbetet om god forskningssed med frågor om stöd och uppföljning när det gäller etikansökningar. Flera lärosäten exemplifierar just hur de både arbetat med att stärka strukturerna och hitta nya rutiner i arbetet med hantering och uppföljning av etikansökningar och arbetat med att främja god forskningssed. Det finns exempel både hur man särskiljer frågorna om etikprövning och god forskningssed och exempel där man skapat organ på central nivå som hanterar bägge dessa frågor.

Flera lärosäten anger att det pågår arbete med att utarbeta forsknings-etiska riktlinjer och ett lärosäte anger att de har en särskild satsning för att få fram en stödstruktur för hantering av forskningsdata.

Endast ett fåtal lärosäten har under år 2024 uppdaterat sina riktlinjer. De uppdateringar som gjorts rör exempelvis vem som fattar beslut vid de tillfällen då det inte kan vara lärosätets rektor, hanteringen av externa anmälningar, kommunikationen med berörda forskare, anpassning till högskoleförordningen rörande vilka misstankar om avvikelser från god forskningssed som ska prövas, samt huruvida en anmälan måste vara skriftlig eller ej.

Utbildning i god forskningssed är främst obligatorisk för doktorander

I likhet med tidigare års svar om utbildningar i forskningsetik anger lärosätena att obligatorium är betydligt vanligare för doktorandkurser i god forskningssed eller forskningsetik jämfört med de kurser som riktar sig till seniora forskare.

Flera lärosäten anger att utbildningar i god forskningssed ges till postdoktorer och för mer seniora forskare, till exempel genom de kurser i doktorandhandledning som kan krävas för att nå docentkompetens.

Några lärosäten har eller planerar att införa obligatoriska kurser för både doktorander och handledare.

Högskoleförordningen 1 kapitlet

Råd och stöd i fråga om god forskningssed

16 § En högskola ska se till att medarbetare kan få råd och stöd i frågor om god forskningssed och avvikelser från sådan sed. Förordning (2019:1151).

Hantering av misstankar om avvikelser från god forskningssed

17 § En högskola ska pröva andra misstänkta avvikelser från god forskningssed än de som ska prövas särskilt enligt lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning.

En högskola ska fastställa riktlinjer för sin prövning av misstänkta avvikelser från god forskningssed. Förordning (2019:1151).

Det har av många lärosäten inte bedömts som möjligt att genomföra obligatoriska utbildningar för samtliga anställda eftersom det skulle kräva för stora resurser samt att behov och förkunskaper skiftar. Ett argument mot obligatoriska utbildningar som anges är att det innebär att arbetsbördan blir ännu tyngre för personal som redan är tungt belastad med undervisning och administrativa arbetsuppgifter. Enstaka lärosäten påpekar även att forskare själva bör få välja om de ska gå kurser i god forskningssed, samt att ett obligatorium kan få en effekt som är motsatt den önskade. Flera lärosäten beskriver också att de förväntar sig ett motstånd om de inför ett obligatorium för disputerade forskare att gå kurser i god forskningssed. Dock anges att det finns ett behov av att nyanställda lärare/forskare får en introduktion i god forskningssed, särskilt när det gäller de forskare som rekryteras från utlandet.

Vissa saker behöver klargöras

Flera lärosäten anger att det finns utrymme för tolkning av både lagen och förarbetena. Ett lärosäte beskriver gränsdragningen mellan vad Npof och lärosätet ska pröva när Npof konstaterat att det förekommit en allvarlig avvikelser från god forskningssed, men bedömt att den inte skett med uppsåt eller grov oaktsamhet. Lärosätet menar att det kan ifrågasättas om Npof i det läget alls ska bedöma och uttala sig i skuldfrågan utan i stället överlämna den bedömningen till lärosätet. Samma kommentar gjordes i förra årets enkät.

Frågan om vem som är forskningshuvudman och ansvarar för forskningen enligt 3 § samt vem som enligt 13 - 14 §§ ska informera om ett beslut och vidta åtgärder har tagits upp av ett par lärosäten som en fråga som kan vara öppen för tolkning.

Lärosätena har precis som tidigare år lämnat flera synpunkter på Npof:s beslut vilket är uppskattat.

En återkommande kommentar rör när nämnden överlämnar misstankar enligt 11 § där flera lärosäten påpekar att det kan vara otydligt i besluten huruvida Npof överlämnar misstankar om andra avvikelser från god forskningssed till lärosätet eller inte.

Ett återkommande önskemål är att alla beslut publiceras översatta till engelska.

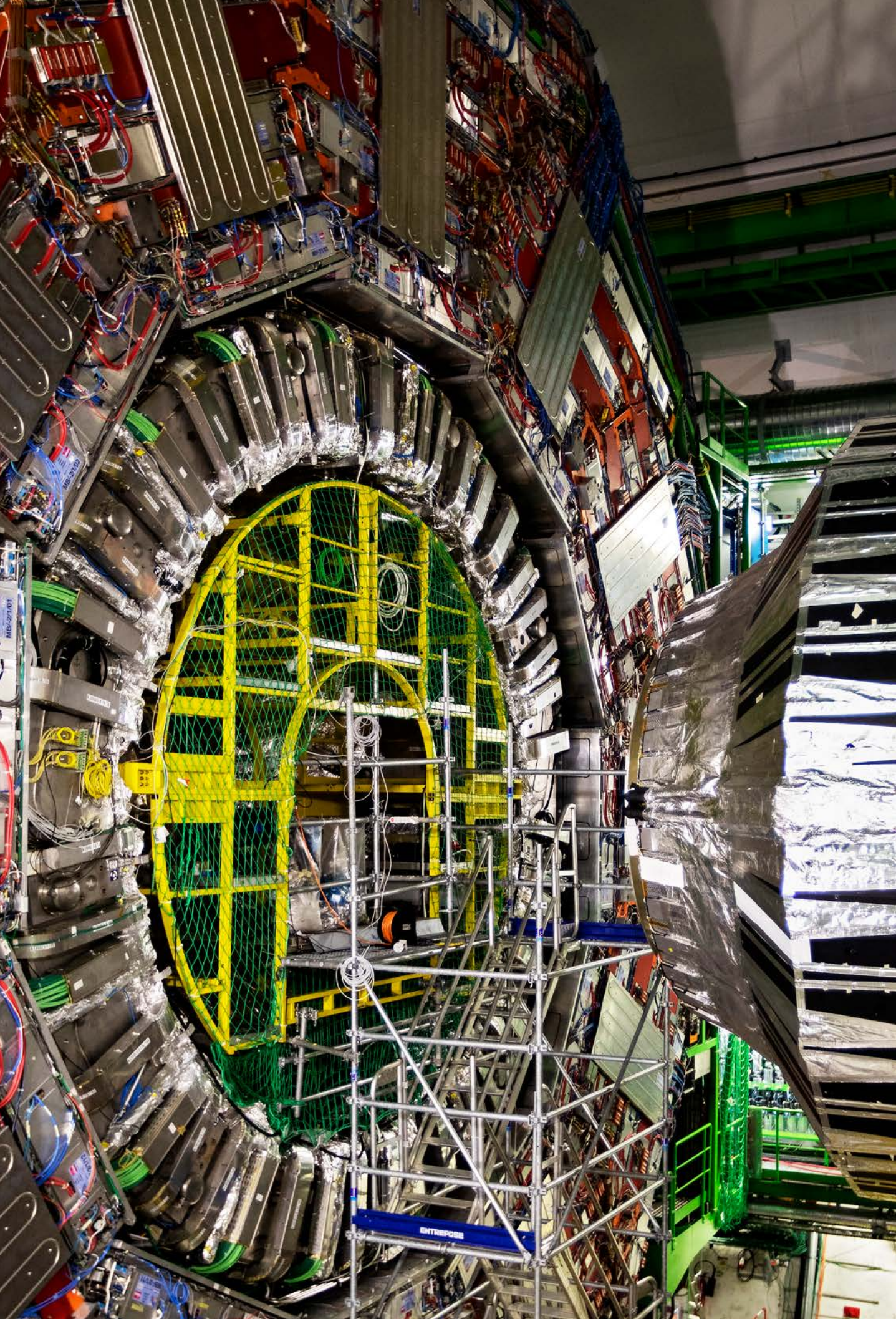
Information om överklaganden önskas

I takt med att nämndens beslut i högre grad överklagas önskar flera lärosäten att de önskar ökad information från nämnden när ett ärende överklagats och när dom meddelas. De menar att löpande information om överklagade ärenden är en förutsättning för att de ska kunna uppfylla sina åtaganden som forskningshuvudman.

Frågor om rättelser och om vad som kan ses som forskning

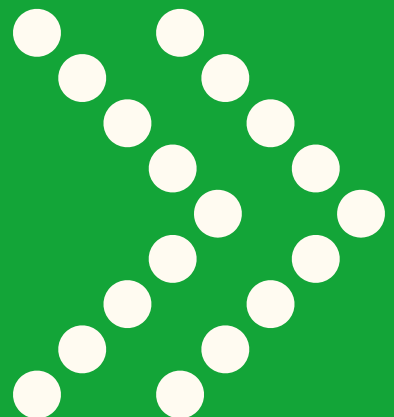
Övriga tolkningsfrågor som nämnts av lärosätena rör rättelser och införande av errata, friande beslut trots att fabricering eller förfalskning och en allvarlig avvikelse konstaterats, samt frågan om tolkningen av begreppet förfalskning.

Ett lärosäte lyfter att frågan om vad som kan ses som forskning eller exempelvis undervisningsmaterial i vissa fall kan vara en svår gränsdragningsfråga.

Redovisade uppgifter och synpunkter från övriga forsknings- huvudmän

Liksom de två föregående åren har nämnden vänt sig till övriga tänkbara forskningshuvudmän vars forskning faller under lagen. Till skillnad från lärosätena har dessa organisationer ingen lagstadgad skyldighet att lämna uppgifter till nämnden om de ärenden de har prövat, men de har ombetts att svara på en liknande enkät för att här kunna ge en mer heltäckande bild.

Kunskapen om god forskningssed stärks

19 regioner har svarat på enkäten de senaste tre åren

Svar från regioner 2022 – 2024

- 18 har varit forskningshuvudmän.
- 14 har vidtagit utvecklingsåtgärder med anledning av lagen.
- 10 har rutiner för att hantera misstankar om avvikelser från god forskningssed.
- 10 har rutiner för att överlämna misstankar om oredlighet i forskning till nämnden.

44 myndigheter har svarat på enkäten de senaste tre åren

Svar från myndigheter 2022 – 2024

- 34 har varit forskningshuvudmän.
- 12 har vidtagit utvecklingsåtgärder med anledning av lagen.
- 11 har rutiner för att hantera misstankar om avvikelser från god forskningssed.
- 8 har rutiner för att överlämna misstankar om oredlighet i forskning till nämnden.

Det är tredje året som nämnden skickar ut enkäten till övriga forskningshuvudmän. I år skickades enkäten till Sveriges regioner, enskilda utbildningsanordnare och myndigheter och har besvarats av 11, 6 respektive 27 stycken. Till skillnad från tidigare år så ändes årets enkät inte till Sveriges kommuner eftersom forskning bedrivs hos en relativt liten andel. Resultat för kommunerna finns i tidigare årliga rapporter från 2022 och 2023.

Nedan presenteras en summering av de senaste tre årens enkätsvar för att ge en uppfattning om hur arbetet med anledning av den nya lagen fortgår vid dessa organisationer.

Sammanlagt har 19 regioner svarat på nämndens enkät under de senaste tre åren. Av dessa har alla utom en varit forskningshuvudman under föregående år. Tre regioner, Kronoberg, Skåne och Örebro, svarar att de varit forskningshuvudman varje år. Sex regioner svarar att de varit forskningshuvudman under två år och resterande tio har bara besvarat enkäten vid ett tillfälle. Då bara en region, som bara har svarat på årets enkät, har angett att de inte varit forskningshuvudman, får det antas att fler bedriver forskning kontinuerligt även om de har avstått från att svara på nämndens enkät.

Av de 19 regioner som har svarat på enkäten har 14 angett att de vidtagit utvecklingsåtgärder med anledning av den nya lagen under något av de år som enkäterna gäller. Vissa regioner har svarat att de har vidtagit utvecklingsåtgärder varje år och andra har inte det, så det går inte att dra några slutsatser kring hur utvecklingsarbetet fortlöper över tid.

Tio regioner har svarat att de har tagit fram rutiner för att hantera misstankar om avvikelser från god forskningssed. Fyra regioner har inte tagit fram rutiner och vid två regioner vet inte den som svarat på enkäten om rutiner finns. Från enkätsvaren framgår att en region har tagit fram rutiner under de tre år enkäterna gäller. För övriga med rutiner har dessa funnits redan första året de svarade.

Det är tio regioner som anger att de har tagit fram rutiner för att hantera överlämnande av misstankar om oredlighet i forskning till nämnden. Av dessa är det sju regioner som har rutiner för att hantera misstankar om avvikelser enligt ovan och tre som inte har det, varav en har tagit fram rutinerna för överlämnande under tiden som enkäterna har skickats. Sex regioner har svarat att de inte har tagit fram rutiner för att hantera överlämnande av misstankar till nämnden.

44 myndigheter har någon gång svarat på nämndens enkät under de senaste tre åren. Av dessa har 34 angett att de bedrivit forskning åtminstone något år. Övriga tio anger att de inte bedrivit forskning. Nio myndigheter har svarat att de har varit forskningshuvudman varje år. Övriga myndigheter har bara svarat vid två (9) eller ett (19) tillfälle.

Det är totalt tolv myndigheter som har angett att de vidtagit utvecklingsåtgärder med anledning av lagen under något år enkäterna gäller. 27 har svarat att de inte har vidtagit åtgärder under något år. Liksom för regionerna varierar andelen som vidtagit åtgärder av de som har svarat lite från år till år, men den är betydligt lägre än för de regioner som har svarat på enkäterna.

Elva myndigheter har rutiner för att hantera misstankar om avvikelser från god forskningssed. Tre har tagit fram rutiner under den tid som enkäterna gäller. Övriga åtta hade rutiner redan första året de svarade på enkäten. Flera myndigheter anger att det finns planer för att ta fram rutiner, men att tidsplan

för när det ska ske fattas. Fjorton har svarat att de inte har rutiner. Tolv av dessa myndigheter har angett att de bedriver forskning.

Det är bara åtta myndigheter som har beslutat om rutiner för att överlämna misstankar om oredlighet i forskning till nämnden. Tre myndigheter har svarat att de har haft rutiner under alla tre år som enkäterna har skickats och tre andra myndigheter har tagit fram rutiner under de år enkäterna gäller. 26 myndigheter som har angett att de har varit forskningshuvudman har också angett att de inte har beslutat om rutiner för att överlämna misstankar om oredlighet i forskning till nämnden så här återstår nödvändigt utvecklingsarbete.

Elva enskilda utbildnings- samordnare har svarat på enkäten de senaste åren

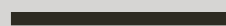
Svar från enskilda utbildnings- samordnare 2022 – 2024

- 9 har varit forskningshuvudmän.
- 6 har vidtagit utvecklingsåtgärder med anledning av lagen.
- 7 har rutiner för att hantera misstankar om avvikelser från god forskningssed.
- 5 har rutiner för att överlämna misstankar om oredlighet i forskning till nämnden.

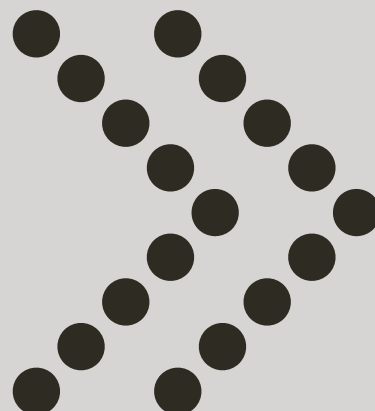
Elva enskilda utbildningsanordnare har svarat på nämndens enkät åtminstone en gång. Av dessa har nio varit forskningshuvudman under ett eller flera år. Två har angett att de har varit det alla tre år som enkäten har skickats.

Några enskilda utbildningssamordnare har vidtagit åtgärder utan att forskning har bedrivits och andra har varit forskningshuvudman utan att vidta några utvecklingsåtgärder med anledning av lagen.

Sju enskilda utbildningsanordnare har beslutat om rutiner för hantering av misstankar om avvikelser från god forskningssed vilket är nästan samtliga som har varit forskningshuvudman under de senaste åren. Fem av dessa har också beslutat om rutiner för överlämnande av misstankar om oredlighet till nämnden.

Avslutande reflektioner

Olika typer av misstankar

Många ärenden skulle kunna förebyggas om:

- relevant forskningsdata sparas enligt gällande regelverk
- rätt bilder, figurer och data publiceras
- citering och referenshantering utförs enligt etablerade referenssystem
- artificiell intelligens används förnuftigt och i enlighet med rådande praxis
- redovisa relevanta omständigheter, exempelvis när det gäller medförfattarskap, metodbeskrivning eller författarbidrag

Bildfel

Även under 2024 har en stor mängd ärenden rört fel i bilder i vetenskapliga artiklar och att bilderna inte visar det de påstås visa. Det gäller främst inom medicin- och hälsovetenskap. Exempelvis rör det sig om att samma bild felaktigt har duplicerats och använts flera gånger för att visa olika behandlingar, vävnadsprover. I vissa fall rör det sig om identiska bilder, men det förekommer också att bilder har justerats, förskjutits, förstorats eller att färgskala eller kontrast har ändrats. Det förekommer även att bilder visar sig komma från en annan tidigare publicerad studie trots att det anges i artikeln att bilderna ska visa resultat från den aktuella studien.

En förklaring som har återkommit är att vald metod genererar så många bilder att det varit svårt att hålla reda på dem. En annan är att felaktigheter har uppkommit när bilder ska föras över till tidskrifterna inför publicering. Nämndens utgångspunkt är att om en forskare väljer att använda en metod som genererar stora mängder data och/eller bilder, förväntas hen också utveckla metoder och systematik för att hantera dessa data och/eller bilder så att direkta felaktigheter samt det som många betraktar som "slarvfel", undviks så långt det är möjligt. Nämnden lägger stor vikt vid att forskningens trovärdighet bevaras och att alla ska kunna lita på att det som publicerats i vetenskapliga artiklar är korrekt.

Många tidskrifter och även enskilda forskare använder kontrollverktyg i sin granskningsprocess för att undvika både plagiering och bildfel vilket är bra. Det är dock inget man kan förlita sig på utan forskarna själva ansvarar för sina manuskript och att det material som skickas in till tidskrifterna innehåller rätt data och bilder.

Paper mills

Antalet publicerade vetenskapliga artiklar per år ökar och tillsammans med det ökar också antalet falska artiklar från så kallade paper mills. Paper mills är företag som producerar falska vetenskapliga artiklar mot betalning. Den som vill kan betala för att stå som författare och förbättrar därmed skenbart sina akademiska meriter. Det är svårt att upptäcka falska artiklar, men en analys¹ av antalet artiklar som textmässigt liknar kända paper mill-producerade artiklar visade att ungefär 1,5 – 2% av alla vetenskapliga artiklar publicerade under 2022 var mycket lika paper mill-artiklar. Detta anges vara en försiktig uppskattning som även är högre inom vissa forskningsämnen.

Nämnden har prövat ett ärende (3.2-23/0145) under 2024 som gällde misstankar om att en forskargrupp vid Uppsala universitet utförde massproduktion av närmast industriellt format av vetenskapliga artiklar, ibland AI-genererade eller inköpta av industriella aktörer. Ärendet innefattade 56 artiklar och 140 misstankar. Genom att publicera artiklar i bokform hade forskningsledarna kontroll över hela gransknings- och publiceringsprocessen. De utsåg sig själva till granskare och bestämde när något var klart för publicering. Därmed kunde de ange att de var författare till ett förhållandevis stort antal – skenbart – granskade vetenskapliga artiklar. Nämndens bedömning var att 125 misstankar utgjorde oredlighet i form av förfalskning och beslutet har vunnit laga kraft i förhållande till forskningsledaren under våren 2025. Tre övriga författare har överklagat nämndens beslut till Förvaltningsrätten i Uppsala.

Det finns anledning att befara att antalet ärenden med misstankar om paper mill aktiviteter kommer att öka, eftersom de undersökningar som har gjorts hittills verkar peka på att andelen falska artiklar är konstant eller ökar över tid. Särskilt med utvecklingen av och den ökade tillgången till generativ AI.

1 <https://www.nature.com/articles/d41586-023-03464-x>

Plagiering

Det är fortsatt vanligt att misstankar om plagiering anmäls eller överlämnas till nämnden. De förklaringar som ges från de anmälda gäller ofta okunskap och osäkerhet kring hur källor och citeringar ska hanteras samt vad som är rätt sätt att hänvisa till en ursprungskälla. Det har även förekommit att texter som tagits fram inom ramen för samarbeten har använts utan att det framgår vilka som varit medförfattare till texten när den återanvänts i andra sammanhang. Precis som tidigare år har nämnden prövat ärenden där handledare eller andra undervisande forskare återanvänt delar av studentarbeten i sina vetenskapliga publikationer utan hänvisning till ursprungskällan.

Då källhantering och källkritik lärs ut redan i skolan och kontinuerligt under grundutbildningar vid universiteten anser nämnden att man generellt kan förvänta sig att personer som antagits till forskarutbildning behärskar käll- och referenshantering samt principer för citering. Nämnden menar att detta måste gälla forskare på alla nivåer, såväl juniora som seniora.

Meritering och konkurrens

Det är tydligt i nämndens verksamhet att kampen för bättre meritering och hög konkurrens om tjänster och forskningsmedel ("publish or perish") skapar stor stress för svenska forskare och internationellt. Detta rapporteras även som en bakomliggande orsak till avvikelser från god forskningssed internationellt. Det händer att forskare inte anser att de hinner eller väljer att inte ta ansvar för forskningens integritet vilket nämnden finner anmärkningsvärt i de fall det förekommer. Särskilt eftersom alternativa handlingssätt är lätta att finna. Oftast går det att skjuta fram publiceringen av en artikel och det går alltid att avstå författarskap om man är tveksam till om forskningen som presenteras uppfyller kraven på god forskningssed.

I övrigt har forskningshuvudmännen som arbetsgivare ansvar för arbetsmiljön och för att förebygga ohälsa enligt arbetsmiljölagstiftningen. En del i detta är naturligtvis att tillse att anställda forskare har en rimlig arbetsbelastning gällande de uppgifter som forskningshuvudmannen fördelar och har kontroll över. Detta kan i förlängningen vara ett viktigt steg för att förebygga oredlighet i forskning.

Datahantering och dokumentation

I nämndens ärenden syns ofta exempel på bristfällig datahantering, versionshantering, lagring, säkerhetskopiering och arkivering. I yttranden till nämnden återkommer förklaringar som visar, dels på bristande kunskaper gällande riktlinjer och regelverk för hantering av forskningsdata, dels på bristande resurser och/eller infrastruktur. För att skapa förutsättningar att följa god forskningssed och förebygga oredlighet behöver därför ansvaret att bedriva ett systematiskt och riskbaserat informationssäkerhetsarbete, liksom ansvaret för arkivbildning och arkivvård, återigen betonas. Nämnden menar att förutsättningar för detta skapas av forskningshuvudmannen och att det är forskarens ansvar att följa det regelverk och de rutiner som finns.

Fördubblat antal prövningar av andra avvikelser vid lärosätena

Nämnden noterar att antalet prövningar av andra avvikelser vid lärosätena har fördubblats under 2024. En ökning över tid kan ha sin förklaring i att fler och fler lärosäten utarbetar nya rutiner och riktlinjer för att hantera avvikelser från god forskningssed. Nämnden kommer att följa utvecklingen under kommande år.

Nämndens beslut överklagas

Under 2024 har flera överklaganden av nämndens beslut förhandlats i domstol. Arbetet med att bereda nämndens yttranden och, i vissa mål, nämndens talan vid muntliga förhandlingar har under förra året, i tidsåtgång, motsvarat ungefär en heltidstjänst vid nämndens kansli. Nämndens beslut överklagas till Förvaltningsrätten i Uppsala, vars dom kan överklagas till Kammarrätten i Stockholm, vars dom i sin tur kan överklagas till Högsta förvaltningsdomstolen. Under 2024 har nämndens beslut legat till grund för nio mål i Förvaltningsrätten i Uppsala och sju mål i Kammarrätten i Stockholm. Nämnden har begärt prövningstillstånd i Högsta förvaltningsdomstolen gällande en dom i kammarrätten under 2024. Prövningstillstånd har inte meddelats.

Det är nämndens uppfattning att antalet överklaganden av nämndens beslut inte kommer att minska. Ökningen fram till nu kan till viss del förklaras av att nämnden fortfarande är en förhållandevis ny myndighet. Ärenden som innehåller stora mängder material är komplexa att utreda och tar tid. Detta gäller även när mål gällande nämndens beslut ska beredas i domstol. Ett ärende med ett stort antal misstankar eller en komplex problematik, medför också fler eller mer komplexa bedömningar av hur lagen bäst tolkas. Detta kan också vara en förklaring till att antalet domstolsförhandlingar har ökat. Ett av de ärenden som hittills har överklagats hela vägen till Högsta förvaltningsdomstolen inleddes vid lärosätet innan nämndens arbete hade inletts i januari 2020.

Hittills har 19 anmälare överklagat nämndens beslut till Förvaltningsrätten i Uppsala. I tio fall rörde det sig om friande beslut och i nio fall rörde det sig om avvisade ärenden. I samtliga fall har överklagandena avvisats av Förvaltningsrätten som, liksom nämnden, har bedömt att anmälare inte är part i nämndens ärenden.

En majoritet av de forskare som har överklagat nämndens fällande beslut har tagit hjälp av ett juridiskt ombud inför eller under domstolsprocessen. Några har fört sin egen talan eller tagit hjälp av ett vetenskapligt ombud. Förhållandevis många har begärt och blivit beviljade muntlig förhandling i både Förvaltnings- och – vid ett tillfälle – i Kammarrätten. Nämndens uppfattning är att den här typen av mål bäst avgörs genom skriftlig handläggning, eftersom materialet som ska bedömas ofta är både omfattande och komplext.

När mål gällande nämndens beslut förhandlas i domstol är det inte ovanligt att de fällda forskarna presenterar information som inte framkommit i deras tidigare yttranden till nämnden. Det kan förklaras med att viss okunskap kvarstår om lagen och hur en utredning vid nämnden går till. Det är därför motiverat att även här betona att nämnden får information om vem som har ansvarat för vad i ett forskningsprojekt genom det som eventuellt har specificerats i de artiklar som prövas och det anmälda skriver i sina yttranden till nämnden. Det är därför viktigt att svara så detaljerat som möjligt på de frågor nämnden ställer när möjlighet till yttranden ges.

Det är för tidigt att ge en tydlig överblick kring om och, i så fall, hur domstolarnas bedömningar skiljer. Vi kommer att återkomma till det i en senare årlig rapport.

Gränsdragnings- och tolkningsfrågor

Forskningshuvudmän prövar förfalskning, fabricering eller plagiering

Under 2024 har det framkommit några fall där forskningshuvudmän har tagit beslut om ett ärende innehåller förfalskning, fabricering eller plagiering. I ett fall gäller det ett ärende som anmälts av en privatperson direkt till nämnden och till forskningshuvudmannen separat. I samband med att forskarna yttrade sig till nämnden framkom ett beslut från forskningshuvudmannen om att inte överlämna misstankar till nämnden eftersom de hade bedömt att det inte förekommit förfalskning eller fabricering. Forskarna tyckte därmed att saken redan var avgjord.

I ytterligare två ärenden har det framgått av de återrapporteringar nämnden fått in att forskningshuvudmännen har prövat ärenden som gäller plagiering.

Enligt 6 § i lagen ska forskningshuvudmannen överlämna ärenden till nämnden om oredlighet i forskning, det vill säga förfalskning, fabricering eller plagiering, kan misstänkas ha förekommit. Nämnden ställer sig frågande till varför det inte har gjorts i de ovan beskrivna ärendena. Enligt förarbetena ska tröskeln för att överlämna ärenden vara låg och om det råder tveksamhet kring om ett ärende ska överlämnas, svarar nämndens kansli gärna på frågor.

Allvarlig avvikelse men ej fällande

I enkätsvaren från lärosätena nämns de ärenden där nämnden har funnit att forskningen innehåller allvarliga avvikelser, men att de inte uppstått med uppsåt eller genom grov oaktsamhet som svåra med avseende på gränsdragningen mellan nämndens och forskningshuvudmannens ansvar. Det blir särskilt komplicerat om nämnden i sitt beslut försökt uppmärksamma forskningshuvudmannen om att det finns allvarliga avvikelser från god forskningssed som bör utredas.

Nämnden har till uppgift att utreda och pröva ärenden när det finns misstankar om förfalskning, fabricering eller plagiering. Under nämndens utredning blir det ibland uppenbart att andra avvikelser från god forskningssed kan misstänkas. Nämnden vill då göra forskningshuvudmännen uppmärksamma på detta eftersom det är deras ansvar att undersöka om det finns grund för sådana misstankar. Nämnden utreder inte ärenden med avseende på andra avvikelser och kan därför inte specificera vilka andra avvikelser som finns, eftersom en sådan specifikation riskerar att inte vara komplett. Därför anges bara att misstankar finns för att uppmärksamma forskningshuvudmannen på att det finns skäl att göra en sådan utredning.

Begreppet "förfalskning"

Anmälda och/eller fällda forskare har ibland uttryckt för nämnden att de anser att nämnden använder begreppet förfalskning felaktigt. Under 2024 mottog nämnden en skrivelse från SUHF:s expertgrupp för etikfrågor med ett liknande resonemang. Man anser att begreppet förfalskning i sig innefattar att något har skett med uppsåt och att det därmed blir en grövre anklagelse än att något "bara" är felaktigt.

Nämndens prövning sker i tre steg

Nämndens prövning sker i tre steg i enlighet med lagen och förarbetena. Först görs en objektiv bedömning: Finns det grund för misstankarna om förfalskning? Kan det anses vara en allvarlig avvikelse från god forskningssed? Sen görs den subjektiva bedömningen: Har det skett med uppsåt eller genom grov oaktsamhet?

Nämnden använder samma definition av förfalskning som återfinns i exempelvis ALLEA och i lagens förarbeten nämligen att det innebär manipulering av forskningsmaterial, utrustning eller processer eller att uppgifter eller resultat har ändrats, utelämnats eller undanhållits utan att det är motiverat.

Det är förståeligt att man kan uppfatta begreppet förfalskning som att det implicerar att något har skett avsiktligt, eftersom det är den allmänspråkliga betydelsen. Det ändrar inte på att vare sig uppsåt eller oaktsamhet behöver ligga bakom när nämnden bedömer om något är förfalskning enligt definitionen ovan. Liksom i andra förvaltningsrättsliga eller i straffrättsliga mål bedöms den subjektiva delen för sig. Den bedömningen görs av nämnden där det är aktuellt. För att upprätthålla rättssäkerheten och likabehandling mellan olika ärenden undanbedes exempelvis externa sakkunniga att uttala sig därom. Det är svårt att hitta ett ord, som inte implicerar en aktiv handling, som vore lämpligare. Särskilt eftersom begreppet är standardiserat inom riktlinjer för god forskningssed internationellt.

Forsknings- eller undervisningsmaterial

Några forskningshuvudmän har i sina enkätsvar angett att de tycker att gränsdragningen mellan forsknings- och undervisningsmaterial ibland är svår. Nämnden instämmer i att gränsdragningen inte alltid är enkel och har funnit att det behöver prövas utifrån omständigheterna från ärende till ärende. Exempel på ärenden där det har diskuterats är 3.2-20/0134, 3.2-20/0135, 3.1-23/0179, 3.1-22/0034, 3.2-24/0050 och 3.2-24/0069. I dessa ärenden har nämnden bedömt att det som har anmälts har varit undervisningsmaterial och inte forskning och har därför avstått från att pröva misstankarna.

Forskningshuvudmannaskapet enligt 3 §

Som diskuterats tidigare i rapporten är det viktigt att avgöra vilka forskare som ska omfattas av nämndens prövning. I nämndens prövningar krävs en klarhet i huruvida forskningen "utförts av" en forskningshuvudman som anges i lagens 3 §. Nämnden har vid ett flertal tillfällen noterat att den tillhörighet som anges på en vetenskaplig artikel inte alltid överensstämmer med en anställning, ett affilieringsavtal vid angivet lärosäte, eller att personen i fråga inte är antagen vid forskarutbildningen vid det angivna lärosätet. Här kan det också skilja mellan vad lärosätet anger och vad forskaren anger. Det kan också av olika anledningar ibland vara svårt att hitta rätt information. En annan komplexitet kan också vara att en forskare har anställning vid olika lärosäten för att utföra olika typer av forskning. Att forskarna utfört forskning vid en svensk forskningshuvudman, även utan formell tillhörighet, har i något fall varit avgörande för om nämnden prövat misstankarna.

En tydlighet kring forskningshuvudmannaskapet behövs även i andra avseenden. Exempelvis ska det anges vid ansökan om etisk prövning enligt lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor. Arbetsmiljölagstiftningen innebär också att det behöver vara tydligt vilka personer verksamheten ansvarar för, i värsta fall i händelse av en olycka. Tydligheten har därmed flera fördelar.

Översättning av beslut

Då många forskare som arbetar vid svenska forskningshuvudmän gör det under kortare perioder finns en stor andel forskare i Sverige som inte kan svenska. Nämnden lägger stor vikt vid att alla som anmäls till nämnden ska få samma stöd från kansliet och behandlas lika. Det är fortsatt nämndens ambition att alla beslut och hela hemsidan ska finnas tillgängliga på engelska. Detta är en fråga om resurser och vi kommer att fortsätta med översättningen av alla beslut i den mån möjligheterna finns.

3§

Denna lag tillämpas på forskning som utförs av

1. universitet och högskolor som har staten som huvudman och som omfattas av högskolelagen (1992:1434),
2. andra statliga myndigheter,
3. staten i form av aktiebolag, om bolagets verksamhet är reglerad i lag eller någon annan författning eller om staten som ägare eller genom tillskott av statliga anslagsmedel eller genom avtal eller på något annat sätt har ett bestämmande inflytande över verksamheten,
4. staten i form av stiftelse, om stiftelsens verksamhet är reglerad i lag eller någon annan författning eller om stiftelsen är bildad av eller tillsammans med staten eller förvaltas av en statlig myndighet,
5. kommuner och regioner,
6. aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar och stiftelser där kommuner eller regioner utövar ett rättsligt bestämmande inflytande, och
7. enskilda utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från lagens tillämpningsområde för forskningshuvudmän som bedriver forskning inom det försvars- och säkerhetspolitiska området. Regeringen får också besluta om sådana undantag i enskilda fall.

Inom det försvars- och säkerhetspolitiska området har regeringen beslutat förordning (2019:1176) om undantag från prövning av oredlighet i forskning inom det försvars- och säkerhetspolitiska området.

Den första januari 2020 trädde lagen om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning i kraft. Då bildades även Nämnden för prövning av oredlighet i forskning (Npof) med uppgiften att utreda oredlighet i forskning. Npof har fått i uppdrag av regeringen att varje år ta fram en rapport med en sammanställning av de beslut nämnden fattat under föregående år samt de återrapporteringar som skett till Npof från forskningshuvudmännen och lärosätena. Syftet med rapporten är att bidra till kunskapsspridning, omvärldsorientering och enhetlighet.